

wielewaal

tweemaandelijks tijdschrift
januari 1999 jaargang 65
drukkerij: antwerpen x

natuurbeleving - natuurstudie - natuurbehoud

**De Wielewaal,
natuurvereniging, vzw**

Meer dan 60 plaatselijke afdelingen
verspreid in het Vlaamse en het
Brusselse Gewest
Doelstellingen: natuurbeleving,
natuurstudie, natuurbehoud

Samenwerking

De Wielewaal hecht veel belang aan
samenwerking met andere
natuurverenigingen en aan overleg
met overheidsinstellingen.

Natuurbehoud

De vereniging beheert 2000 ha
natuur en koopt jaarlijks zowat 100
ha reservaatgronden.

Steun

U kan ons steunen, niet enkel door
uw lidmaatschap, maar ook door
giften, die fiscaal aftrekbaar zijn
vanaf 1000 F.

Nalatenschappen en legaten

U kan onze inspanning voor het
natuurbehoud daadwerkelijk
steunen door een nalatenschap of
legaat. Door dergelijke
begunstigingen kon De Wielewaal
reeds herhaaldelijk waardevolle
natuurgebieden verwerven.
Indien U dergelijke steun zou
overwegen kan U een notaris
raadplegen of inlichtingen vragen op
ons secretariaat (vragen naar Joris
Braquené, tel. 014/47.29.52)

Als lid ontvangt U

- zes maal per jaar Wielewaal,
boordevol natuurinformatie
- op aanvraag: vier maal per jaar
Oriolus, het tijdschrift voor de
gevoerde vogelkijker

Administratie:

De Wielewaal vzw
Graatakker 11 - 2300 Turnhout
Open van dinsdag tot en met
zaterdag tijdens de kantooruren
tel. 014/47 29 50 - fax 014/47 29 51
gemeentekrediet 096-2218078-97

Redactie-adres: Gie Luyts,
Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout

Lidmaatschap:

België 600 F
andere landen: 1.000 F

**Geklasseerd en natuurreservaat. Afdeling
Zemst werkt aan het herstel van de Dorent.**

(Foto: R. Willockx)

o
r
i
o
l
u
s

1
Brief van de voorzitter

2
Plan Pimpernel

5
Inzet Afdeling Zemst voor
het herstel van de Dorent

8
Het Wildemanskruid

10
Waterbeertjes (*Tardigrada*)

11
Natuurhistorisch nieuws

14
De Wielewaal in de Wetstraat

16
Met de Nationale Werkgroep Botanie op
streeptocht in 1998

19
Op hoop van leven

23
Asbestvervuiling treft Wielewaalhuis

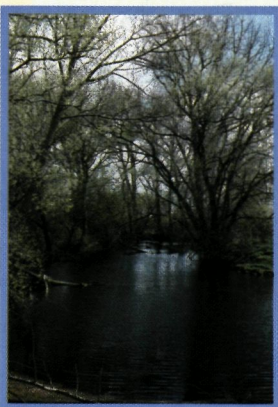
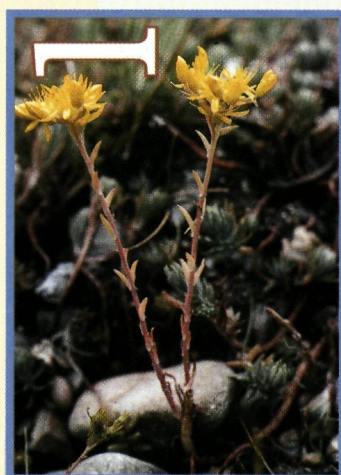
26
Activiteitenkalender

33
Verenigingsberichten

35
Voor u gesprokkeld

39
Goed om te weten

40
Reisinfo

Brief van de voorzitter

Beste Wielewalers,

De wortels van de Natuurvereniging De Wielewaal zijn te vinden in de natuurstudie: het meer willen weten en kennen over dieren, planten en over hun onderling verband in het milieu waarin zij voorkomen. Verspreid over Vlaanderen bestaan veel plaatselijke werkgroepen die zich met één of andere diergroep bezighouden, planten inventariseren of het effect van natuurbeheer op het voorkomen van een insectengroep bestuderen. Het was sinds lang een betrachtiging van De Wielewaal om de verenigingsdoelstelling Natuurstudie beter te ondersteunen en te coördineren. De voorbije twee jaar hebben we hierin belangrijke stappen voorwaarts gezet door het oprichten van een vogelwerkgroep en het uitvoeren van verschillende natuurstudieprojecten. Het grote aantal deelnemers aan het project Steenuil sterkt ons in de overtuiging dat er een grote behoefte en belangstelling is aan wetenschappelijk onderbouwde en goed gecoördineerde natuurstudieprojecten waaraan niet-profesionelen hun enthousiaste bijdrage kunnen leveren.

De succesvolle inventarisatie van de wilde Hamster tijdens de voorbije zomer zal leiden tot het oprichten van een zoogdierenwerkgroep. En ook de insectenwereld krijgt meer en meer belangstelling in onze verenigingswerking.

Het weidevogelproject bewijst dan weer dat natuurstudie voor ons niet waardenvrij is, maar tot betere bescherming op het terrein moet leiden. Het project heeft tot doel om landbouwers in een aantal afgebakende gebieden te informeren over weidevogels en hen te sensibiliseren om weidevogels op hun gronden te beschermen.

Het Vlaams Gewest wil hen daar een vergoeding voor uitkeren.

Het voorbije jaar werd ook werk gemaakt van de provinciale uitbouw van De Wielewaal. De provinciale secretariaten in Limburg en Oost-Vlaanderen zijn een feit!

1998 bracht echter niet alleen successen maar ook teleurstellingen. Het voorbije jaar startte hoopvol met de publicatie in het Staatsblad van het Vlaams decreet op het Natuurbehoud en later op het jaar van de eerste uitvoeringsbesluiten. Het ontwerp van MestActiePlan zoals het nu voorligt, is echter een ramp voor de natuur! We hopen nog op beterschap maar trokken bij wijze van signaal onze beleidswerker voorlopig terug uit de Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek.

In eigen huis (letterlijk) werden we getroffen door een asbestaffaire die ons noodzaakte om het secretariaat vrijwel de volledige maand november te sluiten. Ik wil me hier dan ook verontschuldigen tegenover diegenen die door deze sluiting ongemak ondervonden. Lees hierover ook verder in dit blad.

In de vijf jaar van mijn voorzitterschap heb ik weinige rustige perioden gekend. En ook de uitdagingen voor 1999 liggen al klaar. Om te beginnen gaan we onze inspanningen voor het natuurbehoud opdrijven en jaarlijks meer natuurgebieden aankopen. En er zijn nieuwe besluiten van de Vlaamse Regering in de maak die de erkenning en de subsidiëring van onze natuurreservaten strenger gaan maken. Daarnaast wordt de subsidiëring van natuur-en milieuverenigingen gewijzigd. De teksten van beide ontwerpbesluiten houden een ernstige uitdaging in voor De Wielewaal.

Wat 1999 echter ook inhoudt zijn: een boeiend verenigingsleven, interessante uitstappen, het veilig stellen van de natuurwaarden van een gebied door aankoop, mooie waarnemingen in de Vlaamse natuur,...

Van dit alles wens ik u handenvol toe in 1999!

Luc Meul
algemeen voorzitter

Plan

Naar een ecologisch gemeent

TOM VERSCHRAEGEN

VERLOREN PIMPERNELHOOILANDEN

Dat de Vallei van de Mark botanisch zeer rijk was, valt niet te betwijfelen. Wanneer je langs de wegen fietst, zie je overal de Grote pimpernel opduiken, op enkele plaatsen in combinatie met Blauwe knoop of Adderwortel. Vooral de Grote pimpernel is zeer opmerkelijk. Deze plant is in Vlaanderen sterk in zijn voortbestaan bedreigd, maar bleef in regio Hoogstraten goed stand houden op de wegbermen.

Naast deze waardevolle wegbermen zijn ook enkele oude Markmeanders aan de ruilverkaveling ontsnapt. Dit is een pover resultaat van LENK, de actiegroep tegen de rechtekking van de Mark, die eind jaren zeventig, ondanks grondige wetenschappelijke argumentaties, niets kon beginnen tegen de rigoureuze ruilverkavelingen. De afdeling NATUUR van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap beheert deze Oude Markmeanders sinds enkele jaren

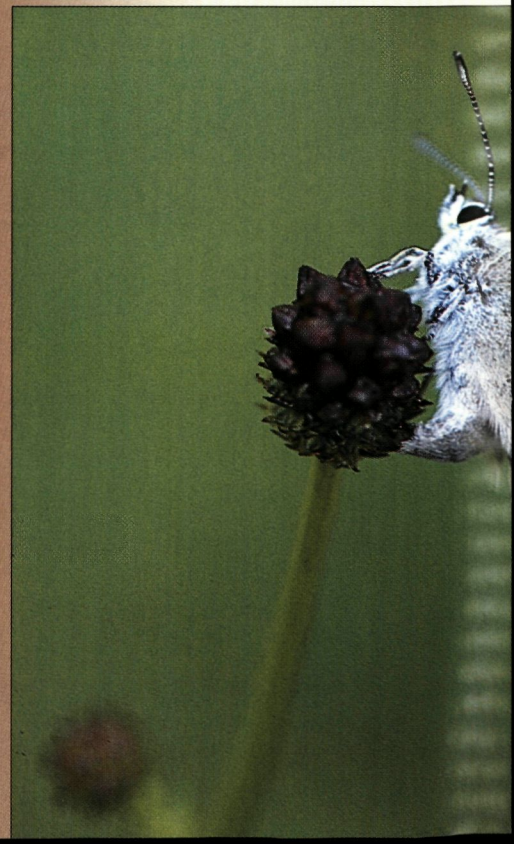
De Vlaamse open ruimte is afgelopen decennia fel veranderd, toch zeker in gebieden waar begin jaren zeventig een ruilverkaveling liep. Zo kon ook de Markvallei in Hoogstraten er niet aan ontsnappen en vernietigden de bulldozers het erfgoed van hooilandjes, hakbosjes en moerputten langs de Mark, méér nog ... de Mark zelf werd van haar meanders ontdaan en in een "mooie" rechte loop gestoken.

Helaas werden hierdoor bovenstroomse natuurgebieden geïsoleerd van de benedenstroomse Nederlandse gebieden. En zo loopt onder andere het grensoverschrijdend beekdalreservaat van het Merkske (16 km lang) bij haar monding dood in een geruilverkaveld cultuurlandschap. Het Plan Pimpernel wil terug die verweven structuur van hooilandjes, houtkanten, bermen en oevers herstellen. Dit omvat een bescherming van oeverzones langs de Mark, een goed beheer van de wegbermen en de aankoop en ontwikkeling van nieuwe hooilandjes als stapstenen door het cultuurland.

Grote pimpernel
(*Sanguisorba*
officinalis)
Sanguisorba
= bloedslurper

Pimpernel kleinste
(*Chaerophyllum* *teucrioides*)
← 38 mm

Myrmica scabrinodis
(*Myrmica* 1846)

Pimpernel

netwerk door de Hoogstraten ... na ruilverkaveling

terug als hooiland, waardoor ze in de zomer roodpaars gekleurd zijn van de hoofdjes van de Grote pimpernel (zie foto). De wetenschappelijke naam *Sanguisorba* of Bloeddropje slaat terug op deze kleur van gestold bloed. Tot half de jaren vijftig kwam op deze plant de dagvlinder 'het Pimpernelblauwtje' voor, helaas is deze soort ondertussen in Vlaanderen uitgestorven.

HET PIMPERNELBLAUWTJE

De levenscyclus van deze dagvlinder is een wonder op zich.

In het midden van de zomer (eind juli / begin augustus) worden de eitjes afgezet op groene bloemhoofdjes van de pimpernel. In principe wordt er slechts één eitje per bloemhoofdje gelegd. Het kleine rupsje zal het hoofdje van binnen uit volledig kaalvreten. Na drie tot vier weken verlaat het diertje de waardplant en blijft op de grond liggen terwijl het een zoete vloeistof afscheidt. Eén bepaalde mierensoort (*Myrmica scabrinodis*) komt op dit 'snoepje' af en draagt het naar zijn nest. In het mierennest blijkt dit pakje zich wel zeer vreemd te gedragen, want het begint zich te voeden met mierenbroed en groeit zo uit tot een volwassen rups. Ongeveer in het

midden van de volgende zomer verpopt de vlinder en kruipt... een tijdje later ... uit het nest van het gedupeerde mierenvolk.

Het Pimpernelblauwtje is een beschermde soort in Vlaanderen. Daarnaast werd ze ook op Europese schaal beschermd door de Conventie van Bern, die de lidstaten (dus ook Vlaanderen) verplicht maatregelen te treffen voor het behoud van deze soort.

DE TELOORGANG VAN HET PIMPERNELBLAUWTJE

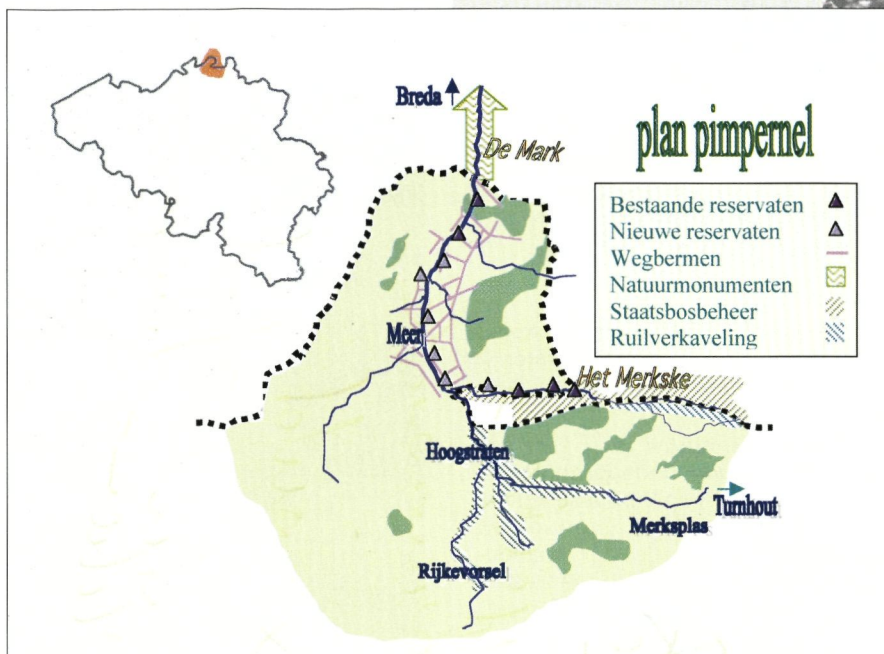
Vanaf 1953 bestaat er geen enkele waarneming meer van deze soort. In de Zennevallei te Mechelen - de andere regio waar deze soort voorkwam - werd deze soort nog tot 1980 waargenomen. Toen verdwenen de laatste geschikte habitats door uitbreiding van het woongebied (zie ook het artikel over De Dorent, p. 5).

Hoe kunnen we het plotse verdwijnen van deze soort in de Markvallei verklaren? Het zeer gespecialiseerde leven van dit blauwtje, maakt het ook zéér kwetsbaar. De hooilanden in de Markvallei werden jaarlijks tweemaal gemaaid, de eerste snede begin juni en den 'tommerd' begin september. Tus-

sen deze twee maaibeurten in speelde zich het bovengrondse leven af van het pimpernelblauwtje.

In de naoorlogse periode werden de natte hooilanden steeds minder belangrijk voor de landbouwers. Door mechanisatie en het gebruik van kunstmest was het ook mogelijk hooi te produceren op hoger gelegen gronden en de hooilandcultuur verdween. De oorzaken voor het plotse instorten van deze populatie laten zich dan ook raden:

- Door het vroeger of later maaien waren er op het juiste tijdstip geen groene bloemhoofdjes aanwezig of werden de rupsen gewoon mee tot hooibalen geperst
- In vele gevallen verdwenen de hooilandvegetaties door drainage, bemesting en ploegen
- Het veranderende maairegime hadden ook een zware impact op het mierenleven (i.v.m. verruiging en het doordringen van zonlicht tot op de bodem)

Niet enkel in Vlaanderen, maar ook in Nederland is de soort uitgestorven. Omdat de soort in heel Europa in zijn voortbestaan wordt bedreigd door veranderende landbouwpraktijken, werd de soort in Nederland sinds 1990 succesvol gereïntroduceerd. Voor de Markvallei leven bij de Vlaamse en Nederlandse vlinderdeskundigen gelijkaardige ideeën, maar in dit geval moeten enerzijds de bestaande hooilandreservaten terug met elkaar verbonden worden en anderzijds moet door natuurontwikkeling het habitat pimperlhooilanden uitgebreid worden.

HET PLAN PIMPERNEL

Pimperlhooilanden zijn een zeldzaam en bedreigd natuurstype in Europa. Niet voor niets werden ze in de Europese Habitatrichtlijn in bijlage 1 opgenomen. De Markvallei is de laatste plaats in Vlaanderen die nog steeds de potenties heeft voor deze soort, zowel wat betreft ruimte als bodemgesteldheid en kwel. En om te komen tot een grensoverschrijdend gebied van meer dan 30 km lengte werd het PLAN PIMPERNEL uitgewerkt. Hierbij worden de habitatvereisten van het Pimperlblauwtje als

kapstok gebruikt voor het inrichten van het gebied:

- Langs de Mark worden percelen aangekocht die enkele honderden meters van elkaar liggen en ze worden ingericht als hooilanden (als stapstenen door het cultuurland)
- Door een goed beheer van de oevers van de Mark, vormen de oeverzones als het ware een rode draad door het plangebied
- Er werden 26 km van het wegennet van de gemeente Hoogstraten aangeduid met waardevolle bermen voor Grote pimperl, die een belangrijke verbindende functie kunnen hebben
- In het kader van de Ruilverkaveling Rijkervorsel-Wortel wordt de mogelijkheid onderzocht om het Plan Pimperl in zuidelijke richting uit te breiden langs de Mark en haar bijrivieren.

Ondertussen lijkt het plan reeds veelbelovend van start te gaan:

- Het beheer van de pimperlbermen werd in kader van het Gemeentelijk natuurontwikkelingsplan reeds besproken met de gemeente Hoogstraten.
- De eerste 'stapstenen' werden reeds aangekocht. De Afdeling NATUUR kocht waardevolle schakels aan op het traject langs het Merkske (ter streke Halsche Beemden en Baarlebrugse Beemden). En De Wielewaal kon een weiland aankopen langs de Mark, waar op de perceelsranden nog de pimperl aanwezig was. Voor deze aankopen langs de Mark kan gerekend worden op de financiële steun van het Fonds Raoul en Margaretha Kok-Krahé (Koning Boudewijnstichting).
- Het Plan Pimperl werd door de afdeling NATUUR voorgesteld als een Toegepast Wetenschappelijk Onderzoek Leefmilieu en tevens werd het plan ingediend bij het grensoverschrijdend Stroomgebiedcomité 'De Mark' en bij de afdeling WATER.

Als de positieve reacties uit Vlaanderen en Nederland ook in daden omgezet worden, zullen we terug veel Grote pimperl in onze hooilanden en op onze bermen kunnen verwachten. En misschien fladderen er - ergens in de volgende eeuw - wel weer blauwe juweeltjes rond in de Markvallei.

Tom Verschraegen
Dorpsstraat 32
3520 Zonhoven
tel/fax 011 81 48 96
Vijvergebied.ml@skynet.be

Inzet Afdeling Zemst voor het herstel van De Dorent

In Eppegem, deelgemeente van Zemst, strekt zich tussen de rijksweg Mechelen-Vilvoorde en de Grimbergsesteenweg een zowat 80 ha groot natuurgebied uit. Het wordt door de ongeveer noord-zuid lopende Oude Zenne in twee delen verdeeld. Plaatselijk is het lager gelegen oostelijk deel tussen de Oude Zenne en de Rijksweg gekend als het Nelebroek. De westelijke strook tussen de Oude Zenne en de hoger gelegen Grimbergsesteenweg kreeg de naam Dorent. Het uitzicht van het Nelebroek wordt bepaald door een aantal afgesneden Zennemeanders, met erlangs grasland, knotbomen en enkele bosjes. De Dorent bestaat voornamelijk uit graasweiden, hagen, knotbomen en op de drogere delen akkers. Hierna zullen we voor het ganse gebied de naam 'Dorent' gebruiken.

VERGANE GLORIE

Tot in het begin van de vijftiger jaren was de Dorent een bijzonder aantrekkelijk en waardevol natuurgebied. De laaggelegen graslanden langs de Zenne werden voornamelijk gebruikt als hooiland. Ze waren zeer bloemenrijk; er werden meer dan 200 soorten vastgesteld. Echte koekoeksbloem, Knolsteenbreek en Scherpe boterbloem kleurden de beemden. De meest opvallende was ongetwijfeld de Grote pimpinel, die delen van de Dorent een donkerrood uitzicht gaf. De bloemen oefenden een sterke aantrekkingskracht uit op allerhande insecten. Voor een klein vlindertje was de aanwezigheid van deze plant zó levensnoodzakelijk, dat het terecht de naam 'Pimpinelblauwtje' kreeg. Het voedde zich met de nectar en legde zijn eitjes in het vruchtbeginsel. De plant vormde ook het voedsel voor de rupsen. De verdere ontwikkeling van de rupsen had van de nazomer tot de volgende voorzomer plaats in de nesten van knooppieren. De aanwezigheid van de Grote pimpinel en het Pimpinelblauwtje zouden de Dorent nu tot een internationaal zeer belangrijk natuurgebied maken.

Spijtig genoeg is het Pimpinelblauwtje verdwenen en heden ten dage is de

Grote pimpinel in Vlaanderen een zeer zeldzame plant geworden, die in grotere aantallen enkel nog voorkomt in de Brabantse fusiegemeente Zemst en langs het Merksken in het noorden van de provincie Antwerpen. (zie artikel Plan Pimpinel hiervoor)

GEKLASSEERD LANDSCHAP EN NATUURRESERVAAT

Reeds in de jaren vijftig werden planteninventarisaties uitgevoerd in het gebied door L. Delvosalle en door Fons Jans, bestuurslid van Afdeling Mechelen. Omwille van de plantenrijkdom en vooral om de aanwezigheid van de Grote pimpinel werd de Dorent op het Gewestplan aangeduid als natuureservaat. Bovendien werd het gebied om zijn landschappelijke waarde ook nog geklasseerd.

Dan denk je toch dat het niet beter kon en dat de Dorent een veilige toekomst tegemoet ging? Niets is minder waar!

VAN RIJKDOM NAAR VERLOEDERING

Zowat dertig jaar geleden werd de achteruitgang van de natuur duidelijk zichtbaar in de Dorent. De sterke luchtvervuiling van de industrie rondom

Vilvoorde tastte bomen en struiken aan. Lozingen in de toch al zo sterk gepollueerde Zenne vulden de rivierbedding met een giftige brij. Ook het landgebruik veranderde. Er kwam meer begrazing, graslanden werden omgezet in maïsakkers en de bloemenrijke hooilanden werden zeer zwaar overbemest en gebruikt als productiegraslanden. Samen met de hooiweiden verdwenen de kleuren van Echte koekoeksbloem, Knolsteenbreek en Grote pimpinel. Het Pimpinelblauwtje is in de streek uitgestorven in 1978. De drinkpoelen verdwenen, veldwegen werden uitgeschakeld en enkele mooie meanders werden

geheel of gedeeltelijk dichtgestort. Een aantal weiden en meanders werd bedolven onder een metershoge laag grond en afval, voor de aanleg van wegen en een KMO-zone.

Toen het perevuur in Vlaanderen weer even toenam woedde er in de Dorent een nieuwe beeldenstorm. De hagen werden grotendeels gerooid en in één moeite werden ook rijen knotbomen omgezaagd. Van de hupse bekoorlijke moeder natuur bleef een verloederde slons over.

DE NIEUWE DORENT

In 1995 startte in de fusiegemeente een nieuwe Wielewaalafdeling. Eén van de belangrijkste doelstellingen werd de redding en het herstel van de natuur in de Dorent. Enerzijds willen we de wettelijke bepalingen doen naleven die de Dorent beveiligen, meer bepaald door de bevoegde instanties attent te maken op overtredingen. Anderzijds is de afdeling volop bezig met de inventarisatie

van de nog aanwezige natuurwaarden. De eerste resultaten zijn hoopgevend. Zo blijkt dat de Steenuil nog met enkele broedpaartjes aanwezig is. Andere vermeldenswaardige broedvogels zijn Blauwborst, Buizerd, Torenvalk, Ransuil, Gekraagde roodstaart, Grote bonte specht en enkele kluchten Patrijzen. Er zijn waarnemingen van IJsvogel en Waterral.

In de nog resterende hagen komt een verscheidenheid aan struiken voor met Kardinaalsmuts, Gelderse roos, Hondсроos, Rode kornoelje, Eenstijlige meidoorn en andere meer gewone soorten. De meanders werden geïnventariseerd op de aanwezigheid van amfibieën. Er werden zes soorten vastgesteld, met als belangrijkste vertegenwoordiger de Kamsalamander, een soort die internationale bescherming geniet. Bijzonder verheugend zijn de relictpopulaties van de Grote pimpinel, vooral aan de randen van weiden en wegen.

Boven links: De Zenne, Vlaanderens meest vervuilde rivier.

Boven rechts: Eén van de laatste hagen.

Onder links: 1996: volgestorte meander in een reservaat en geklasseerd landschap.

Onder midden: 1998: eindelijk... herstel!

Onder rechts: Nieuwe kansen voor amfibieën.

(Foto's: R. Willockx)

Enkele voorstellen uit het Tienpuntenplan:

- ✓ het verwijderen van illegale storten
- ✓ natuurvriendelijk gebruik van de graslanden
- ✓ herstel van bloemenrijke hooilanden
- ✓ uitdiepen van verlande rivierarmen
- ✓ onderhoud van de knotbomen
- ✓ heraanplanten van hagen
- ✓ uitstippelen van een wandelweg

Dit jaar werd tijdens een 'Groene week' met een diareeks, met artikels in de pers en met een gedegen bijdrage in het nieuws van de plaatselijke TV-zender, de aandacht gevestigd op dit potentieel zeer waardevolle natuurgebied. Dit resulteerde in een bijzondere belangstelling van de bevolking voor een geleide wandeling. Ook sommige scholen in de gemeente deden natuurexploraties in het gebied onder leiding van onze gidsen.

Bovendien zijn er goede contacten met bonafide grondgebruikers, die bereid zijn voor het gebied bewarende maatregelen te aanvaarden. Met de betrokken instanties, zoals AMINAL Dienst Natuur, Monumenten en Landschappen en de Dienst der Zeeschelde werden positieve gesprekken gevoerd.

Als werkdocument voor het toekomstig beheer is door de afdeling een Tienpuntenprogramma opgesteld en voorgesteld aan de betrokken instanties en aan het gemeentebestuur.

Om meer gewicht te geven aan deze zaak werd er gestart met een petitie voor het behoud van de Dorent, waarbij het publiek op jaarmarkten en in een plaatselijk grootwarenhuis zijn steun en instemming kan betuigen.

EN DE GEMEENTE ZEMST?

De gemeente toonde van bij het begin belangstelling voor de voorstellen van De Wielewaal. De toekomst van de Dorent werd op vergaderingen van de GNOP-commissie en op de Milieuadviesraad voorgesteld en positief ondersteund.

Aan de hand van het Tienpuntenplan en na terreinbezoeken, waarbij de Milieudienst van de gemeente zeer duidelijke initiatieven nam, wordt een natuurinrichtingsplan uitgevoerd. De sinds tientallen jaren verwaarloosde bomen worden terug geknot. Drinkpoelen worden hersteld en nieuwe zullen uitgegraven worden. Afval wordt uit de resterende me-

anders verwijderd en hun oevers zullen vrijgemaakt worden van houtopslag. Enkele sluikstorten zijn reeds opgeruimd.

De werken werden gestart in het najaar van 1998 en zullen verder lopen in 1999 en 2000.

Dit initiatief van de gemeente is een eerste aanzet voor het herstel van de natuurwaarden van de Dorent. Er zijn nog talrijke ernstige problemen, maar hoe dan ook, de Dorent blijft een zeer belangrijk actieterrein voor onze piepjonge afdeling.

Eén zaak is zeker: wij halen moeder natuur uit het slijk en binnen enkele jaren zal ze in de Dorent opnieuw een fleurig kleedje dragen.

Natuurbeleving

TEKST EN FOTO'S:
R. WILLOCKX

In april 1986 hebben wij, drie Mechelse Wielewalers, een week lang op de vorstgrens in Zuid-Zweden geleefd. Elke morgen werden wij in het stijf bevroren tentje gewekt door het uitbundig klaroengeschal van honderden noordwaarts trekkende Kraanvogels. In de onmiddellijke omgeving hadden wij onvergetelijke waarnemingen van Auerhoenders en baltende Parelduikers in prachtkleed. Even memorabel was een open plek in een dennenbos. De nog winterse grauwe vegetatie was blauw en violet gekleurd door honderden bloemklokjes. Drie mannen uit Mechelen reageerden daar wild enthousiast op.

Het Wildemanskruid

Je kan je misschien afvragen waaraan deze bijzonder mooie plant zijn naam *Pulsatilla vulgaris* te danken heeft, want alledaags of algemeen is deze ranonkel zeker niet. In de 'Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora' staan voor België slechts achttien uurhokken aangekruist. Deze enkele vindplaatsen zijn allemaal in Wallonië gelegen. Het Wildemanskruid heeft een weinig samenhangend verspreidingsgebied van Midden-Europa

over Engeland tot Zuid-Zweden. Het is een steppenplant en ook in ons land heeft hij een voorkeur voor onbemeste, schrale graslanden op kalk- of zandgronden. Van op afstand kleuren de bloemen de vaalbruine voorjaarsgraslanden met blauwe en violette vlekken. Dichtbij zie je een opvallend mooie, kleine plant, zowat 10 tot 45 cm hoog, dicht zilvergrijs behaard. De belangrijkste delen van deze overblijvende anemoon zijn een

wortelstok, een wortelrozet en een bloeistengel. In het voorjaar zijn de bladeren van het wortelrozet zijde-achtig behaard. Zij zijn gesteeld en hebben lancetvormige slippen. De drie stengelbladeren zijn ook diep ingesneden, maar ze zijn ongesteeld. Zij vormen een krans onder de bloem en zijn onderling vergroeid.

De grote klokvormige bloemen vallen op door hun zes violette tot diepblauwe bloemdekblaadjes, die aan de buitenzijde zacht behaard zijn. Deze violette kleur contrasteert prachtig met de vele diepgele helmdraden. De talrijke paarse stampers groeien uit tot vruchtjes met veervormig behaarde snavel.

De beharing van stengels, bladeren en bloemen vormt ongetwijfeld een bescherming tegen het gure voorjaar. Bij overtrokken, somber weer buigen de bloemen naar de grond en enkel bij zonnig weer richten ze zich schuin omhoog. Het Wildemanskruid weet bij late winters ook door een dunne sneeuwlaag te groeien.

Op het einde van de lente tooien honderden bloemen de graslanden met een overweldigende kleurenpracht. Overal fladderen er vlinders en aan de rand van een bosje sleedoorns ritselt een groen mannetje Zandhagedis. Waar eerder het Wildemanskruid bloeide staan nu de bloemstengels rechtop en vooral bij tegenlicht vallen de zilverachtige, veervormige snavels van de dopvruchten op.

Zo een mooie, opvallende voorjaarsplant is bijna voor velen een be-

geerd sieraad voor het tuintje. Door roof zijn de groeiplaatsen van het Wildemanskruid verdwenen of bijna leeg geplunderd. Maar ja, je weet wel 'in mijn tuin staan ze veiliger dan in de natuur' en bovendien 'als ik ze niet uitgraaf, dan doet een ander het wel'.

Dertien jaar geleden zagen wij in Zweden voor het eerst het Wildemanskruid. Elk voorjaar opnieuw komt de onweerstaanbare drang op om die violette klokjes te gaan bewonderen. Hun kleuren tekenen het einde van de winter en beloven een nieuwe lente.

Bibliografie:

E. van Rompaey en L. Delvosalle: *Atlas van de Belgische en Luxemburgse flora*

Weede, Westra en andere: *Nederlandse oecologische Flora deel 1*

TE KOOP

Oude jaargangen Wielewaal (1964-1996) en Oriolus (1987-1996). Sommige jaargangen onvolledig. Inlichtingen: V. Van Gorp, tel. 014/67 84 92.

TE KOOP

Telescoop Kowa 25 x 50 met versterkt Veldon statief. Prijs: 12.000 F. Colman Johan, tel. 03/755 65 26

TE KOOP

Stereomicroscoop in perfecte staat (Euromex). Vergroot 10x tot 45x. Inlichtingen: Toon Van Elst, 09/227 03 08

Waterbeertjes (*Tardigrada*)

DANNY VAN DER VEKEN

Wie zou vermoeden dat in de waterfilmen die de balderen van mossen omringen, een groep van kleine, maar hoog gespecialiseerde diertjes leven, de Tardigrada, ook waterbeertjes of beerdier-tjes genoemd? De reuzen onder de waterbeertjes bereiken een lengte van 1,2 mm; de meeste soorten worden niet langer dan 0,3 à 0,5 mm. Alhoewel ze niet zeldzaam zijn, worden ze zelden ontmoet, tenzij men ze gaat zoeken met een microscoop op zak.

Het lichaam van de waterbeertjes is kort en lomp. Ze hebben vier paar stompe pootjes. Elke poot eindigt op vier tot acht klauwtjes. Het lijken wel levende Michelin-ventjes. Waterbeertjes verplaatsen zich traag; vandaar de naam Tardigrada, wat 'traag voortschrijden' betekent. Het zijn allemaal planteneters. Ze voeden zich met de inhoud van plantencellen. Tijdens de maaltijd drukken de waterbeertjes hun mond tegen een plantencel aan en steken hun skyletten als messen vooruit om de celwand te doorboren. Daarna zuigen zij de cel leeg. Paren en eieren leggen gebeurt tijdens de vervellingsperiode. Meestal deponeren de mannetjes zaadcellen in een afgeworpen vrouwelijke huid die eicellen bevat. De bevruchte eitjes bezitten een dikke schaal die bestand is tegen herhaald uitdrogen.

Onbekend is onbemind. Als al zo weinig mensen iets van mossen (Bryophyta) afweten, hoeveel mensen zullen dan het leven in de verborgen wereld onder de oppervlakte van het moskussen kunnen beschrijven? Dit 'mini-regenwoudje' herbergt nochtans een zeer eigenaardige verzameling beestjes, waarvan zeker nog lang niet alle soorten bekend zijn.

Er zijn wel enkele zee- en zoetwater-soorten, maar de overgrote meerderheid van de waterbeertjes leeft in de waterfilmen die de bladen van mossen en varens (*Pteridophyta*) omringen. Tot nog toe zijn er ongeveer 400 soorten beschreven. De meesten zijn wereldburgers (kosmopolieten). Sommige biologen klasseren de Tardigrada onder de geleedpotigen (*Arthropoda*) - wat hen tot familie bombardeert van schaaldieren (*Crustacea*), insecten (*Insecta*) en spinachtigen (*Arachnida*); anderen beschouwen de waterbeertjes als een aparte stam van het dierenrijk.

Vanwege de strikte gebondenheid van de meeste waterbeertjes aan moskussen, moeten zij iets verzinnen om de hete, dus droge zomer en de koude winter terplaatse door te komen. Dat lukt hen op een eenvoudige, maar daarom niet minder spectaculaire wijze.

Tijdens perioden van grote droogte, wanneer de mossen totaal uitdrogen, of bij hevige vorst, wanneer het water tus-

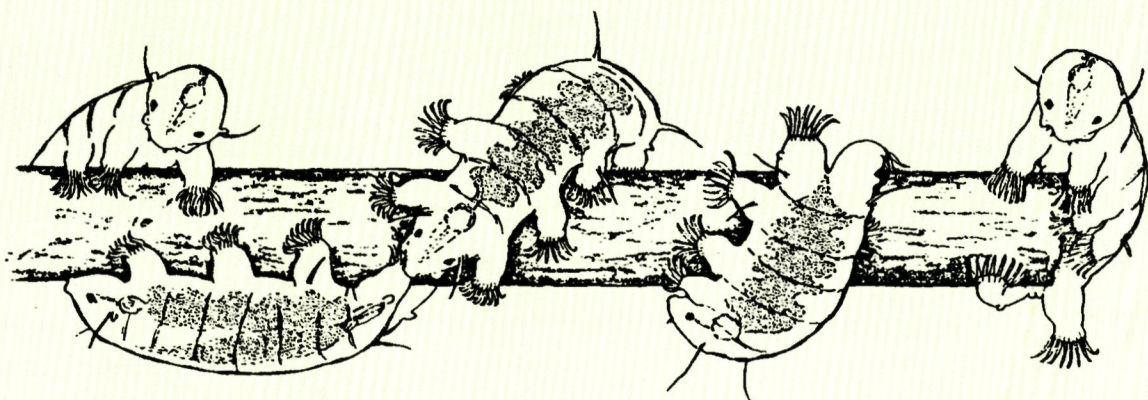
sen de mosplantjes bevroert, trekken de waterbeertjes hun pootjes in, verliezen water, schrompelen in elkaar en gaan over naar een toestand van schijndood (*anabiose*). In deze toestand wordt de stofwisseling zo sterk teruggeschroefd dat ze praktisch niet meer 'leven'.

Wanneer er terug water aanwezig is, zwelt het waterbeertje op en wordt na enkele uren terug actief. Er zijn rapporten die vermelden dat sommige exemplaren na een periode van zeven jaar terug tot leven kwamen! Doe het ze maar eens na...

Bronnen

1. Anon (1995) The 1995 Grolier Multimedia Encyclopedia. Version 7.0. Release 6. For Macintosh. Novato, California. Grolier Inc. (CD-ROM)
2. De Loof, A. Beginselen der dierkunde. Aanvullende nota's. Cursus K.U. Leuven

Tardigrada tijdens klimpartij op algenfilament

NATUURHISTORISCH

NIEUWS

Inzendingen en reacties op de natuurhistorische rubriek zijn steeds welkom.

E-mail : natuur@wielewaal.be

Jens Verwaerde, Jos Gysels, Famke Valck, Bart Christiaens, Jan Van den Berghe, Joris Bracquené, Koen Leysen

NATUURHISTORISCHE REEKS NR. 1

Op de Vlaamse Ornithologische studiedag (VLOS) in Antwerpen is het eerste nummer van de nieuwe Natuurhistorische reeks van De Wielewaal voorgesteld. Het is een drietalige kritische namenlijst (Nederlands-Frans, Frans-Nederlands en wetenschappelijke namen) van alle vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. De toelichting is in het Nederlands en/of het Frans. Auteur is Walter Belis, romanist en ornitholoog. Hij is onder meer bekend van de rubriek « Voor U gesprokkeld » in Wielewaal.

In dezelfde Natuurhistorische reeks zullen nog meer publicaties volgen over uiteenlopende onderwerpen. Er zijn onder meer titels gepland over paddestoelen en bosbeheer.

Belis Walter, *Namenlijst van de Vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Liste des Noms d'Oiseaux d'Europe, d'Afrique du Nord et du Moyen-Orient*. Natuurhistorische reeks 98/1. De Wielewaal, Natuurvereniging. Turnhout, 1998. 155 blz.

PLANTEN

S.E.M.O. STAAT VOOR ORCHIDEËN

Het orchideënonderzoek wordt in Vlaanderen gecoördineerd door de Studiewerkgroep voor Europese en Mediterraane Orchideeën (S.E.M.O.). De laatste jaren is de werkgroep zich meer en meer gaan toeleggen op de studie van de inheemse orchideeën in Vlaanderen.

Sinds dit jaar loopt een inventarisatieproject, waarbij getracht wordt een gedetailleerd zicht te krijgen op de verspreiding van orchideeën in Vlaanderen. Een inventarisatieformulier is op eenvoudige vraag te verkrijgen bij De Wielewaal.

Een ander aandachtsveld zijn de determinatieproblemen bij de *Dactylorhiza*-soorten *D. praetermissa*, Brede orchis *D. fistulosa*, Gevlekte orchis *D. maculata* en Vleeskleurige orchis *D. incarnata*. De soorten lijken vrij sterk op elkaar, wat het waarnemers niet makkelijk maakt. Bovendien zijn het soorten die zeer makkelijk kruisen en waarvan de hybriden soms vruchtbaar zijn, zodat terugkruisingen met de ouderplanten mogelijk zijn. Om te hel-

pen bij de determinatie is een formulier gemaakt, waarop de determinatiekenmerken van populaties en individuele planten kunnen worden genoteerd. Ook dit formulier is verkrijgbaar bij De Wielewaal.

Momenteel zijn er besprekingen over concrete samenwerking tussen S.E.M.O. en De Wielewaal rond twee projecten. Het eerste is een soortbeschermingsplan voor de Brede orchis *Dactylorhiza fistulosa*, een soort van matig voedselrijke, bloemrijke graslanden. Bij het tweede project wordt aandacht besteed aan de bosorchideeën de Bosorchis *Dactylorhiza fuchsii* en de Grote keverorchis *Listera ovata*.

Jan Van den Berghe, De Wielewaal, 014/47 29 50; E-mail natuur@wielewaal.be

S.E.M.O. p.a. Walter Van den Bussche, Heihoekstraat 188 te 9100 Nieuwkerken - Waas, 03/766 10 34; E-mail semo.vlaanderen@planetinternet.be

NATIONALE WERKGROEPEN

De natuurhistorische werking van De Wielewaal steunt op drie pijlers : een netwerk van individuele waarnemers en afdelingswerkgroepen, nationale natuurstudiegroepen en projecten uitgevoerd door wetenschappelijke medewerkers. Daarnaast staat de vereniging open voor vormen van samenwerking met andere organisaties en instellingen. Zo zijn er reeds afspraken en gesprekken met de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming en de Vlaamse Kerkuilenwerkgroep en SOVON.

Volgende Vlaamse werkgroepen zijn actief binnen De Wielewaal :

- De Vogelwerkgroep ;
- De Werkgroep Botanie ;
- Hyla, de amfibieën- en reptielenwerkgroep ;
- De Werkgroep Water, Vissen en Beken ;
- De Paddenstoelen en Korstmossenwerkgroep (in oprichting) ;
- De Werkgroep Ongewervelden (in oprichting).

Grote keverorchis

Foto: L. Kusters

WATERS, VISSSEN EN BEKEN

OLENS GEMEENTEBESTUUR HELPT BEEKSCHAATSSENRIJDER (AQUARIUS NAJAS)

Ook bescheiden initiatieven kunnen een bijdrage leveren tot het behoud van de biodiversiteit. Wat te denken van het verbodsbord dat de gemeente Olen

(Antwerpen) in het kader van een GNOP-project plaatste bij een beekje met een sterk bedreigde populatie Beekschaatsenrijders?

Vervuiling door zeeproducten die de oppervlaktetenspanning van het water verminderen, is gevaarlijk voor alle kleine

diertjes die leven op het wateroppervlakte. Het bord is gezet op een plaats waar op sommige momenten soms meerdere auto's tegelijk werden gewassen.

Van de Beekschaatsenrijders in kwestie is er overigens goed nieuws. Vijf jaar geleden was de populatie volledig ineengestort ten gevolge van de aanleg van een afvalwatercollector. De oorspronkelijke populatie van ca. 110 volwassen dieren viel daarna uiteen in twee gescheiden populaties van niet meer van een handvol exemplaren. Vijf jaar later is de populatie min of meer terug op peil (65 dieren in het voorjaar; 1475 in het najaar) en zijn ze ook weer aanwezig over het hele traject van de beek.

Gysels J., *Het wel en wee van de beek-schaatsenrijders *Gerris najas* van de Honingbeek in Olen*. Fitis april 1996 : 49-52.

Gysels J. & Bosmans R., *Haalt de Beek-schaatsenrijder (*Aquarius najas* L.) het jaar 2000*. Wielewaal 64 (1998) nr. 1 : 26-34.

ONGEWERVELDEN

VEENMOLLEN GEZIEN

Alvast enkele mensen hebben al gereageerd op het artikeltje over de Veenmol. Joseph Cuppens meldde een oude waarneming uit Lokeren. François Van den Broeck uit Hamme wist te vertellen dat in augustus 1998 meerdere dieren gezien werden in Moerzeke. In het laagveenreservaat De Zegge (Geel) vond conservator Bert Veris een aantal half verdrinken veenmollen die ten gevolge van de hoge waterstand uit hun holen verdreven werden. Na verzorging in een inderhaast opgericht veenmolle-nasiel konden ze weer losgelaten worden!

ENOICYLA PUSILLA, EEN KOKERJUFFER DIE NIET VAN NATTE VOETEN HOUDT

Iedereen kent wel de fraaie kokertjes gemaakt van takjes of steentjes waarin larven van kokerjuffers zich schuilhouden. De kokers zijn overal te vinden in zuiver zuurstofrijk water. Minder bekend is dat van alle Europese soorten er één is waarvan de larve niet in het water maar op het land leeft. Het biotoop van *Enoicyla pusilla* is een met mos begroeide bosbodem in eikenbossen. Tussen

het mos en de afgevallen eikenbladeren kan men zoeken naar de kleine kokertjes die bestaan uit minuscule zandkorreltjes. Onder een loep zijn het ware kunstwerkjes! Volgens het kaartje in Stroot (1984) is de soort zeldzaam in Vlaanderen en achteruitgaand in Wallonië. In Vlaanderen is de verspreiding beperkt tot het noorden van Limburg en op enkele plaatsen langs de taalgrens. Het is echter niet duidelijk in hoeverre het verspreidingskaartje nog overeenstemt met de actuele situatie. Staf Van Reeth (Mol) vond ze deze zomer in een droge gracht van het Provinciaal Domein Prinsenspark te Retie (Antwerpen), een vindplaats die nog niet op kaart stond.

Stroot, P. (1984), *Les trichoptères de Belgique et des régions limitrophes*. K.B.I.N., Brussel

Wallace e.a. (1990), *A key to the case-bearing larvae of Britain and Ireland* (F.B.A. 51).

TE KOOP

Oude jaargangen Wielewaal (1964-1996) en Oriolus (1987-1996). Sommige jaargangen onvolledig. Inlichtingen: V. Van Gorp, tel. 014/67 84 92.

TE KOOP

Telescoop "Kowa" TSN-1. 20 x WA; 20-60 x 200 M + etui "Skua", 3 jaar oud. Prijs overeen te komen! Vincent Legrand, tel. 02/675 23 50 (na 19 uur)

GEZOCHT

"Wat groeit en bloeit op oude muren" van J. Kruijt. Uitg. Thieme, Ndl. (ISBN 90-23901007)

"De Grote Natuurgids" voor iedereen. 470 Plant- en diersoorten. Uitg. Zomer & Koning-Ede, dr. Wilhelm Eisenreich & D. Becker). Inlichtingne: E. Hermans, Gen. Le-manlaan 49, 8310 Assebroek, tel. 050/35 25 38

ZOOGDIEREN

ZOOGDIEREN IN OPMARS IN KLEIN BRABANT

De laatste jaren zijn er in Klein Brabant enkele soorten zoogdieren opnieuw opgedoken. Reeën werden uitgezet in Hingene en Weert. De dieren planten zich voort en nemen langzaam in aantal toe. Andere soorten kwamen spontaan. Sinds een drietal jaren worden in het Lippelobos Rode eekhoorns gezien. Uitzonderlijk is de waarneming van een Steenmarter in Wintam. Voorlopig is het bij deze ene waarneming gebleven van een soort die vooral in het oosten van Vlaanderen aan een langzame opmars bezig is. De meest spectaculaire nieuwkomer is de Vos. Sinds 1995 is er jaarlijks minstens één gedocumenteerde waarneming, waaronder enkele verkeersslachtoffers en - het kon niet uitblijven - een geschoten exemplaar.

Joost Reyniers, *De Vos is terug*. Wielewaal Klein-Brabant, maart- april 1998 : 17-19.

ARCHEOZOÖLOGIE, OP HET KRUISPUNT VAN ARCHEOLOGIE EN DIERKUNDE

Archeozoölogie is het onderzoek van dierlijke resten uit vroegere menselijke woonplaatsen. Hoewel deze nieuwe wetenschapstak reeds midden vorig eeuw beoefend werd, duurde het tot de jaren 1960 vooraleer het eerste Vlaamse onderzoek plaatsvond. Hieruit is reeds heel wat interessante informatie gekomen. Het Wilde paard, de Europese bizon, het Oerrund en de Eland blijken in Vlaanderen reeds eeuwen voor het begin van onze jaartelling verdwenen te zijn. De Bruine beer hield het, vreemd genoeg, nog uit tot omstreeks het jaar 1000. Op het eind van de middeleeuwen werden Edelhert en Everzwijn reeds zeer zeldzaam, voornamelijk als gevolg van de grootschalige ontbossing en de grote jachtdruk. Het vandaag de dag alom aanwezige Konijn, werd in Vlaanderen (her)ingevoerd nadat het verdwenen was tijdens de ijs-tijden. De oudste konijnenvondst van België, afkomstig van de abdij van Ena-me, dateert van rond het jaar 1200.

Anton Erynck, *Van verdwenen en nieuwe dieren, en de resten die ze nalieten*. Ommekeer, november 1998 : 6-11.

VOGELS

TIENDE VLAAMSE ORNITHOLOGISCHE STUDIEDAG

De VLOS -Vlaamse Ornithologische Studiedag- werd dit jaar voor de tiende maal georganiseerd. Ongeveer 250 deelnemers en 8 voordrachten maakten ook deze VLOS weer tot een succes.

Volgens Eckhart Kuijken, directeur van het Instituut voor Natuurbehoud (IN), heeft het Instituut de beste troeven om in Vlaanderen biologische informatie te beheren en in te passen in het natuurbehoud. Verder pleitte hij nog voor het instellen van zgn. Constant Effort Sites en kondigde hij de opmaak van een broedvogelatlas aan.

Renaud Flamand bracht een goed geïllustreerde voordracht over de Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*. Door middel van kleurringen heeft men een aantal dieren individueel kunnen volgen, waardoor het mogelijk werd om onbekende migratiepatronen vast te stellen. Zo blijkt er een uitwisseling te bestaan tussen onze broedgebieden en deze in Oost-Europa. Verder leren we dat onze broedvogels onder andere overwinteren aan de Noordwestkust van Spanje.

Jeroen Van Wayenberge besprak de situatie van een aantal sternensoorten in en aan de Zeebrugse Achterhaven. De verdergaande ontsluiting en inrichting van het gebied heeft op een aantal plaatsen geleid tot nieuwe broedbiotopen voor sternes. Het belangrijkste natuurlijke broedgebied ligt nog steeds in het Zwin, waar dankzij plagwerkzaamheden terug broedgelegenheid is gecreëerd voor zo'n 2 500 broedparen.

Eddy Gadeyne ging in op de gegevens die hij ontving in het kader van de telling van roofvogels op een aantal plaatsen in Vlaanderen. Hij wijst er op, dat een aantal van de resultaten een onderschatting maken van de reële aantallen dieren. Hij pleit dan ook voor één inventarisatiestandaard. Hij riep de aanwezigen op om ook volgend jaar mee te werken aan wintertellingen.

De Steenuil vormde het onderwerp van de voordracht van Jens Verwaerde. Hij gaf een eerste overzicht van de resultaten van het Project Steenuil van De Wielewaal. Dit project beoogt de opmaak van een soortbeschermingsplan voor Vlaanderens kleinste uilensoort. Enkele honderden veldmedewerkers zijn er in geslaagd om in de lente van 1998 meer dan 1000 km² in Vlaanderen systematisch te bezoeken en de aanwezigheid of afwezigheid van Steenuil te karteren. De voordracht legde vooral de nadruk op het belang van systematisch en gestandaardiseerd inventariseren.

Steenuil

Foto: B. Odeur

Daarmee sluit zijn voordracht aan bij de uitnodiging van de eerste spreker.

Wim Vanden Bossche lichtte aan de hand van een aantal voorbeelden -vooral uit het buitenland- de werking van BirdLife International toe. In tegenstelling tot de klassieke internationale vogelbescherming, legt BirdLife vooral de nadruk op lokale medewerking en streeft de steun na van lokale werkgroepen. De internationale dimensie van vogelonderzoek werden treffend geïllustreerd door onderzoek naar het trekgedrag van de ooievaar.

Ook Anny Anselin wees in haar voordracht op het belang van gesystematiseerde gegevensvergaring en-verwerking. Daarvoor is volgens haar een goed uitgebouwd netwerk met regionale coördinatoren van groot belang. Bij wijze van illustratie toetste ze de resultaten van het project Bijzondere Broedvogels aan de bestaande beschermingsinitiatieven.

Koen Desmet, hoofd van de afdeling Natuur van AMINAL, wees op het grote belang van betrouwbare inventarisaties. Kennis over de aan-, maar zeker ook over de afwezigheid van soorten is van groot belang voor de bescherming van gebieden in nationale en internationale context. Drie aspecten van inventariseren zijn volgens de spreker van kapitaal belang: gegevens moeten kritisch en betrouwbaar worden verzameld, deze gegevens moeten kritisch en juist worden geïnterpreteerd en vooral ... ze moeten worden kenbaar gemaakt. Koen Desmet ging ook uitgebreid in op recente initiatieven van het natuurbeleid, de afbakening van het VEN en IVON en de toepassing van de zorgplicht voor natuur. Er zijn 31 extra mensen aangeworven om de natuurbehoudsdoelstellingen te implementeren én kenbaar te maken. Middelen blijven evenwel beperkt, en daarom pleitte hij voor de keuze van "aabbare" soorten als aandachtssoorten.

De Wielewaal in de We

HET NIEUWE MESTACTIEPLAN: TOCH NOG HOOP VOOR DE NATUUR ?

Het nieuwe mestdecreet van de regering heeft van ons een onvoldoende gekregen. In het ontwerp is niets voorzien om de natuurgebieden beter te beschermen tegen overbesteding, eutrofiëring, verzuring en de uitstoot van ammoniak. Integendeel, de natuur gaat er nog op achteruit. De maatregelen uit het huidige decreet zijn nog steeds niet uitgevoerd. In groen- en natuurgebieden zal nog gedurende twee generaties drijfmest mogen uitgereden worden.

Maar misschien is er nog hoop ! Het protest van de natuurverenigingen heeft ervoor gezorgd dat het debat heropend is. Voor De Wielewaal is het essentieel dat :

- de normen voor natuur overeenkomen met de ecologische vereisten;
- rekening wordt gehouden met het standstill-principe voor natuur;
- de nultbesteding in groengebieden sneller wordt ingevoerd;
- uitzonderingen ten voordele van de landbouw pas mogelijk worden als in 2003 het Vlaams Ecologisch Netwerk effectief is afgebakend.

In afwachting van een positieve doorbraak heeft De Wielewaal zijn vertegenwoordiger teruggetrokken uit de Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek.

AFBAKENING VAN HET VLAAMS ECOLOGISCH NETWERK

(Slecht) nieuws voor de groene hoofdstructuur. Het verhoopte Sint-Niklaasgeschenk is er uiteindelijk niet gekomen. We wachten nog steeds op de eerste voorstellen op kaart voor de afbakening van VEN en IVON. Uit vrees (voor de toepassing van een door het Vlaams parlement goedgekeurd decreet ?) en in tegenstelling tot eerdere beloften van de minister, gaat men in eerste instantie het VEN enkel afbakenen binnen de duingebieden en verder in slechts één gewestplan per provincie.

Om de doelstellingen van het natuurdecreet te halen - 125 000 ha VEN in 2003 - zal men moeten overschakelen in een hogere versnelling. We verwachten van minister Kelchtermans een vast tijdschema, in afspraak met minister Stevaert, die instaat voor de groene gewestplanwijzigingen.

BEHEERSOVEREENKOMSTEN VOOR WEIDEGOGELS

Natuur- en Milieu-Educatie De Wielewaal organiseert in Limburg en West-Vlaanderen op vraag van het provinciebestuur informatieavonden over beheersovereenkomsten voor weidevogels. Het instrument van beheersovereenkomsten met landbouwers is niet nieuw. In het verleden zijn er verschillende projecten geweest, met de Vlaamse Landmaatschappij, provinciebesturen, gemeenten en zelfs natuurverenigingen als initiatiefnemer. Nu is er een wettelijke regeling die duidelijk vastlegt welke beheersovereenkomsten waar kunnen afgesloten worden en onder welke voorwaarden. Het is duidelijk dat het instrument aanvullend is en niet in plaats komt van het klassieke natuurbeheer. Onder die conditie wil De Wielewaal deze kans niet onbenut laten om op een constructieve manier met landbouwers samen te werken.

Wie vragen heeft over het initiatief, kan steeds contact opnemen met Pascale Steurbaut of Jos Gysels (014/47 29 50).

REGLEMENT VOOR DE BESCHERMING VAN KLEINE LANDSCHAPSELEMENTEN EN VEGETATIES

Een houtkant rooien, een poel dempen, een boom knotten, een grasland scheuren, een berm afbranden. Mag dat ? Het antwoord staat in een nieuw besluit van de regering van 23 juli 1998. Het wijzigen van vegetaties en kleine landschapselementen is voortaan aan een aantal voorwaarden onderworpen. Sommige activiteiten zijn verboden, andere vergunningsplichtig of meldingsplichtig. Er is ook een code van goede natuurpraktijk opgesteld om de algemene zorgplicht voor natuur te helpen toepassen.

Waarom vegetaties en kleine landschapselementen beschermen ?

Vegetaties en kleine landschapselementen zijn belangrijk voor de biodiversiteit. Ze vormen natuurlijke vluchtheuvels en zijn de verbindingswegen voor plant en dier. Daarom spreekt men wel eens van de ecologische infrastructuur. Voorbeelden van kleine landschapselementen zijn poelen, sloten, beken, holle wegen, hoogstamboomgaarden, houtkanten en bermen. Onder vegetaties

worden alle natuurlijke begroeiingen verstaan. Een perceelsrandbegroeiing is een vegetatie, een maïsveld niet.

Als we vegetaties en kleine landschapselementen willen behouden, moeten ze ook effectief beschermd worden tegen negatieve ingrepen. Het verwijderen van een houtkant of het dichtgooien van een veedrinkpoel betekent uiteraard een wijziging. Ook het afbranden van een berm of het gebruik van pesticiden is schadelijk voor de vegetatie en de organismen die er leven. Onderhoudswerken daarentegen, zoals het knotten van bomen, zijn ingrepen die positief zijn en daarom ook niet verboden worden.

Welke beperkingen worden opgelegd ?

Het besluit voorziet drie mogelijkheden: een verbod, een vergunning (de natuurvergunning), of een melding. Wat in een concreet geval van toepassing is, kan je terugvinden in de tabel.

tstraat

Het besluit is *niet* van toepassing als tegelijk een bouwvergunning wordt afgeleverd met het advies van afdeling Natuur en ook *niet* als de werken deel uitmaken van een bos- of natuurbeheersplan of voorzien zijn in een inrichtingsplan van een ruilverkaveling, landinrichting of natuurinrichting. De voorwaarden gelden ook *niet* als het gaat om huiskavels die aansluiten bij de boerderij.

Hoe een natuurvergunning aanvragen?

De gemeente levert de vergunningen af en houdt de meldingen bij. De procedu-

re voor de natuurvergunning is min of meer vergelijkbaar met de milieuvergunning. Er is onder meer een openbaar onderzoek voorzien.

Alle belanghebbenden en ook natuurverenigingen kunnen in beroep gaan bij de Bestendige Deputatie van de provincie.

De aanvrager moet vermelden wat de werken inhouden en wat het resultaat zal zijn. Bovendien moet duidelijk aangegeven worden wat voorzien werd om de schade aan de natuur tot een minimum te beperken en eventueel te compenseren. Op basis van deze gegevens zal het Schepencollege oordelen of de vergunning kan worden verleend, al dan niet met bijkomende voorwaarden. Als er vermijdbare schade is, kan zelfs een melding geweigerd worden!

Een code van goede natuurpraktijk

In een aparte omzendbrief voor de gemeenten wordt het opzet en de procedure nader toegelicht. De omzendbrief bevat ook een code van goede natuurpraktijk. Daarin wordt in detail uitgelegd wat verstaan moet worden onder normale onderhoudswerken die niet onder de vergunningplicht vallen.

Uitvoering van Natuurdecreet

Het besluit waarvan het reglement deel uitmaakt, voert nog andere onderdelen van het Natuurdecreet uit. Zo wordt de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), het voorkoopprecht en de natuurinrichtingsprojecten geregeld. Meer informatie hierover vind je in Groene Peper 98/2. Daarin is de integrale tekst van het besluit met de bijlagen opgenomen en tevens een samenvatting van de code van goede natuurpraktijk. Groene Peper 98/2 werd uitgegeven met de steun van AMINAL afdeling Natuur, kost 150 F en kan besteld worden in de Wielewaal Boekenwinkel (Peter Sterckens).

	groengebieden, parkgebieden, buffergebieden en bosgebieden	vallei-, bron- en natuurontwikkelingsgebieden, agrarische gebieden van ecologisch belang en met bijzondere waarde	voelrichtlijngebieden (integrale en habitat), Ramsargebieden en habitatrichtlijngebieden	beschermde duinen in het kader van het duinendecreet	Gebieden van het IVON, landschappelijk waardevolle agrarische gebieden en volledige voelrichtlijngebieden	overige gebieden, met uitzondering van woongebieden, industriegebieden en huiskavels	woongebieden, industriegebieden	huiskavels (50 m of 100 m rond woningen en bedrijfsgebouwen)
holle wegen, graften, bronnen	VERB	VERB	VERB	VERB	VERB	VERB	VERB	ZORG
poelen	VERB	VERG	VERG	VERG	VERG	MELD		ZORG
stilstaande waters, waterlopen	VERG	VERG	VERG	VERG	VERG	MELD		ZORG
houtachtige beplantingen, heggen, hagen, houtkanten, houtwallen, boomrijen, hoogstamboomgaarden	VERG	VERG	VERG	VERG	VERG	MELD		ZORG
struwelen en loofbossen						MELD		ZORG
vegetatie horende bij de KLE's, perceelsrandbegroeiingen en sloten	VERG	VERG	VERG	VERG	VERG			ZORG
verruwen en heiden, moerassen en waterrijke gebieden, duinvegetaties	VERB	VERB	VERB	VERB	VERB	VERB	VERB	ZORG
Historisch permanent grasland	VERB	VERG	VERG					ZORG
Andere vegetaties	VERG	VERG	VERG	VERG				ZORG

VERB= verbod tot wijzigen
VERG= vergunningsplichtige wijziging
MELD= meldingsplichtige wijziging
ZORG= zorgplicht

Met de *Nationale Werkgroep*

Foto: Chr. De Caluwé

Jan Fosselle mocht op **18 april** de spits afbijten. Hij verwelkomde 13 deelnemers voor een exploratie van de bossen van **Bavegem**.

Door de hevige regenperiode lag de Molenbeekvallei er extra nat bij. Dotterbloem, Slanke sleutelbloem, Moeraszegge, Gele lis, Speenkruid en Muskuskruid typeerden de ondergroei in een anders saaie populierenaanplant. Verrassend en verheugend was de drassige en nu ondergelopen depressie in een weide met Waterbies, Pijptorkruid, Egelboterbloem, Zeegroene bies en Tweerijige zegge. De rest van het hok was een eerder banaal landbouwgebied met als enige troost enkele plantjes Gewoon barbakruid.

Op **2 mei** kwamen 15 deelnemers opdagen om onder leiding van André Van den Bergh in **Asbeek** rond te neuzen.

Enkele drassige moerasbosjes met Gewone dotterbloem, Moeraszegge, Bosanemoon, Speenkruid, Moesdistel en Muskuskruid leverden ook enkele mooie en verrassende vondsten van Moerasstreekzaad en Gulden boterbloem op. In een van die bosjes vonden we ook enkele tientallen Bosorchissen. In een bronbeekje stond de Bittere veldkers uitbundig in bloei. Een talud bracht ons veel Margriet, Schermhavikskruid en ook Rapunzelklokje. Er was ook

overvloedig studie- en vergelijkingsmateriaal met Kruipende, Scherpe, Behaarde, Gulden en Knolboterbloem enerzijds en Pinksterbloem, Kleine, Bittere en Bosveldkers anderzijds. Enkele leerden ook de Heggevogelmuur kennen. Een bastaardwilg ergens tussen Grauwe, Bos- en Katwilg zorgde voor de nodige vraagtekens en bescheidenheid bij de "specialisten".

Op **16 mei** trok de Netevallei te **Westerlo** opnieuw 15 deelnemers, met Louis Schellens als gids.

Volgens de kaart een extra natte vierkante kilometer, maar die dag, onder een zomerse zon gewoon te doen met stapschoenen, maar wel met de lange broek - vanwege de netels en de bramen! Maar toch zagen we aan de flora dat die droge toestand niet normaal was, want Dotterbloem, Geknikte vossenstaart, Holpijp, Bosbies, Koningsvaren, Hennegras, Wateraardbei, Poelruit, Kleine ratelaar, Echte koekoeksbloem, Melkeppe en Borstelbies wezen toch op drassiger toestanden. Evenals de vele en massaal aanwezige zeggesoorten zoals Elzen-, Zomp-, Hazen-, Pluim-, Moeras-, Hoge cyper-, Oever-, Ruige, Scherpe, Zwarte en IJle zegge, die er een zeer leerrijke excursie van maakten. De Waterviolier stond er prachtig bij. En wie de Smalle stekelvaren nog

niet echt goed kende, zal hem hierna wel gemakkelijker herkennen! Ook landschappelijk werd het een aangename wandeling met de kronkelende Nete waarlangs enkele merkwaardige bomen, zoals Tulpenboom, in een ver verleden aangeplant waren, en met de muzikale achtergrond van verschillende Nachtegalen en het gelach van de Groene specht.

Van **29 mei tot 1 juni** trokken 19 plantenliefhebbers naar de Gaume om er samen met André Van den Bergh de omgeving van **Torgny** te verkennen.

Een boeiend en leerrijk studiekamp waarbij drie kilometerhokken uitgepluisd werden. In het reservaat van Torgny lag uiteraard de klemtoon op de kalk- en warmteminnende planten zoals Bergnachtorchis, Poppenorchis, Soldaatje, Verfbrem, Kalk- en Gewone vleugeltjesbloem, Zonneroosje, Bevertjes, Bergdravik, Gevinde kortsteel, Paardehoefklaver, Zwarte gifbes,... Langs het bergbeekje bij Lamorteau kwamen Verspreidbladig goudveil, Bittere veldkers en Eenbes de aandacht vragen, terwijl in het aangrenzende bos op de helling de Bosvogelmelk overvloedig aanwezig was. Langs de spoorweg bij St Remy kwamen nog Kandelaaertje en Roedewolfsmelk het plantenpalet verrijken. Daarnaast waren

Botanie op streeptocht in 1998

KAREL DE WAELE

zeker de waarneming van een Vos, van Zwarte ooievaar en van een Rode wouw die overhoop lag met enkele Buizerden zeker de moeite waard. En dat het even achterop blijven ook lonend kan zijn heeft Ingrid zeker ondervonden: als enige van de groep zag zij de Wilde kat!!! 's Avonds werden verschillende Zegges in detail gedetermineerd met behulp van de stereoloepe van Nelly.

Diezelfde Nelly Van Aerschot lokte op **13 juni** 10 plantenfanaten naar **Oost-eeklo**.

Twee kilometerhokken van dit "zwarte gat" werden met succes uitgekamd. Langs de expressweg vonden we, mede door de voorkennis van Chris Bruggeman, Deens lepelblad, Vogelpootje, Hazepootje en Liggende klaver. In de Lembeekse bossen en dreven kwamen Hengel, Rankende helmbloem, Pilzegge, Schermhavikskruid en Valse salie op ons lijstje. Een in de schaduw groeiend gras deed ons even denken aan Slofhak, maar het bleek bij nader toezien toch Reukgras te zijn.

Het heidegebied te **Maria-ter-Heide** had bij 24 deelnemers een belletje doen rinkelen. En inderdaad op **27 juni** hadden we, dank zij Joris Pinseel voor één keer de toestemming om de terreinen rond het vliegveld op het militair domein te betreden. Dergelijke voor gewone burgers normaal niet toegankelijke terreinen, oefenen op plantenkijkers altijd een speciale aantrekkingskracht uit. We vonden er een perceel waar de typische heidevegetatie bijna volledig verdrongen was door Bochtige smeie, die de vegetatie een prachtige, warme roodbruine tint gaf. Op een stukje met een wat ijler begroeiing stond tussen de Struikhei heel wat fijn bloeiende Grondster. Een leuke vondst was een bloeiend exemplaar van Blauw guichelheil. In een houtkant vonden we ook de bij ons toch nog zeldzame Ruige anjer en langs een verlaten spoorweg stond Akkerklokje, onmiskenbaar door zijn lange tros met naar één kant gekeerde blauw-violetten bloemen. Ook enkele exemplaren Herfsttijloos in de tweede fase van hun levenscyclus behoorden tot de minder algemene vondsten.

Op **11 juli** leidde Hedy Lecomte 10 werkgroepsleden door de polders van **Ramskapelle** (bij Nieuwpoort !!!).

Hoogtepunt van de dag was zeker de vondst van enkele tientallen ex. Rond wintergroen onder de struiken op een oud steenfabrieksterrein. Ook verras-

send waren de vele duinplanten op een hoop (duin)zand van een bouwaanemersbedrijf, met o.a. Ossetong, Zandhaver, Biestarwegras, Zanddoddegras, maar ook adventieven als Slaapbol, Ridderspoor en Bernagie. Opvallend zeer veel Pastinaak in de wegbermen. In de sloten prijkte Zwanebloem en aan de rand van een grote vijver vonden we tussen de oevervegetatie ook Pijptorkruid... en Selder, waarvan één ex. een bloemscherm vertoonde waarin nogmaals enkele bloemschermen groeiden!

Op **8 augustus** trokken 15 snuffelaars tot bij Luc Allemeersch in **Genk**.

Luc gaf wel de indruk dat hij het hok zomaar zonder reden gekozen had, maar toch was het weer prijs. Iedereen kreeg enkele nieuwigheden voor zijn persoonlijk trofeeënlijstje voorgeschoteld, de een wat meer dan de ander: Vlooiënkruid, Dwergviltkruid, Slanke waterweegbree, Zegekruid, Stekel- en

Kruipbrem,... Wel werden we opnieuw geconfronteerd met een fenomeen dat met de jaren toeneemt: een grote groeiplek met Kleine maagdenpalm, Tripmadam en Muurpeper in een naaldbos, m.a.w. steeds meer gevallen van via tuinafval in de natuur verwilderende planten ... Hoe noteren we dat op onze streeplijst? Verder zorgden de Teunisbloemen en 4 soorten toorts - Konings- en Stalkaars, Zwarte en Melige toorts - voor nog meer discussiestof.

Jean De Prez troonde op **22 augustus** 13 deelnemers mee naar de bossen van **St-Hubert**.

Opmerkelijk was dat we overal in het bosgebied Stippelvaren vonden, maar geen Mannetjesvaren. De zeggeliefhebbers konden zich uitleven op de vondsten van verschillende soorten: Ster-, Haze-, Pil-, Snavel-, Bos-, Geelgroene, Zwarte, Bleke, Blauwe, Hangende en IJle zegge. Ook het geslacht basterdwederiken was goed vertegen-

Tripmadam

Foto: L. Kusters

Programma Nationale Werkgroep Botanie van De Wielewaal 1999

woordigd met Wilgeroosje, Beklierde, Lancetbladige, Donkergroene, Viltige, Berg- en Moerasbasterdwederik. Verder werd de lijst opgefleurd door Klein wintergroen, Hondstarwegras, Springzaadveldkers, Klein glidkruid, Tandjesgras, Moerasviooltje, Zevenster, Kransalomonszegel en Bergvrouwenmantel. Een uitgebloeide orchis deed, zowel qua habitus als standplaats, een paar kenners onder ons direct aan Veenorchis denken. Het exemplaar kreeg echter het voordeel (nadeel?) van de twijfel en werd niet gestreept. En die Vuursalamander op een vermolmd stonk was ook voor de botanici een verheugende waarneming.

Op **5 september** was het "zuidelijk eiland" aan de Rupel te **Ruisbroek** aan de beurt. Joost Reyniers (Koen Grolus was belet) verwelkomde er 13 werkgroepsleden.

Een groot deel van het hok bleek één gigantische bouwwerf te zijn. We vonden dan ook, naast de klassieke soorten, een allegaartje van allerlei soorten zoals men op ruderaal sterk verstoorte plaatsen kan verwachten. Een bijzondere vondst op een onverstoorte plaats aan het pompemaal op de Vliet, waren enkele exemplaren Prachtrozenkransje, een uit Noord-Amerika afkomstig plantje dat hier en daar in Europa verwildert en op sommige plaatsen naar het schijnt ook ingeburgerd raakt. Een tweede interessante vondst waren enkele pollen Bruin cypergras, een schijngras van droogvallende slijplekken en daardoor bij ons vaak een onbestendige soort. Langs het oude kanaal vonden we ook een mooie populatie Heen. Leuk om vinden was tenslotte het drieluik Ruwe, Driekantige bies en hun bastaard *Scirpus x scheuchzeri*. Dit slippertje had echter spijtig genoeg juist buiten het hok plaats gevonden.

Op **19 september** trokken 17 leden met André Van den Bergh naar de Amblève te **Ôneu**.

De vondsten van Zwarte gifbes, Lancetbladige basterdwederik, Donderkruid, Ruige anjer, Hongaars havikskruid, Paarbladig goudveil, Amandelwolfsmelk verraadden de grote variatie in biotopen en ondergrond in het verkende hok. Een bepaalde wegberm werd blauw gekleurd door Gras- en Rapunzelklokje. We waren ook verwonderd over de massa's Goudhaver in een toch redelijk bemeste weide. De varens kwamen uitvoerig aan bod: massa's Tongen Eikvaren, Muurvaren, Steenbreekvaren, Zwartsteel, Rechte beukvaren, Stijve naaldvaren en de voor ons gewone soorten als Brede en Smalle stekelvaren, Mannetjes- en Wijfjesvaren en Adelaarsvaren. We kregen ook een vreemde ontmoeting met een "valkenier", die zowaar met een Steenarend op de schouder het bos introk. Een paar uur later - we waren die man reeds lang

Afspraak telkens te 9 uur aan de kerk van de vermelde gemeenten, einde om 17 uur, meebrengen: flora's, loop, picknick, drank, laarzen.

- 17/04 St-Genesius-Rode, Hok E4/55/43 met beekdal, voorjaarsbos, holle wegen. Gids: Chris De Caluwé, tel. 02/361 60 54.
- 01/05 Amonines (tussen Erezée en Dochamps, aan het riviertje de Aisne). Hok H7/33/31 met bronbeekjes, taluds, loof- en naaldbos, moerasbos, spoorweggetje, kampeerterrein,... Gids: Boudewijn Declerck, tel. 056/60 02 17.
- 21/05-24/05 Plantenstudiekamp vanuit de Abbaye Claire Fontaine (tussen Aarlen en het Grootherdogdom). Inschrijven door storten van een voorschot van 1000 F vóór 15 maart '99 op rek. 000-0891025-80 van André Van den Bergh, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk. Inlichtingen bij André, tel. 052/35 05 18
- 05/06 Balgerhoeke (bij Eeklo). Hokken C2/37/12 én 14: kanaaloevers, lage weiden, industrieweg. Gids: Chris Bruggeman, tel. 09/377 71 40
- 19/06 Westmeerbeek (bij Westerlo). Vallei van de Grote Nete. Gids: Nelly Van Aerschot, tel. 015/22 25 73.
- 03/07 Bazel (bij Kruibeke). Hok C4/45/31: weiland, broekbos, Scheldedijk aan het veer naar Hemiksem. Gids: Dré Jacobs, tel. 03/219 02 78.
- 07/08 Nieuwpoort-stad. Hok C1/41/43: Pelikaanbrug over het Langgeleed-kanaal, oude spoorweg. Gids: Hedy Lecomte, tel. 050/54 49 24.
- 21/08 Leerbeek (bij Ninove). Hok E4/41/34 met heide, bronnen, holle wegen. Gids: Luc Allemeersch, tel. 02/361 60 54.
- 04/09 Bouvignes sur Meuse (tegen Dinant). Hok H5/37/34: ruïnes van oude kastelen, droge graslanden, Maasoever, spoorweg, bos, akker. Gids: André Van den Bergh, tel. 052/35 05 18.
- 18/09 Adegem (tussen Eeklo en Maldegem). Hokken C2/25/34 (voormiddag: Celiebrug over het Schipdonkkanaal, expressweg) en C2/16/43 (namiddag: Lievebrug over Leopoldskanaal op grondgebied St-Laureins, tegen gehucht Middeldorpe). Gids: Karel De Waele, tel. 09/386 45 60. "Zwartgaten-opvul-tocht" i.s.m. FLO.WER.
- 02/10 Kieldrecht. 's Voormiddags hok B4/43/22 aan de Prosperhaven, 's namiddags hok B4/33/43: Oude Doel, schorren en polders. Gids: René Maes, tel. 03/252 44 71.
- 16/10 Burcht. Hok C4/35/21: Scheldedijk, industriegebied op linker- en rechteroever, stukje Hobokense Polder. Gids: Dré Jacobs, tel. 03/219 02 78. Aansluitend vergadering voor het opstellen van de kalender 2000. Voorstellen kunnen ook vooraf telefonisch of schriftelijk doorgegeven worden aan Karel De Waele, Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze, tel. 09/386 45 60.

vergeten - hoorden een paar van onze deelnemers, die iets achtergebleven waren, plots een grote vogel opvliegen en vonden een pas onthoofde Eekhoorn in een boom. Waarschijnlijk was die arend de dader. De arend volgde een onweerstaanbare drang, maar welk plezier kan die man daar aan gehad hebben?

Op **3 oktober** wist Karel De Waele 14 leden te overtuigen de voet van de **Kemmel** te verkennen.

Niettegenstaande iedereen niet echt tevreden was over het plantenaanbod in dit hok, kwamen toch 226 streepjes op de lijst. Weliswaar zaten hier nogal wat verwilderde park- en tuinplanten tussen, zoals Alpenbes, Sneeuwbes, Gouden regen, Italiaanse aronskelk, Zilver-schildzaad, Tripmadam, Tuinjudaspenning, Gevlekt longkruid en zelfs een Wilde bertram met gevulde bloemen. Verder bood een nochtans beloftevol bosje ons slechts een eentonig brandneteltapijt en bleek het kerkhof een eerder steriel biotoop zonder de verwachte

Muurvaren of Vreemde ereprijzen. Maar toch mochten we eigenlijk niet klagen, want op ons lijstje kwamen toch Pluimzegge, Grof hoornblad, Kleine leeuwenbek, Grote zandkool, Rietzwenkgras, Heelblaadjes en Jakobskruid voor.

Tot slot, op **17 oktober**, wachtte Jean De Prez 10 deelnemers op in het Gents havengebied te **Terdonk**.

Een eerder triest landschap met onteigende en jaar na jaar meer en meer verlaten huizen omsingeld door de oprukkende industrie, met braakliggende terreinen vol restanten van de vroegere tuintjes, opgehoogde vlakten begroeid met Duinriet, oevers van het kanaal en het insteedok vol plastic afval,... Niet mooi, maar wel goed voor 227 streepjes op de lijst! Met vondsten als Fraai en Gewoon duizendguldenkruid, Driebloemnachtshade, Doornappel, Kleverig en Bezemkruid, Wouw en Wilde reseda, Zulte, Dwergbies, Moerasandijvie, Bunias,... Toch een mooie afsluiter voor ons streepseizoen!

OP HOOP VAN LEVEN

De Wielewaal vzw is een actieve natuurvereniging in Vlaanderen. Zij organiseert jaarlijks honderden activiteiten en heeft 3000 ha natuur in beheer.

Hyla is de amfibieën- en reptielenwerkgroep van De Wielewaal. Voor meer informatie over De Wielewaal en Hyla, contacteer: De Wielewaal vzw, Graatakker 11, 2300 Turnhout

tel. 014/47 29 50 en Fax 014/47 29 51; E-mail: Wielewaal@planetinternet.be

Een zachte voorjaarsavond. Vanuit een rij knotwilgen roept een Steenuil. In het gras beweegt iets... Daar, een paartje padden kruipt langzaam over de weg, wat verder nog een, en nog een, en nog, ...

De grote voorjaars trek van de Gewone pad is begonnen. De paddentrek komt gewoonlijk half februari op gang en duurt tot eind april. Bij voorkeur verlaten deze amfibieën hun winterkwartier op regenachtige avonden, bij temperaturen van $\pm 4^{\circ}\text{C}$ tot 9°C . Onderweg grijpen de mannetjes de vrouwtjes en laten zich zo vervoeren. Volgt er een periode met een sterke temperatuursdaling, dan stopt de trek. Deze tocht 'op hoop van leven' bereikt zijn hoogtepunt wanneer de voortplantingsplaats wordt bereikt en de eitjes worden afgezet en bevrucht.

HELP ZE OVERLEVEN

Deze overlevingstocht is zeer gevaarlijk en heeft vaak een dodelijke afloop. Niet alleen worden padden gegeten door vogels zoals de Steenuil, of door kleine roofdieren zoals de Bunzing, nog een veel groter gevaar bedreigt hun voortbestaan.

De Gewone pad trekt langzaam en wisselt stilzitten af met kleine verplaatsingen. Wordt een pad bij het oversteken van een verkeersweg beschenen door autolampen, dan blijft ze vaak minutenlang onbeweeglijk zitten. Door dit gedrag kan er vooral op het hoogtepunt van de trek grote verkeerssterfte ontstaan. Zo wordt de trek 'op hoop van leven' voor ontelbare padden een tocht naar de dood.

HOOP OF DOOD

Geschokt door deze jaarlijkse slachtingen trachten natuurliefhebbers in toenemende mate te helpen. De meest gebruikte beschermingsmaatregel met zeer goede resultaten bestaat uit het plaatsen van een scherm vóór de trek begint, dwars op de trekrichting.

Wanneer de padden langs het scherm kruipen, tuimelen ze in ingegraven emmers. De gevangen dieren worden dan naar de overzijde van de verkeersweg gedragen. Uit gegevens van Hyla, de amfibieën- en reptielenwerkgroep van De Wielewaal vzw, blijkt dat zó jaarlijks meer dan 40.000 padden worden overgezet.

Door deze daadwerkelijke steun aan de natuur blijft er 'hoop op leven'.

OP HOOP VAN LEVEN

Maar om te overleven is er voor de padden en andere amfibieën méér nodig. Door de watervervuiling en door het dichtstorten van hun voortplantingsplaatsen kunnen ze zich niet instandhouden. Kleinschalige woongebieden, met bosjes, hagen en rijen knotbomen verdwijnen en met hen de amfibieën. De Gewone pad en alle andere inheemse amfibieënsoorten zijn in Vlaanderen wettelijk beschermd.

Waarom zou je niet, in samenwerking met De Wielewaal of met je gemeentebestuur, bosjes of hagen aanplanten? Voor amfibieën, maar ook voor insecten, vogels en zoogdieren zijn het uitstekende woon- en schuilplaatsen. Vraag aan je gemeente je bij dit alles te helpen. Het gaat uiteindelijk toch om het leven van beschermde dieren en om het behoud van de natuur in het algemeen! En zeg nu zelf, wat is er mooier dan mee te helpen aan 'hoop op leven'?

Asbestvervuiling treft Wielewaalhuis

In de lente van 1998 startte de renovatie van het secretariaats- en museumgebouw van De Wielewaal te Turnhout. Op de tweede verdieping werden reeds moderne burelen geïnstalleerd en in gebruik genomen door het personeel van de vzw's De Wielewaal, Natuurvereniging en NME De Wielewaal. De tweede fase van de verbouwingswerken startte in september laatstleden.

Op donderdag 29 oktober stootte een aannemer op asbest bij het verwijderen van de oude verwarmingsbuizen in de kelder. Het asbest bevond zich in de isolatie van de verwarmingsbuizen, een gangbare praktijk in de jaren 50 - 60.

De werken werden onmiddellijk stilgelegd en de volgende dag reeds kwam een gespecialiseerde firma in de kelder en op alle verdiepingen luchtstalen nemen om de asbestvervuiling te meten. Om alle gezondheidsrisico's te vermijden werd het personeel terug naar huis gestuurd. Een gedeelte van het personeel kon uitwijken naar de provinciale secretariaten in Gent en Genk. Anderen namen hun computer mee naar huis.

De metingen toonden aan dat de asbestvezels zich door het hele gebouw hadden verspreid. Zoals te verwachten, was de kelderverdieping zwaar vervuild. De vervuiling was het minst op de secretariaatsverdieping helemaal boven in het Wielewaalhuis. Het aantal asbestvezels in de lucht bereikte er waarden rond de wettelijk toelaatbare plafondwaarden.

Na overleg met de Arbeidsgeneeskundige Dienst en de Medische Inspectie bleek dat het hele gebouw moest gesaneerd worden door een gespecialiseerde firma. Het prijskaartje bedraagt 2,5 miljoen F. De saneringswerken voor het bovenste gedeelte van het Wielewaalhuis namen acht werkdagen in beslag. Voor de kelderverdieping waren nog eens twee weken nodig.

Het Wielewaalhuis werd na een sluitingsperiode van één maand terug opengesteld voor het publiek op zaterdag 28 november II.

Het personeel kon zijn activiteiten hervatten in een volkomen veilige werkomgeving.

De renovatie van het Wielewaalhuis was reeds een zware investering voor de vereniging. De bijkomende saneringskosten van het gebouw ten gevolge van de asbestvervuiling brengt de Wielewaal financieel in nauwe schoentjes

We doen hierbij dan ook een warme oproep om ons te steunen met een gift. Voor giften vanaf 1.000 F en meer ontvangt u een fiscaal attest.

BOEKHANDEL EN RENOVATIE

Ten gevolge van de asbestvervuiling is het Wielewaalhuis één maand gesloten geweest. Vooral de boekhandel werd hierdoor getroffen. De maanden november en de-

ceamber zijn immers traditioneel de drukste maanden voor de boekhandel. In november gebeurde de levering van boeken met enige vertraging. Ten gevolge van de sluitingsperiode moet een (beperkte) achterstand bij de leveringen ingehaald worden.

Ook na de sanering van het gebouw blijft het Wielewaalhuis een gebouw in volle renovatie. Wij vragen de bezoekers aan de boekhandel hiervoor om hun begrip.

We excuseren ons bij onze leden voor de hinder die ze ten gevolge van de renovatie en de sluitingsperiode ondervonden.

VRIJWILLIGERS VERBOUWEN WIELEWAALHUIS

De Wielewaal is bekend om zijn goed uitgebouwd verenigingsleven en bevlogen vrijwilligerswerk. Dat werd nog maar eens bewezen bij de renovatiewerken. Uit Ninove zakten 10 Wielewalers af om een heel

weekend valse plafonds af te breken, oude bezetting van muren te kappen, schouwen en deuren toe te metsen, ingebouwde kasten af te breken en te verplaatsen, containers te vullen met puin, centrale verwarming te ontmantelen en ramen te schilderen.

Wielewalers uit de Turnhoutse regio lieten zich niet onbetuigd en leverden hun bijdrage door de hoge, loodzware ramen uit de voorgevel te verwijderen. Houten kaders overspannen met plastic zorgden ervoor dat het gebouw geen waterschade opliep. We mochten op diezelfde Wielewalers rekenen, om met beschermende kledij en aangepaste maskers op, voorbereidende werkzaamheden uit te voeren toen het Wielewaalhuis vervuild was met asbest.

Ook het personeel van de beide Wielewaal - vzw's liet zich niet onbetuigd en voerde een dag ruwbouwwerken uit.

Dank aan alle werkers voor hun idealisme en onvermoeibare inzet.

We willen hier ook alle individuele Wielewalers en Wielewaalafdelingen danken die ons een renteloze lening van 100.000 F of meer toestonden. Wie nog wil deelnemen aan deze actie kan contact opnemen met de voorzitter (Luc Meul, 014/45 35 42 na 18u). Er liepen ook reeds heel wat giften binnen die ons zullen helpen de verbouwing te realiseren. Dank aan alle milde schenkers!

De dag wordt een stuk langer. De nieuwe SLC 8x56 B.

SLC 8x56 B

- Fasengekorrigeerd dakkant-prismasysteem, breedbandspiegel, alsook SWAROTOP® en SWARODUR® multi-lagen-coatings voor een helder, briljant en contrastrijk beeld.
- Close focus vanaf 8 m.
- Zachte, glijvaste, schok- en geluidsdempende ommanteling.
- Waterdicht en met stikstof gevuld.
- Hoog gebruikscomfort door centrale scherpstelling en dioptrie-instelling.

- Snel indraaibare oogkleppen voor brillendragers, volledig afschroefbaar en bijgevolg eenvoudig te reinigen.
- Handzame vormgeving met duimuitsparingen.
- Aansluiting voor statief.

Bijkomende informatie bekomt
U bij Uw handelaar of bij

SWAROVSKI
OPTIK
1 9 4 9 - 1 9 9 9

NV TYROLIT BELGIUM
Afd. SWAROVSKI OPTIK
Bollinckxstraat 43 - B-1070 Brussel
☎ 02 / 556 08 20 • Fax 02 / 521 62 04

activiteitenkalender

* Activiteiten aangeduid met een sterretje staan onder begeleiding van cursusleiders van Natuur- en milieu-educatie De Wielewaal.

JANUARI

2

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat –info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 om de juiste locatie te weten te komen.

Dubbelloof-Westerlo. Beheerswerken in de Kwarekken –b- 9 u Marly-brug, Westerlo –info- Alain Niclot 014/53 80 61 –m- werkkledij.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 86, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

Wulp. Driekoningentocht op de Hoge Mierdse Heide –b- 19 u kerkplein van Sint-Bavo, Oud-Turnhout –l- Ludo Huibrechts 014/45 06 46 –e- 22 u.

Zuid-Limburg. Beheerswerken in De Kevie –b- 9 u Natuur Educatief Centrum, Oude Blaarstraat 7, Tongeren –l- Roger Nijssen 012/23 53 60 –e- 18 u.

3

***Antwerpen-Zuid.** Natuureducatieve wandeling in de Netevallei te Lier-Anderstad –b- 9 u station Oude God, Lode Dosfellei, Mortsel of 9u20 P. melkerij, Anderstad –l- Tuur Wuyts 03/449 99 11 –e- 12 u –m- verrekijker, telescoop, laarzen bij regenweer of sneeuw.

***Bree.** Natuureducatieve nieuwjaarswandeling in de Itterbeekvallei –b- 9 u Polismolen, Opitter, Bree –l- Jacky Jacobs 089/46 70 64 –e- 12 u.

Denderland. Natuureducatieve wandeling in het Osbroek (Thema : Mossen) –b- 10 u infobord, Burg. Blanckaertdreef, Aalst –l- Peter Toleneer 053/79 03 60 –e- 12 u.

Lier. Onderzoek van braakballen voor de jeugd –b- 10 u 4-seizoenen-huisje, Bogaertsheide 16, Kessel-Nijlen –l- Herman Dhondt 03/489 28 86 –e- 12 u –m- plastic doosje, vergrootglas en pincet –info- maximaal 20 personen.

***Meetjesland.** Natuureducatieve wandeling in het Drongengoedbos –b- 9 u kruispunt van Westvoordestraat en Drongengoedweg, Knesselare –l- Eric Blondia 09/374 49 47 –e- 12 u.

***Midden-Kempen.** Natuureducatieve wandeling in De Riebos te Lommel –b- 8u30 Blauwe Kei, sas 1, Lommel –l- Jef De Schepper –e- 12 u –m- verrekijker en telescoop.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

's Heerenbosch. Verkoop van voedertafels en vetbollen e.a. ten voordele van de vogels in de winter –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Van Geet 052/35 73 50 –e- 18 u.

***Vlaamse Ardennen.** Natuureducatieve wandeling in en rond het Brakelbos –b- 14 u P. Brakelbos, Brakelbosstraat, Oprakel –l- Jacques Vanheuverwijn 09/384 43 82 –e- 17 u –m- laarzen, verrekijker en veldgidsen.

***Zuid-Limburg.** Natuureducatieve wandeling in De Kevie –b- 14 u Natuur Educatief Centrum, Oude Blaarstraat 7, Tongeren –l- Nico Mathias –e- 17 u.

4

***Dubbelloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling in Oevel –b- 9u30 kerk van Oevel, Sint-Michielsplein –l- Hortense Dupont 014/54 54 83 –e- 12 u.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve voormiddagwandeling in De

Wateringen –b- 10 u Bredase Dijk 59, Bergeyk –l- Albert Van Otten –e- 12u15.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve namiddagwandeling in de Vloeiweiden –b- 14 u Wateringshuis, einde Koloniestraat, Lommel-Kolonie –l- Rik Biddeloo –e- 16u30.

8

Lier. Plantenwerkgroep vergadert –b- 20 u clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier –l- Evie Verboven 03/455 35 30 –e- 22u30 –m- ideeën en stafkaarten.

Zuid-West-Vlaanderen. Vogelwerkgroepvergadering –b- 20 u Natuur Educatief Centrum De Steenoven, op 't Hoge, Kortrijk –l- Luc Vandeghinste en Yann Feryn –e- 22u30.

9

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat –info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

Lier. Vogelwerkgroep vergadert –b- 20 u clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier –l- Dave Dierckx 03/480 73 57 –e- 22u30.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 86, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

Waregem. Beheerswerken op de oude spoorwegberm en/of Weymeersch –b- 9 u oude spoorwegberm, via het Koestraatje, Zulte –l- P. Depodt 056/61 04 55 en F. T'Jollyn 056/68 75 80 –e- 11u45 –m- werkhandschoenen, stevig schoeisel en aangepaste kledij, drank wordt voorzien.

10

***Antwerpen-Zuid.** Vogelobservatie en –determinatie rond Bath en Kreekraksluizen –b- 8u15 station Oude God, Lode Dosfellei, Mortsel of 8u30 kruispunt van de Leugenberg, Ekeren mits de leiding te verwittigen –l- Rudy Vansevenant 03/457 97 51 –e- 16u15 –m- verrekijker, telescoop, warme regenbestendige kledij en schoeisel, picknick met drank en guldens –info- aansluiten in namiddag kan indien men enkele dagen van tevoren naar Rudy belt voor de juiste plaats van afspraak.

***Bree.** Natuureducatieve wandeling in De Luysen –b- 14 u P. De Luysen, Mariahofstraat, Bree –l- Jacky Jacobs 089/46 70 64 –e- 16u30.

***Brugge.** Natuureducatieve wandeling in De Hoge Dijken –b- 9 u station van Brugge, ingang overdekte P. of 9u20 natuurcentrum De Hoge Dijken –l- Guido Orbie 050/38 25 76 –e- 12u30 –m- verrekijker, telescoop en vogelgidsen.

***Brussel.** Natuureducatieve dagtocht van Kallo tot Saefinge –b- 8 u brug Weerde-Hofstade, afrit 11 van E19 Brussel-Antwerpen –l- E. D'Hoore 02/538 32 31 –e- 18 u –m- warme kledij, gidsen, verrekijker, picknick met warme drank –info- carpooling / activiteit gaat niet door bij ijzel.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Natuureducatieve wandeling in het Neigembos (Thema : Knoppen en winterkenmerken van bomen) –b- 14u30 kapel van Bevingen, Bevingen(straat), Neigem –l- G. Rohaert 054/32 82 18 –e- 17 u –m- warme kledij en laarzen.

***Kievit.** Natuureducatieve wandeling in De Volharding en Het Blak –b- 9 u kerk van Beerse, Den Hout of 9u15 aan De Volharding, grens Oostmalle-Rijkevorsel –l- Koen Van Nyen 014/61 90 30 –e- 12 u.

***Land van Waas-Zuid.** Natuureducatieve wandeling in de moerasen van Harchies –b- 8 u kerk van Temse –l- Gerry Heyrman 03/744 18 22 –e- 13 u –m- laarzen, kijker en telescoop.

***Schelde-Leie.** Natuureducatieve wandeling langs de Mandel- en Vondelbeek –b- 14 u kerk van Gottem, Ardense Jagersstraat, Gottem –l- Karel De Waele 09/386 45 60 –e- 17 u –m-laarzen, verrekijker en veldgidsen.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

's Heerenbosch. Verkoop van voedertafels en vetbollen e.a. ten voordele van de vogels in de winter –b- 14 u Galerij Salix, Vlassen-

broek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -info- Paul Van Geet 052/35 73 50 -e- 18 u.

Westland. Watervogeltelling op de Verdrongen Weide -b- 9u30 Vijverhuis, Vijverdreef 2, Zillebeke -l- Rudy Claeys 057/20 24 54 -e- 12 u -m- laarzen, verrekijker en telescoop.

***Zemst.** Watervogelobservatie en -determinatie -b- 9 u kerk van Weerde -l- J. Peeters 015/61 20 86 en R. Willockx -e- 12 u -m- verrekijker, telescoop en vogelgidsen.

11

***Dubbeloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling in Westerlo -b- 9u30 IJssalon De Beeltjes, Hollandsedreef 18, Westerlo -l- Hortense Dupont 014/54 54 83 -e- 12 u.

13

***Antwerpen-Centrum.** Diavoordracht over de Dolomieten -b- 20 u oud Scoutslokaal, Park van Brasschaat, Peerdsbosdreef, Brasschaat -l- Roger Laps en Hugo Van Besauw -e- 22 u.

15

***Noord-Limburg.** Diavoordracht over Latijns-Amerika -b- 20 u Zaal Palethe, Jeugdlaan 2, Overpelt -l- L. Plessers -e- 23 u.

16

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat -info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

***Lier.** Vogelwerkgroep op dagtocht naar Zeeland (NL) -b- 7 u fietsenstalling, station van Lier -l- Dave Dierckx 03/480 73 57 -e- 16 u -m- optisch materiaal, vogelgidsen, picknick met drank en guldens.

***Nete en Aa.** Natuureducatieve dagtocht naar Brouwersdam en Schouwen-Duiveland (NL) -b- 8 u Lindekens, Bouwel, Baan Herentals-Lier -info- Eddy Vercammen 014/22 41 70 -e- 17 u -m- warme kledij en picknick met drank.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder -b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 86, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -info- Paul Meert 052/41 18 85 -e- 19 u.

Waregem. Deelname aan de Internationale Watervogeltellingen -info- contact opnemen met de coördinatoren Franklin De Grootte 09/362 61 91 en Luc Vandeghinste voor naam en telefoon van de plaatselijke tellers.

Wulp. Ledenavond met bestuursverkiezing -b- 20 u De Heischuur, Schuurhoven 2, Oud-Turnhout -l- Ludo Huibrechts 014/45 06 46 -e- 22u45.

Zuid-West-Vlaanderen. Roofvogeltelweekend van 16 tot 17 januari -info- trektelposten en andere informatie worden afgesproken op de vergadering van 8 januari -l- Alex Libbrecht 056/75 60 87.

17

***Antwerpen-Centrum.** Natuureducatieve wandeling rond de Ekerse Putten -b- 13 u kerk van Ekeren -l- Marc Smolders -e- 17 u -m- laarzen.

***Antwerpen-Zuid.** Vogelobservatie en -determinatie en schelpendeterminatie aan de Westkust -b- 7u30 station Oude God, Lode Dosfel-lei, Mortsel of 12u30 café nabij ingang van De Blankaart, Woumen -l- Ward Boeykens 03/440 83 72 -e- 16u30 -m- verrekijker, telescoop, warme en waterdichte kledij, laarzen en vogel- en schelpengidsen.

Brugge. Wetlandstelling in de Achterhaven -b- 9 u P. De Jaegher, Havenstraat, Brugge -l- Frank De Scheemaeker 050/33 96 09 -e- 12u30 -m- verrekijker, telescoop en excursiekledij.

***Brussel.** Natuureducatieve dagtocht van Damme tot aan de kust -b- 9u30 stadhuis van Damme -l- R. Gielen 09/232 27 02 -e- 17 u -m- warme kledij, gidsen, verrekijker en picknick met warme drank -info- carpooling / activiteit gaat niet door bij ijzel.

Demervallei. Waterwildtelling -b- 8u30 Kuilen-Testelt -l- Kamiel Aerts 016/63 38 73 -e- 12 u -m- laarzen en verrekijker.

***Denderland.** Natuureducatieve dagtocht naar het Biesbos (NL) -b- 7 u Gedempte Dender, Einde Noordlaan, Dendermonde -l- Bruno De Bruyn 053/67 07 85 -e- 17 u -m- kijker, telescoop, laarzen, picknick en guldens.

***Dubbeloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling -b- 9 u kerk van Westerlo -l- Jos Van Kerckhoven 014/26 64 62 -e- 12 u -m- laarzen, wandelkledij en verrekijker.

***Gent.** Natuureducatieve wandeling in Bourgoyen-Ossemeersen -b- 13u30 molen, einde Mahatma Ghandistraat -l- Daniël Danhieux -e- 17 u -m- kijker, telescoop en vogelgidsen.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Natuureducatieve wandeling in de Molenbeekvallei -b- 9 u Gotegeemolen, Gotegemstraat, Haaltert -l- Axel Neuckermans 054/32 45 29 -e- 11 u -m- laarzen.

Land van Waas-Noord. Deelname aan de Internationale Watervogeltellingen -b- 9u30 natuurhuis Panneweel, Krekeldijk 2, Sint-Gillis-Waas -info- Chris De Buyzer 03/775 34 18 -e- 12u30 -m- verrekijker en telescoop.

***Mandelstreke.** Natuureducatieve dagtocht naar de Baai van Heist, Fonteintjes en Uitkerkse Polders -b- 8u45 oostelijke strekdam Zeebrugge of 9u45 ingang reservaat Baai van Heist -l- Philippe Deprez 051/20 46 54 -e- 18 u -m- verrekijker, telescoop en picknick met drank.

Midden-Kempen. Watervogeltelling op alle Molse Zandputten -b- 8u30 P. NZM, kanaal brug Mol-Donk -l- Jef Sas 014/31 26 57 -e- 12 u -m- kijker, vogelgids en ev. laarzen.

***Midden-Limburg.** Natuureducatieve dagtocht aan de grindgaten langs de Maas -b- 9 u P. Fratershuis, Kleine Hemmenweg 2a, Zonhoven -l- Chris Onkelinx -e- 17 u -m- laarzen, verrekijker en picknick met warme drank.

***Netevalei.** Natuureducatieve wandeling in de Merodese Bossen te Herenthout -b- 14 u herberg Prinsenhof, baan Berlaar-Herenthout, Herenthout -l- Chris Segaert 015/22 01 06 -e- 16 u -m- verrekijker.

Noord-Limburg. Watervogeltelling aan de Plassen van Noord-Limburg -b- 8u15 kruispunt Lommel-Barrier -l- André Geypen 011/54 61 13 -e- 12 u.

***Scheldevallei.** Natuureducatieve vogelobservatietocht naar de Bolveerput te Semmerzake -b- 9 u Grenadierslaan, baan Eke-Semmerzake, net over de Scheldebrug aan de kant van Semmerzake -l- Franklin De Grootte 09/362 61 91 -e- 12 u -m- laarzen, kijker, vogelgidsen en telescoop.

***'s Heerenbosch.** Natuureducatieve wandeling in de Vlassenbroekse Polder -b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -l- Paul Van Geet 052/35 73 50 -e- 17 u -m- laarzen en verrekijker -info- nadien nieuwjaarsdrink.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder -b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -info- Paul Meert 052/41 18 85 -e- 19 u.

's Heerenbosch. Verkoop van voedertafels en vetbollen e.a. ten voordele van de vogels in de winter -b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -info- Paul Van Geet 052/35 73 50 -e- 18 u.

Waregem. Deelname aan de Internationale Watervogeltellingen -info- contact opnemen met de coördinatoren Franklin De Grootte 09/362 61 91 en Luc Vandeghinste voor naam en telefoon van de plaatselijke tellers.

***Westkust.** Studie van wintervogels in De Hoge Dijken te Roksem-Oudenburg -b- 13u30 P. Sunparks, Kinderlaan, Oostduinkerke of 14 u De Hoge Dijken -l- Leopold Dewulf 059/27 76 58 -e- 17 u.

Westland. Roofvogeltelling -b- 13u30 -info- contact opnemen met de coördinator Mario Hanssens 056/53 05 73 om afspraken te maken -e- 17 u -m- verrekijker en roofvogelgids.

***Zuid-Limburg.** Natuureducatieve dagtocht naar de Hoge Venen -b- 9 u P. GB Tongeren -l- Albert Dumont -e- 17 u.

***Zuid-West-Vlaanderen.** Natuureducatieve roofvogelwandeling in het Mortagnebos -b- 14 u Sint-Pietersbrugje, aan het sas, Moen -l- Philippe Debaene -e- 17u30.

***Zwalmvallei.** Natuureducatieve wandeling te Zegelsem -b- 14 u kerk van Zegelsem -l- Frank De Waele 055/42 78 40 -e- 17 u -m- laarzen en verrekijker.

18

***Dubbeloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling in Tongerlo -b- 9u30 Taverne Kapelhof, Kapelstraat 1, Tongerlo -l- Hortense Dupont 014/54 54 83 -e- 12 u.

21

Antwerpen-Zuid. Ledenavond : reisverslag over Canada en diavoordracht over werk van eigen leden -b- 20 u bovenzaaltje, kasteel Steytelinck, Sint-Bavostraat, Wilrijk -l- Tuur Wuyts 03/449 99 11 -e- 22u30.

22

***Meetjesland.** Diavoordracht over de natuur van Baja Californië –b- 20 u NCMV-lokaal, Lijnendraaierstraat 10, Eeklo –l- Marc en Marijke Boone-Bogaert –e- 23 u.

Noorderkempen. Ledenavond –b- 19 u feestzaal Vlaamse Leeuw, Sint Jansstraat 67, Essen-Wildert –l- Herman Lieckens 03/666 90 33 –e- 24 u –m- prijzen voor de tombela en 650 F/persoon voor feest-maal.

***Voorkempen.** Diavoordracht "Van Gaume tot Argonne" –b- 20 u café Trappisten, Antwerpsesteenweg 487, Westmalle –l- Frans Kerstens 03/383 19 40 –e- 22u30.

23

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat –info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

***Gent.** Diavoordracht "Natuur over de hele wereld" –b- 20 u diensten-centrum, Braemkasteelstraat 41, Gentbrugge –l- Daniël Connaerts –e- 22u30.

Pajottenland. Startreceptie afdeling Pajottenland –b- 20 u Immaculata Maria Instituut, Ledeborgstraat, Roosdaal –l- Stefan Kestens 09/227 80 52 –e- 23 u.

Schelde-Leie. Diavoordracht "Droge bossen in Mexico in de verdrukking?" –b- 20 u stedelijk centrum, Heurnestraat, bij de kerk, Heurne –l- Lieven Kinds 09/383 71 39 –e- 22u30 –info- inkom 50 F/persoon en 100 F/gezin.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 86, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

***Westland.** Diavoordracht over de streek van Jaca in de Spaanse Pyreneeën –b- 20 u jeugdstadion, Leopold III-laan, Ieper –l- Rudy Claeys 057/20 24 54 –e- 24 u.

24

***Brechtse Heide.** Natuureducatieve wandeling in de omgeving van Merksplas –b- 13 u Toverfluit, Kapellei 264, Halle of 13u30 kerk van Merksplas –l- Frieda De Ruysser 03/311 51 16 –e- 16u30 –m- geschikt schoeisel en verrekijker.

***Brussel + Zoniën.** Bezoek aan de tentoonstelling "De wonderde wereld van de walvissen" –b- 13u45 ASLK, Kreupelenstraat 12, Brussel –l- Lut Mertens 02/524 28 52 –e- 16u30 –info- inkom 200 F/persoon, er moeten minimum 15 personen zijn om deze tocht te laten doorgaan.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Braakballen pluizen –b- 14u30 school Molenveld, Molenstraat, Haaltert –l- Geert Elskens 053/83 53 63 –e- 17 u –m- loop en pincet.

***Krekel-Anzegem.** Natuureducatieve nieuwjaarswandeling in de Wortegemse bossen –b- 9u15 De Stringe, Vichte –l- Norbert Desmet 055/38 96 72 –e- 12 u –m- laarzen, verrekijker en telescoop.

Land van Waas-Noord. Jaarlijkse controle en herstellen van de nestkasten in het Hof ter Saksen te Beveren –b- 10 u grote P., Hof ter Saksen, Beveren –info- Chris De Buyzer 03/775 34 18 –e- 12u30.

***Meetjesland.** Paddestoelenwerkgroep op tocht in Het Leen –b- 14 u P. Het Leen, Gentsesteenweg 80, Eeklo –l- Chris Bruggeman 09/377 71 40 –e- 17 u –m- loop en gids.

***Merelbeke-Melle.** Natuureducatieve vogeldeterminatiewandeling –b- 14u30 kerk van Merelbeke-Centrum –l- Guy De Meulemeester 09/230 46 46 –e- 17u30 –m- verrekijker en telescoop.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve wandeling in de Maasvallei –b- 8 u marktplein van Eksel –l- Albert Geuens 011/73 27 44 –e- 13 u.

***Oostende.** Vogelobservatie en –determinatie in De IJzermondong te Nieuwpoort –b- 14 u P. aan ingang reservaat, Halvemaanstraat, Nieuwpoort –l- Leopold Dewulf –e- 17 u –m- laarzen en verrekijker.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

's Heerenbosch. Verkoop van voedertafels en vetbollen e.a. ten voordele van de vogels in de winter –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Van Geet 052/35 73 50 –e- 18 u.

***Waregem.** Natuureducatieve nieuwjaarswandeling te Poeke –b- 14 u kerk van Poeke –l- P. Depodt 056/61 04 55 –e- 16u45 –info- wandeling is toegankelijk voor kinderwagens.

Waregem. Ledenfeest met voorstelling van het bestuur –b- 16u45 dorpscafé Tijn, Poeke –l- P. Depodt 056/61 04 55.

***Zwalmvallei.** Natuureducatieve wandeling "Herkennen van bomen in winterkleed" –b- 14 u P. domein Breivelde, Zottegem –l- Danny Maddelein 09/360 99 24 –e- 17 u –m- laarzen of stevig schoeisel.

28

***Brugge.** Diavoordracht over Finland en Zuid-Frankrijk –b- 20 u chalet Retorica, achter het gemeentehuis van Sint-Michiels –l- Guido Orbie 050/38 25 76 –e- 22u30.

29

***Mandelstreke.** Voordracht over de Vos –b- 20 u restaurant Chopin, Brugsesteenweg 459, Roeselare –l- Koen Vandenberghe –e- 22u30.

30

Brechtse Heide. Beheerswerken in de Bonte Klepper –info- Richard Vergaen 03/384 15 81.

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat –info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

Ninove. Ledenbijeenkomst –b- 20 u parochiezaal, nabij de kerk, Kristoffelstraat, Pollare –l- Herman De Kegel 054/33 33 01 –e- 23 u –info- voor het hapje en drankje moet men vooraf betalen, contact opnemen met Herman De Kegel.

's Heerenbosch. Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder –b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 86, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –info- Paul Meert 052/41 18 85 –e- 19 u.

's Heerenbosch. Beheerswerken in de Vlassenbroekse Polder –b- 8u30 Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde –l- Lieve Gielis 052/21 02 59 –e- 12u30 –m- laarzen, werkhandschoenen en hakbijtjes.

31

***Antwerpen-Centrum.** Natuureducatieve ganzzentocht in Nederland –b- 8 u Franklin Rooseveltplein, hoek van Straelenstraat, Antwerpen –l- Roger Huysmans en Karel Labens –e- 17 u –m- laarzen, picknick en guldens –info- inschrijven door storting van 450 F op rekening 000-0087473-76 van afdeling Antwerpen-Centrum, Merksem voor 21 januari.

***Antwerpen-Zuid.** Natuureducatieve dagtocht naar Goeree-Overflakkee (NL) –b- 7u30 station Oude God, Lode Dossfellei, Mortsel of 7u45 einde van ring Leugenberg, Ekeren mits de leiding te verwittigen –l- Rudy Vansevenant 03/457 97 51 –e- 19 u –m- verrekijker, telescoop, warme regenvrije kledij en schoeisel, picknick en guldens –info- inschrijven door storting van 475, 425 of 375 F op rekening 000-0178083-88 voor 17 januari.

Bree. Beheerswerken –b- 8 u fontein, stadsplein, Bree –l- Leo Corstjens 089/46 45 16 –e- 12 u –m- handschoenen en warme kledij.

***Brugge.** Natuureducatieve wandeling tussen haven en polder –b- 13u10 station van Brugge, ingang overdekte P. of 13u30 café De Overzet, achterhaven, Dudzele –l- Guido Orbie 050/38 25 76 –e- 17 u –m- verrekijker, vogelgidsen, laarzen en aangepaste kledij.

***Brussel.** Natuureducatieve wandeling in het Mechels Broek –b- 9 u NMBS station van Mechelen –l- R. Gielen 09/232 27 02 –e- 12 u –m- laarzen, warme kledij, gidsen en kijker.

***Groot-Haaltert.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) –b- 8 u Den Doorn, kruispunt Expressweg en Oude Steenweg naar Aalst en de ring of 8u10 sporthal Belleheide, Ninoofsesteenweg, Roosdaal –l- Peter D'Hondt 053/80 72 57 en Laurent Verschuere 09/224 44 30 –e- 19u30 –m- warme kledij, laarzen, verrekijker, telescoop en picknick met drank.

***Klein-Brabant.** Natuureducatieve ganzzentocht naar Zeeland (NL) –l- Jan Van Belle 03/889 17 89.

***Meetjesland.** Natuureducatieve ganzzentocht in de Uitkerkse Polders –b- 13u30 sporthal, Pussemierstraat, Eeklo of 14u15 kijkhut van Uitkerkse Polders –l- Marc Boone 09/377 30 00 –e- 17 u –m- verrekijker en telescoop.

***Midden-Kempen.** Natuureducatieve ganzzentocht naar Zeeland (NL) –b- 6u45 kerk van Mol-Wezel of 7 u kerk van Mol-Centrum –l- Jef De Schepper –e- 16 u –m- kijker, vogelgids, warme kledij, picknick met warme drank en ev. guldens.

***Ninove.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) –b- 8 u Den

Doorn, kruispunt Expressweg en Oude Steenweg naar Aalst en de ring of 8u10 sporthal Belleheide, Ninoofsesteenweg, Roosdaal -I- Peter D'Hondt 053/80 72 57 en Laurent Verschuere 09/224 44 30 -e- 19u30 -m- warme kledij, laarzen, verrekijker, telescoop en picknick met drank.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve wandeling in Het Plat -b- 14 u schapenkooi, einde Palisstraat, Holven, Overpelt -I- Luc Winters -e- 17 u.

***Pajottenland.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) -b- 8 u Den Doorn, kruispunt Expressweg en Oude Steenweg naar Aalst en de ring of 8u10 sporthal Belleheide, Ninoofsesteenweg, Roosdaal -I- Peter D'Hondt 053/80 72 57 en Laurent Verschuere 09/224 44 30 -e- 19u30 -m- warme kledij, laarzen, verrekijker, telescoop en picknick met drank.

***s Heerenbosch.** Nestkastenverkoop ten voordele van aankoop natuurgebied Vlassenbroekse Polder -b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -info- Paul Meert 052/41 18 85 -e- 19 u.

***s Heerenbosch.** Verkoop van voedertafels en vetbollen e.a. ten voordele van de vogels in de winter -b- 14 u Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek, Dendermonde -info- Paul Van Geet 052/35 73 50 -e- 18 u.

***Waregem.** Inleiding tot de fotografie en de natuur -b- 14 u P. oost van het Provinciaal Domein De Gavers -I- Yves Adams 056/60 22 77 -e- 16u30 -m- fototoestel met ev. bijbehorend materiaal.

***Zwalmvallei + Schelde-Leie + Geraardsbergen.** Natuureducatieve dagtocht in de Hoge Venen -b- 10 u Centre Nature des Hautes Fagnes -I- Karel De Waele 09/386 45 60 en Patrick Rouckhout 09/360 57 57 -e- 16 u -m- warme kledij, verrekijker en picknick met drank -info- inschrijven verplicht bij Patrick van Karel.

FEBRUARI

1

***Dubbeloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling in Herselt -b- 9u30 Toons Boerderij, Kipdorp (straat), Herselt -I- Hortense Dupont 014/54 54 83 -e- 12 u.

2

***Meetjesland.** Infoavond over het Steenuilenproject -b- 20 u herberg De Vreeze Gods, Kerkplein, Eeklo -I- Eddy Gadeyne -e- 23 u.

5

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Steenuileninventarisatie : inleidingsles en maken van afspraken -b- 20 u café Sportlokaal, Warandestraat 9, Liedekerke -I- Jens Verwaerde 014/47 29 50 -e- 23 u.

***Midden-Kempen.** Diavoordracht over werk van eigen leden -b- 20 u SJB College, Jacob Smitslaan, Mol -I- Jef Sas 014/31 26 57 -e- 23 u.

6

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat -info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

Dubbeloof-Westerlo. Beheerswerken in de Kwarekken -b- 9 u Marly-brug, Westerlo -I- Alain Niclot 014/53 80 61 -e- 12 u -m- werkkledij.

Klein-Brabant. Beheerswerken in de schorren van Branst -b- 13 u oude post, Branst -I- Luc Peeters 03/899 15 88.

Land van Waas-Zuid. Beheerswerken in het Schausselbroek -b- 9 u steenbakkerij, Steendorp -I- Gerry Heyrman 03/744 18 22 -e- 12 u -m- laarzen.

***Netevallei.** Diavoordracht over Birma -b- 20 u Wielewaallokaal, Leopoldlei, Hallaar -I- Arnout Beek 015/75 79 91 -e- 22 u.

***Noord-Limburg.** Diavoordracht over de natuurexploratie in Nepal -b- 20 u Zaal Palethe, Jeugdlaan 2, Overpelt -I- Hubert Lehaen -e- 23 u.

****s Heerenbosch.** Diavoordracht over Ierland -b- 20 u Cultureel Centrum Belgica, Kerkstraat 24, Dendermonde -I- Paul Van Geet 052/35 73 50 -e- 22u30.

Waregem. Beheerswerken op de oude spoorwegberm en/of Weymeersch -b- 9 u oude spoorwegberm, via het Koestraatje, Zulte -I- P.

Depodt 056/61 04 55 en F. T'Jollyn 056/68 75 80 -e- 11u45 -m- werkhandschoenen, stevig schoeisel en aangepaste kledij, drank wordt voorzien.

Zuid-Limburg. Beheerswerken in De Kevie -b- 9 u Natuur Educatief Centrum, Oude Blaarstraat 7, Tongeren -I- Roger Nijssen 012/23 53 60 -e- 18 u.

7

***Antwerpen-Zuid.** Natuureducatieve dagtocht naar Donkvijver, Scheldemeersen en Kluisbos -b- 9 u station Oude God, Lode Dosfel-lei, Mortsel of 12u30 stadhuis van Oudenaarde -I- Joke De Sutter 03/664 94 14 -e- 20u30 -m- verrekijker, stevige wandelschoenen, aangepaste kledij, picknick met drank (2x) -info- inschrijven door storting van 475, 425 of 375 F op rekening 000-0178083-88 voor 24 januari.

***Brugge.** Vogelobservatie en -determinatie op Schouwen-Duiveland (NL) -b- 7u30 station van Brugge, ingang overdekte P. -I- Guido Orbie 050/38 25 76 -e- 20 u -m- verrekijker, telescoop, vogelgidsen, warme winterkledij, picknick met warme drank en guldens -info- carpooling.

***Brussel.** Natuureducatieve dagtocht naar Goeree-Overflakkee (NL) -b- 7u45 brug Weerde-Hofstade, afrit 11 van E19 Brussel-Antwerpen -I- E. D'Hoore 02/538 32 31 -e- 17 u -m- warme kledij, gidsen, verrekijker, picknick met warme drank -info- carpooling / activiteit gaat niet door bij ijzel.

***Denderland.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) -b- 8 u Gedempte Dender, einde Noordlaan, Dendermonde -I- Wim D'Haeseleer en Bruno De Bruyn 053/67 07 85 -e- 17 u -m- verrekijker, telescoop, laarzen, picknick met drank en guldens.

Denderland. Natuureducatieve wandeling in het Osbroek (Thema : Winterkenmerken van bomen en struiken) -b- 10 u infobord, Burg. Blanckaertdreef, Aalst -I- Antonia Geerts -e- 12 u.

Dubbeloof-Westerlo. Groot Dubbelooffeest -b- 12 u parochiecentrum, Westerlo -info- Hortense Dupont 014/54 54 83.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Natuureducatieve wandeling in de Molenbeekvallei -b- 9 u Gotegemmolen, Gotegemstraat, Haaltert -I- Axel Neuckermans 054/32 45 29 -e- 11 u.

***Lier.** Natuureducatieve wandeling in de IJterbeekvallei -b- 14 u Molsbrug, Lier, P. feestzaal De Mol -I- Luc Cuveliers en Mon Selderslaghs 015/31 72 58 -e- 17 u -info- nadien pannekoeken in Het Piepenolleke, Begijnhof van Lier.

***Meetjesland.** Natuureducatieve wandeling in het Drongengoedbos -b- 9 u kruispunt van Westvoordestraat en Drongengoedweg, Kneselare -I- Eric Blondia 09/374 49 47 -e- 12 u.

***Midden-Limburg.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) -b- 8 u Fratershuis, Kleine Hemmenweg 2a, Zonhoven -I- Marc Lode-wijckx en Erik Schorpion -e- 19 u -m- laarzen, verrekijker, telescoop en picknick met warme drank.

***Noorderkempen.** Natuureducatieve ganzentocht -b- 7u45 markt van Kalmthout of 8 u O.L.Vrouwkerk, Nieuwstraat, Essen-Centrum -I- Frans Broos 03/667 43 52 -e- 18 u -m- laarzen, verrekijker, telescoop, warme kledij en picknick met warme drank.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve voormiddagwandeling in De Wateringen -b- 10 u Bredase Dijk 59, Bergeyk -I- Albert Van Otten -e- 12u15.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve namiddagwandeling in de Vloeiweiden -b- 14 u Oude Maai 80, Lommel-Kolonie -I- Luc Winters -e- 16u30.

***Scheldevallei + Stern.** Natuureducatieve wandeling in de Scheldevallei te Zevegem -b- 14 u kerk van Zevegem, Kerkwegel -I- Walter Galle 09/281 05 94 -e- 17 u -m- laarzen, verrekijker en veldgidsen.

***Voorkempen.** Natuureducatieve ganzentocht naar Zeeland (NL) -b- 8 u Toverfluit, Kapellei 264, Halle -I- Frans Kerstens 03/383 19 40 -e- 19 u -m- kijker, vogelgids en picknick -info- inschrijving door storting van 400 F/volwassenen, 250 F/kinderen tussen 10 en 18 jaar op rekening 000-0098691-42 van Wielewaal Voorkempen, De Singel 25, Schilde.

***Westkust.** Studie van ganzen en waadvogels in Zeeland (NL) -b- 7u45 P. Sunparks, Kinderlaan, Oostduinkerke of 9 u Breskens -I- René Billiau 058/41 27 35 -e- 18 u.

Westland. Watervogeltelling op de Verdrongen Weide -b- 9u30 Vijverhuis, Vijverdreef 2, Zillebeke -I- Rudy Claeys 057/20 24 54 -e- 12 u -m- laarzen, verrekijker en telescoop.

***Zemst.** Watervogelobservatie en -determinatie -b- 9 u kerk van Weerde -I- J. Peeters 015/61 20 86 en R. Willockx -e- 12 u -m- verrekijker, telescoop en vogelgidsen.

***Zuid-Limburg.** Natuureducatieve wandeling in De Kevie -b- 14 u

Natuur Educatief Centrum, Oude Blaarstraat 7, Tongeren -I- Nico Mathias -e- 17 u.

***Zwalmvallei.** Natuureducatieve wandeling in de Scheldevallei te Zingem -b- 14 u brug over de Schelde, kant van Zingem -I- Frank De Waele 055/42 78 40 -e- 17 u -m- laarzen, verrekijker en telescoop.

8

***Dubbeloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling in Bel -b- 9u30 Belshof, Veltjesstraat 39, Geel-Bel -I- Hortense Dupont 014/54 54 83 -e- 12 u.

11

***Oostende.** Diavoordracht over de natuur, cultuur en bevolking van Peru -b- 20 u lokaal Culturele Raad, Leffingestraat 85, Oostende -I- G. Mornie en J. Vanheuverwijn -e- 23 u.

12

***Lier.** Vogelwerkgroep op Bosuilentocht -b- 19u30 P. Hof Van Nazareth, einde Nazarethdreef, Lier -I- Dave Dierckx 03/480 73 57 -e- 21u30.

13

***Antwerpen-Zuid.** Diavoordracht over natuur hier en elders -b- 20 u AGFA-GEVAERT, auditorium, Septestraat 27, Mortsel -I- Tuur Wuyts 03/449 99 11 -e- 22u30 -info- inkom 100 F/persoon of 200 F/gezin.

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat -info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

Klein-Brabant. Ledenfeest -b- 18 u Gemeenschapshuis, Branst -I- An Peeters 03/889 14 39.

Land van Waas-Noord. Knotbeheerswerken in het krekengebied -b- 13u30 natuurhuis Panneweel, Krekeldijk 2, Sint-Gillis-Waas -info- Chris De Buyzer 03/775 34 18 -e- 17 u -m- zaag en bijl.

***Rupelstreek.** Natuureducatieve filmavond over Baja-California en "Natuurbehoud ... de moeite waard" -b- 20 u parochiecentrum, Hoogstraat, Boom -info- Erik De Keersmaeker 03/887 13 72 -e- 22 u.

***Scheldevallei.** Natuureducatieve uilenwandeling in de Spitaelsbossen te Wortegem -b- 16u30 café 't Stokerijtje, hoek Waregemseweg en Pontstraat, Wortegem-Petegem -I- Norbert Desmet 055/38 96 72 en Willy Aelvoet 055/31 67 30 -e- 19u30 -m- laarzen en verrekijker.

***Waregem.** Natuureducatieve dagtocht naar Schouwen-Duiveland (NL) -b- 6u50 Cultuurcentrum De Schakel, Waregem -I- F. T'Jollyn 056/68 75 80 -e- 18 u -m- warme kledij, verrekijker, telescoop, vogelgidsen, picknick met warme drank en enkele guldens.

Waregem. Deelname aan de Internationale Watervogeltellingen -info- contact opnemen met de coördinatoren Franklin De Groote 09/362 61 91 en Luc Vandeghinste voor naam en telefoon van de plaatselijke tellers.

Westland. Knotbeheerswerken -b- 13u30 kerk van Wijtschate -I- Luc De Poortere 056/31 39 39 -e- 17 u -m- laarzen, verrekijker en bijl.

14

***Antwerpen-Centrum.** Natuureducatieve dagtocht naar Rilland-Bath en de Kreekraksluizen -b- 9 u hoek Driehoek, genaamd Stabroeksesteenweg en Kapelse Steenweg, Putte -I- Louis Vergaelen -e- 17 u -m- laarzen, picknick en guldens.

***Bree.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland -b- 7 u fontein, stadsplein, Bree -I- Jacky Jacobs -e- 19 u -m- verrekijker, telescoop, laarzen en picknick -info- voor 7 februari telefonisch inschrijven bij R. Moors 089/46 70 64.

Brugge. Wetlandstelling in de Achterhaven -b- 9 u P. De Jaegher, Havenstraat, Brugge -I- Frank De Scheemaeker 050/33 96 09 -e- 12u30 -m- verrekijker, telescoop en excursiekledij.

***Brussel.** Natuureducatieve wandeling in de plantentuin van Meise -b- 14 u kerk van Meise-Centrum -I- Lut Mertens 02/524 28 52 -e- 17 u -m- warme kledij, plantengidsen en kijker.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Natuureducatieve wandeling in het Neigembos (Thema : Bosbouw) -b- 14u30 kapel van Bevingen, Bevingen (straat) te Neigem -I- Jerry Cox 054/32 00 91 -e- 17 u.

***Mandelstreek.** Natuureducatieve dagtocht naar het Veerse Meer (NL) -b- 6u45 voor ingang Roularta, Meiboomlaan, Roeselare -I- Piet Desmet 051/22 58 52 -e- 19u30 -m- laarzen, verrekijker, picknick en guldens.

***Meetjesland.** Natuureducatieve dagtocht te Blankenberge -b- 9 u sporthal, Pussemierstraat, Eeklo of 9u45 speelplein Nordic, Koninklij-

ke Baan, Blankenberge -I- Guido Rappé -e- 17 u -m- laarzen, verrekijker, telescoop en picknick.

Midden-Kempen. Watervogeltelling op alle Molse Zandputten -b- 8u30 P. NZM, kanaal brug Mol-Donk -I- Jef Sas 014/31 26 57 -e- 12 u -m- kijker, vogelgids en ev. laarzen.

Noord-Limburg. Watervogeltelling aan de Plassen van Noord-Limburg -b- 8u15 kruispunt Lommel-Barrier -I- André Geypen 011/54 61 13 -e- 12u.

***Schelde-Leie.** Natuureducatieve vogelobservatietocht naar de Bolveerput te Semmerzake -b- 9 u Grenadierslaan, baan Eke-Semmerzake, net over de Scheldebrug aan de kant van Semmerzake -I- Franklin De Groote 09/362 61 91 -e- 12 u -m- laarzen, kijker, vogelgidsen en telescoop.

***Vlaamse Ardennen.** Natuureducatieve wandeling in Bourgoyen-Osmeersen -b- 14 u station van Ronse, W. Churchillplaats, Ronse of 14u30 ingang reservaat, Mahatma Ghandistraat, Gent -I- Walter Van der Meulen 055/21 32 22 -e- 17u30 -m- laarzen, telescoop, verrekijker en vogelgidsen.

Waregem. Deelname aan de Internationale Watervogeltellingen -info- contact opnemen met de coördinatoren Franklin De Groote 09/362 61 91 en Luc Vandeghinste voor naam en telefoon van de plaatselijke tellers.

19

***Meetjesland.** Diavoordracht over de Dolomieten -b- 20 u NCMV-lokaal, Lijnendraaierstraat 10, Eeklo -I- Hugo Van Besouw en Roger Laps -e- 23 u.

20

***Brussel.** Natuureducatieve uilenwandeling in Humbeek -b- 20 u kerk van Humbeek (Grimbergen) -I- F. Van den Houte 02/270 84 37 -e- 23 u -m- warme kledij, gidsen en kijker.

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat -info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Natuureducatieve land-schapswandeling met daarna een pannenkoekenslag -b- 14 u school Molenveld, Molenstraat, Haaltert -I- Axel Neuckermans 054/32 45 29 -e- 17 u -m- iedereen die zin heeft in een stevige wandeling en pannenkoeken.

***Land van Waas-Zuid.** Natuureducatieve dagtocht naar Damme -b- 8 u zwembad van Sint-Niklaas, rond punt, Parklaan -I- Gerry Heyrman 03/744 18 22 -e- 17 u -m- verrekijker, telescoop, warme kledij en picknick met drank.

Lier. Ledenvergadering en jaarlijks gezellig samenzijn -b- 19 u Hof Van Aragon, Hof Van Aragonstraat, Lier -I- Y. Peeters 03/489 04 57 -e- 23 u -info- inschrijven voor het etentje voor 10 februari door overschrijving van 495 F/persoon op rekening 000-0606834-02 van Y. Peeters, afdeling Lier.

***Westland.** Diavoordracht over Turkije -b- 20 u jeugdstadion, Leopold III-laan, Ieper -I- Bart Victoor -e- 24 u.

***Wulp.** Diavoordracht "Van Gaume tot Argonne" -b- 20 u De Heischuur, Schuurhoven 2, Oud-Turnhout -I- Louis Adriaenssens 014/45 11 13 -e- 22u45.

21

***Antwerpen-Zuid.** Natuureducatieve dagtocht naar Schouwen-Duiveland (NL) -b- 8 u station Oude God, Lode Dosfellei, Mortsel of 8u20 einde ring Leugenberg mits de leiding te verwittigen -I- Luc Van Schoor 03/353 09 77 -e- 19 u -m- verrekijker, telescoop, waterdichte en warme kledij, laarzen, picknick en guldens -info- inschrijven door storting 475, 425 of 375 F op rekening 000-0178083-88 voor 7 februari.

***Denderland.** Natuureducatieve wandeling in Bourgoyen-Osmeersen -b- 13 u station van Aalst of 14 u Mahatma Ghandistraat, Gent -I- Bruno De Bruyn 053/67 07 85 -e- 17 u -m- laarzen, verrekijker en telescoop.

***Dubbeloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling -b- 9 u kerk van Westerlo -I- Jos Van Kerckhoven 014/26 64 62 -e- 12 u -m- laarzen, wandelkledij en verrekijker.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Natuureducatieve wandeling in de Molenbeekvallei -b- 9 u Gotegeemolen, Gotegeemstraat, Haaltert -I- Axel Neuckermans 054/32 45 29 -e- 11 u.

***Midden-Kempen.** Natuureducatieve wandeling in Het Griesbroek -b- 13u30 Straalmolen, Balen-Hulsen -I- R. Convens en M. Janssen -e- 16u30 -m- verrekijker en laarzen.

***Midden-Limburg.** Natuureducatieve wandeling op de Platwijers –b- 9 u Paalsteen, einde Paalsteenstraat, Hasselt-Kuringen –l- Marc Lodewijckx en Ludo Grouwels 011/81 75 22 –e- 12 u –m- laarzen en verrekijker.

***Netevallei.** Natuureducatieve landschapswandeling in Beerzelberg en Pelgrimhof –b- 14 u taverne Beerzelberg, Beerzel –l- François Van den Bosch 015/24 03 18 –e- 16u30.

***Noord-Limburg.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) –b- 6u50 Statiestraat 89, Lommel –l- Albert Mertens 011/64 94 00 –e- 19u30 –m- verrekijker, telescoop, vogelgidsen, picknick met warme drank en enkele guldens.

***Pajottenland.** Natuureducatieve wandeling naar het Molsbroek –b- 13 u "Belle Alliance", Ninoofsesteenweg, Roosdaal –l- Laurent Verschuere 09/224 44 30 –e- 18u30 –m- verrekijker en telescoop.

***Waregem.** Natuureducatieve wandeling op de Gavers –b- 10 u P. oost, Provinciaal Domein De Gavers, Harelbeke-Deerlijk –l- Gerrit Glabeke 056/68 95 46 –e- 12 u.

***Wulp.** Natuureducatieve wandeling in en om De Liereman –b- 9 u kerkplein van Sint-Bavo, Oud-Turnhout of 9u15 Broederpleinen, Schuurhovenberg, Oud-Turnhout –l- Dirk Geysels 014/42 06 17 –e- 12 u –m- verrekijker en laarzen.

***Zuid-West-Vlaanderen.** Natuureducatieve landschapswandeling te Kooigem –b- 14 u kerk van Kooigem –l- Freddy Deckers en Eddy Loosveldt –e- 17u30.

***Zwalmvallei.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) –b- 7 u markt van Zottegem –l- Guy Eeckhout 09/360 36 74 –e- 18 u –m- laarzen, verrekijker, telescoop, vogelgidsen, warme kledij, picknick met warme drank en enkele guldens.

22

***Dubbelloof-Westerlo.** Natuureducatieve wandeling in Kasterlee –b- 9u30 hotel Bergerhof, Geelsebaan 85, Kasterlee –l- Hortense Dupont 014/54 54 83 –e- 12 u.

25

***Brugge.** Diavoordracht –b- 20 u chalet Retorica, achter het gemeentehuis van Sint-Michiels –l- Guido Orbie 050/38 25 76 –e- 22u30.

26

***Denderland.** Diavoordracht over de afdelingsreis naar Extremadura –b- 20 u 't Capucientje, Capucienenaan, Aalst –info- Herman Derder 053/80 01 10 –e- 23 u.

***Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland.** Steenuileninventarisatie –b- 20u30 café De Welkom, Dorp 3, Denderhoutem –l- Axel Neuckermans 054/32 45 29 –e- 23 u –m- cassette recorder, kaarten en verrekijker.

***Land van Waas-Zuid.** Filmavond "Schots vogeleiland" en "In en rond het bos" –b- 20 u Clara Hamendtzaal, Hellingstraat 2, Rupelmonde –l- F. Van Opstal –e- 22 u –info- inkom is gratis.

***Scheldevallei.** Steenuileninventarisatie in de Langemeersen –b- 18u30 kerk van Petegem-aan-de-Schelde, Petegemplein –l- Jacques Vanheeuverswyn 09/384 43 82 –e- 23u30 –m- warme kledij en laarzen –info- deze activiteit gaat niet door bij regenweer, daarom verplicht vooraf naam en telefoon op te geven bij Jacques Vanheeuverswyn.

27

Denderland. Beheerswerken in het Honegemreservaat –info- bellen naar Wim D'Haeseleer 095/87 50 50 (GSM) of 053/70 33 11 voor de juiste locatie.

Land van Waas-Noord. Ledenavond met vooraf kaas en wijn –b- 19 u zaal Goukensberg, bij sporthal van De Klinge –info- Chris De Buyzer 03/775 34 18 inschrijven door storting van 350 F op rekening 000-0105608-72 van Wielewaal Land van Waas-Noord, Recolettenlaan 22, De Klinge voor 14 februari, gezinnen vanaf vier personen betalen 1200 F.

***Noorderkempem.** Natuureducatieve wandeling in het Groot Schietveld –b- 13u30 kerk van Wuustwezel-Centrum, Dorpstraat –l- Joris Elst 03/669 69 16 (week) of 0477/21 60 56 (weekend) –e- 17 u –m- laarzen en verrekijker.

***Schelde-Leie.** Diavoordracht "Van de Kust tot de Hoge Venen" –b- 20 u stedelijk centrum, Heurnestraat, naast kerk, Heurne –l- Jacques Vanheeuverswyn 09/384 43 82 en Gerard Mornie –e- 22u30 –m- inkom 50 F/persoon of 100 F/gezin.

's Heerenbosch. Beheerswerken in de Vlassenbroekse Polder –b- 8u30 Galerij Salix, Vlassenbroek-Dorp 186, kerk, Vlassenbroek,

Dendermonde –l- Lieve Gielis 052/21 02 59 –e- 12u30 –m- laarzen, werkhandschoenen en hakbijljes.

28

***Antwerpen-Zuid.** Educatief bezoek aan de thematentoonstelling in het KBIN (Thema : Leven en overleven) –b- 10 u inkomhal, KBIN-museum, Vautierstraat, Brussel –l- Hugo Waeterschoot 03/455 22 12 –e- 12 u –info- inkom 200 F/persoon.

***Antwerpen-Zuid.** Natuureducatieve wandeling in het Zoniënwood –b- 14 u ingang bosmuseum "Jan Van Ruusbroec", Duboislaan 6, Hoeilaart –l- Hugo Waeterschoot 03/455 22 12 –e- 16u30 –m- laarzen en verrekijker.

***Brechtse Heide.** Natuureducatieve mossenwandeling –b- 9 u orangerie, park Schildehof, De Pont 45, Schilde –l- Hilde Lembrechts 03/353 21 68 –e- 12 u –m- loop.

Bree. Beheerswerken –b- 8 u fontein, stadsplein, Bree –l- Leo Corstjens 089/46 45 16 –e- 12 u –m- handschoenen en warme kledij.

***Brugge.** Natuureducatieve wandeling in het Zwin –b- 13u20 station van Brugge, ingang overdekte P. of 14 u ingang van het Zwin –l- Guido Orbie 050/38 25 76 –e- 18 u –m- laarzen, verrekijker, vogelgidsen en excursiekledij.

***Brussel.** Natuureducatieve wandeling rond de Plas van Walem –b- 9 u kerk van Walem –l- J. P. Verduystert 015/71 24 94 –e- 12 u –m- warme kledij, laarzen, gidsen en verrekijker.

Groot-Haaltert + Ninove + Pajottenland. Educatieve fietstocht door de Dendervallei –b- 14u30 –l- Tom Van Voerenbergh 054/34 47 97 en Claude De Corte 054/32 09 63 –e- 17 u –m- fiets in goede staat, herstelgerief, verrekijker.

***Klein-Brabant.** Natuureducatieve wandeling in Het Mechels Broek –b- 13 u Staels-Borco, Rijksweg, Bornem of 13u15 MacDonalds, Puurs –l- Herman Carpentier.

***Zuid-Limburg.** Natuureducatieve dagtocht naar Zeeland (NL) –b- 7 u P. GB Tongeren of 7u15 P. GB Bilzen –l- Laurent Merken 089/41 14 14 en Martin Ketelsleghers –e- 17 u.

CURSUSAANBOD

Het cursusaanbod wordt georganiseerd door NME De Wielewaal en staat onder begeleiding van cursusleiders van NME De Wielewaal.

PLANTEN

Bree

Cursus "Planten"

Waar en wanneer:

Theorie: Cultureel Centrum van Bree

Op 31/03, 21/04 en 19/05, telkens vanaf 19u30

Praktijk: Excursies op 18/04, 08/05 en 05/06

- 18/04 : Elsloobos

- 08/05 : De Luysen, Bree vanaf 14 u

- 05/06 : De Luysen, Bree vanaf 14 u

Inschrijvingsgeld: 800 F/niet-leden en 600 F/leden

Info: Koen Leysen : 014/47 29 55

Voorkempem

Cursus "Orchideeën"

Waar en wanneer:

Theorie: Zonneputteke, 1^e verdiep, lokaal 3, Zonneputteke 1B, Zoersel

Op 18/03, 25/03 en 22/04, telkens van 13u30 tot 16 u

Inschrijvingsgeld: inschrijven door storting van 400 F/niet-leden en

250 F/leden Wielewaal op rekening 000-0098691-42, Wielewaal

Voorkempem, De Singel 25, Schilde

Info: Frieda Peeters-De Ruysser : 03/311 51 16

MOSSEN

Antwerpen-Zuid

Cursus "Korstmossen voor beginners".

Waar en wanneer:

Theorie: infolokaal De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk

Op 05/03 en 12/03, telkens van 9 tot 12 u

Praktijk: Excursie in de omgeving van Antwerpen op 19/03

Inschrijvingsgeld: Telefonisch inschrijven bij Hubert De Meulder. Uw deelname wordt bevestigd door storting van 300 F op rekening 000-0178083-88 van De Wielewaal Antwerpen-Zuid, J.F. Kennedylaan 22, Aartselaar. Als mededeling graag "Korstmossen" + uw telefoonnummer.

Info: Hubert De Meulder : 03/830 13 87

Antwerpen-Zuid

Cursus "Korstmossen voor beginners".

Waar en wanneer:

Theorie: infolokaal De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk

Op 06/03 en 13/03, telkens van 9 tot 12 u

Praktijk: Excursie in de omgeving van Antwerpen op 20/03

Inschrijvingsgeld: Telefonisch inschrijven bij Hubert De Meulder. Uw deelname wordt bevestigd door storting van 300 F op rekening 000-0178083-88 van De Wielewaal Antwerpen-Zuid, J.F. Kennedylaan 22, Aartselaar. Als mededeling graag "Korstmossen" + uw telefoonnummer.

Info: Hubert De Meulder : 03/830 13 87

AMFIBIEËN EN REPTIELEN

Lier

Cursus "Amfibieën en reptielen"

Waar en wanneer:

Theorie: clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier

Op 12/03 en 19/03, telkens van 20 tot 22u30

Praktijk: Excursie op 20/03 in de omgeving van Lier-Duffel

Inschrijvingsgeld: 400 F/niet-leden en 300 F/leden Wielewaal storten op rekening 000-0606834-02 van Y. Peeters, afdeling Lier en dit voor 1 februari

Info: Karl Van Rompaey : 03/488 44 91

Mandelstreke

Cursus "Amfibieën"

Waar en wanneer:

Theorie: restaurant Chopin, Brugsesteenweg 459, Roeselare

Op 26/02 van 20 tot 23 u

Praktijk: Excursie in het Warandepark te Kemmel op 12/03 van 19 tot 23 u

Inschrijvingsgeld: inschrijven op onderstaand telefoonnummer

Info: Lena Demarez 051/77 85 93

Meebrengen: zaklamp voor de excursie op 12/03

VOGELS

Antwerpen-Zuid

Cursus "Uilen"

Waar en wanneer:

Theorie: lokaal De IJsvogel, fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk

Op 04/02 en 11/02 van 20 tot 23 u

Praktijk: Excursie naar Kluisbergen op 07/02

- 07/02 : 9 u station Oude God, Lode Dossellei, Mortsel

Inschrijvingsgeld: telefonisch inschrijven bij Catherine Vandercruysen, uw deelname wordt bevestigd door storting van 775 F op rekening 000-0178083-88 met mededeling "Uilen" + uw telefoonnummer, diegenen die niet aan de excursie op 07/02 kunnen deelnemen, melden dit bij de inschrijving.

Info: Catherine Vandercruysen : 03/458 22 60

Meebrengen:

07/02 : verrekijker, stevige wandelschoenen, aangepaste kledij, picknick (2x)

11/02 : loep, pincet, tandenborstel en ev. schuifpasser

Brechtse Heide

Cursus "Roofvogels"

Waar en wanneer:

Theorie: Zonneputteke, 1^e verdiep, lokaal 3, Zonneputteke 1B, Zoersel

Op 09/02 en 23/02, telkens van 19u30 tot 22u30

Praktijk: Excursies op 28/03 en 25/04, telkens van 14 tot 17 u

Afspraakplaatsen worden later afgesproken

Inschrijvingsgeld: inschrijven door storting van 500 F/niet-leden en

300 F/leden Wielewaal op rekening 068-2117570-87, Wielewaal

Brechtse Heide, Grootakker 20, Westmalle

Info: Frieda Peeters-De Ruysser : 03/311 51 16

De Putter

Cursus "Watervogels" (basis)

Waar en wanneer:

Theorie: zaal De Valk, Mechelbaan 426, Putte

Op 17/03 van 20 tot 23 u

Praktijk: Excursie op 21/03 van 8u30 tot 12 u

Plaats nog te bepalen

Info: Steven Vansteenkiste : 016/65 02 27

Dubbelloof-Westerlo

Cursus "Ganzen"

Waar en wanneer:

Theorie: Vesperzaal, abdij, Abdijstraat 40, Tongerlo

Op 29/01 en 12/02, telkens van 20 tot 23 u

Praktijk: Excursie naar Zeeland op 21/02

Inschrijvingsgeld: 300 F/niet-leden en 200 F/leden

Info: Hortense Dupont : 014/54 54 83

Mechelen

Cursus "Vogelgeluiden" (basis)

Waar en wanneer:

Theorie: zaaltje in Bonheiden (nog te bepalen)

Op 24/03 en 21/04, telkens van 20 tot 23 u

Praktijk: Excursies op 27/03, 24/04 en 16/05

- 27/03 : Krankhoeve, Bonheiden van 7 tot 10u30

- 24/04 : kerk van Heindonk van 6 tot 9u30

- 16/05 : P. Broekstraat, Blaasveld van 5 tot 10 u (ontbijt wordt voorzien)

Info: Steven Vansteenkiste : 016/65 02 27

Meetjesland

Cursus "Vogelzang"

Waar en wanneer:

Theorie: NCMV-lokaal, Lijnendraaiersstraat 10, Eeklo

Op 16/03, 23/03 en 24/04 telkens van 20 u

Praktijk: Excursies naar de Zwinbosjes te Knokke op 08/05 en de

Noorddijk te Watervliet op 22/05

Telkens verzamelen aan de sporthal, Pussemierstraat, Eeklo om 9 u

Inschrijvingsgeld: 300 F storten op rekening Wielewaal Meetjesland

Info: Eddy Gadeyne

Merelbeke-Melle

Cursus "Uilen"

Waar en wanneer:

Theorie: Cultureel Centrum, Brandegemse Ham 5, Merelbeke

Op 05/02 en 19/02, telkens van 20 tot 22u30

Praktijk: Excursie op 27/02

- 27/02 : nader te bepalen

Inschrijvingsgeld: inschrijven door storting van 300 F op rekening 442-1014181-76 van Wielewaal Merelbeke met vermelding van aantal personen + "uilen cursus 1999"

Info: Guy De Meulemeester : 09/230 46 46

Moervaart-Zuidlede

Cursus "Roofvogels"

Waar en wanneer:

Theorie: vergaderzaal, sporthal van Zaffelare, Kan. Triestlaan, Zaffelare

Op 22/02 en 01/03 telkens van 19u30 tot 23 u

Info: Maatje den Herder : 09/355 58 59

Noord-Limburg

Cursus "Vogelzang"

Waar en wanneer:

Theorie: Cultureel Centrum De Geer, Eksel

Op 12/03, 16/04, 23/04 en 30/04, telkens vanaf 20 u

Praktijk: Excursies op 14/03, 18/04, 30/04 en 09/05

- 14/03 : het Hobos, Overpelt

- 18/04 : arboretum, Wijchmaal-Peer

- 30/04 : weidevogelcomplex Siberië, Peer

- 09/05 : De Lieskes, Bergeyk, Nederland

Inschrijvingsgeld: 900 F/niet-leden en 400 F/leden Wielewaal en JNM

Info: Albert Mertens : 011/64 94 00

Oostende

Cursus "Algemene vogelcursus voor beginners"

Waar en wanneer:

Theorie: lokalen van "Duin en Zee", Fortstraat 128, Oostende
 Op 03/03 en 10/03, telkens van 20 tot 22u30
 Praktijk: Excursies op 28/03 en 02/05
 Afspraakplaatsen worden later afgesproken
 Inschrijvingsgeld: 400 F/niet-leden en 300 F/leden
 Info: Jacqueline Claerhout : 059/30 22 09

ZOOGDIEREN**LIKONA Zoogdierenwerkgroep i.s.m. NME De Wielewaal****Cursus "Zoogdieren"****Waar en wanneer:**

Theorie: Groene Huis, Provinciaal Domein Bokrijk, Genk
 Op 01/02, 08/02, 22/02, 01/03 en 08/03, telkens vanaf 19 u
 Praktijk: Excursies op 27/03, 24/04 en 15/05
 - 27/03: natuurreservaat De Maten, Slagmolenweg, Genk om 6 u
 - 24/04: natuurreservaat Het Wik en Provinciaal Domein Bokrijk, Genk, Groene Huis om 19 u
 - 15/05: Provinciaal Domein Bokrijk, Genk, Groene Huis om 20 u
 Inschrijvingsgeld: 700 F, inschrijven kan enkel door een briefje, telefoonje of boodschap door te geven aan Rik Brys, LIKONA Zoogdierenwerkgroep, Wetzandstraat 7, 3600 Genk, tel. 089/36 21 40

INSECTEN**Bijen- en insectencentrum De Lieteberg, Zutendaal i.s.m. NME De Wielewaal****Cursus "Vlinders"****Waar en wanneer:**

Theorie: Bijen- en insectencentrum De Lieteberg, Zutendaal
 Op 22/02, 15/03 en 29/03, telkens van 20 u
 Praktijk: Excursies op 24/05 en 03/07, telkens vanaf 14 u
 Info: Raymond Lambic : 089/71 64 48

GENEESKRACHTIGE KRUIDEN EN HUN TOEPASSINGEN 's Heerenbosch**Cursus "Geneeskrachtige kruiden en hun toepassingen"****Waar en wanneer:**

Moniek De Clerq, Brusselmansstraat 18, Buggenhout, Opdorp
 Op 24/02 van 9u30 tot 12 u
 Inschrijvingsgeld: inschrijven is noodzakelijk op onderstaand nummer
 Info: Moniek De Clerq : 052/33 61 19

's Heerenbosch**Cursus "Geneeskrachtige kruiden en hun toepassingen"****Waar en wanneer:**

Moniek De Clerq, Brusselmansstraat 18, Buggenhout, Opdorp
 Op 24/02 van 20 u tot 22u30
 Inschrijvingsgeld: inschrijven is noodzakelijk op onderstaand nummer
 Info: Moniek De Clerq : 052/33 61 19

TE KOOP

TBS-100 Optolyth telescoop + statief Manfrotto 144B. In perfecte staat. Te koop wegens dubbel gebruik.
 Yves Decneudt, tel. 056/41 70 88

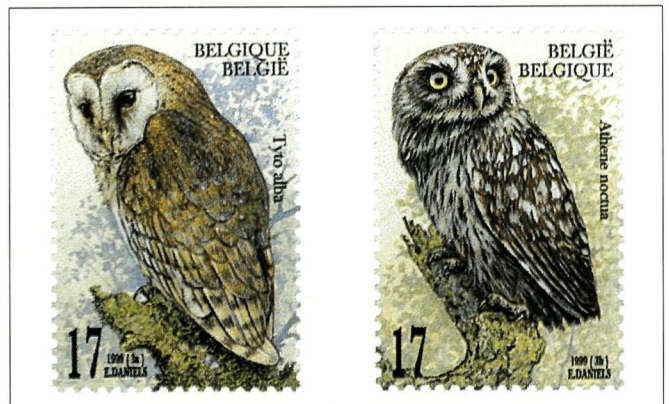
TE KOOP

Wegens dubbel gebruik: Swarovski 8 x 20B mini. Als nieuw. Vraagprijs 14.500 F. Chris Couckuyt, 050/35 79 23

WIELEWAALAFDELING 'SCHELDELAND' 25 JAAR PLAK EENS EEN UIL OP UW BRIEF !

In 1999 wordt het 25-jarig bestaan van de Wielewaalafdeling Scheldeland gevierd, en dat zal men in gans Vlaanderen geweten hebben. Om het feestjaar in te zetten wordt een internationale tentoonstelling georganiseerd n.a.v. van 4 nieuwe postzegels met "uilen". Daarvoor werd gekozen voor een samenwerking met de plaatselijke postzegelclub Themafila-Wetteren. Op 20 en 21 februari 1999 vindt nu al voor de 16de keer hun jaarlijkse thematische filatelistische tentoonstelling ORNI-FILA 99 : in 1999 staat alles in het teken van de "vogels", en meer specifiek van de "uilen".

De Wielewaalafdeling Scheldeland gaat op deze tentoonstelling een speciale stand verzorgen, die een zo ruim mogelijk publiek zal proberen aan te trekken. Daarom worden randactiviteiten georganiseerd, zoals het uitpluizen van (uilen)braakballen. Er zal een overzicht gegeven worden van 25 jaar Wielewaal-leven in Wetteren en omstreken. Ook wordt er aandacht besteed aan de vele natuurwandelingen en andere activiteiten die deze Wielewaalafdeling in de loop der jaren

verzorgd heeft. De bezoekers zullen de gelegenheid krijgen om even bij te praten bij een natje en een droogje.

Op deze tentoonstelling is DE POST aanwezig ter gelegenheid van de voorverkoop van de bijzondere postzegels "Uilen". Behalve de vier "uilen"-postzegels van 17 F (Kerkuil, Ransuil, Steenuil en Bosuil, of de vier soorten die typisch zijn voor het afdelingsgebied van DE WIELEWAAL alhier) zal er alleen in Wetteren een speciale dagtekeningstempel te verkrijgen zijn met de afbeelding van de "Steenuil". Deze laatste neemt een bijzondere plaats in onze afdeling in. Hoewel hij de laatste decennia een sterke achteruitgang kent (samen met de knotwilgen), is hij nog altijd dé uil die symbool staat voor deze streek. Dat bleek nog eens bij de tellingen die gedaan werden voor het "Steenuilenproject" van de Wielewaal. In één van de kwartierhokken antwoordden meer dan 20 Steenuilen op de cassette-recorder!

U kan uw post vanaf de tentoonstelling ORNIFILA op 20 en 21 februari met de bijzondere postzegels en de speciale dagtekeningstempel versturen. De ontwerper van deze postzegels, Eric Daniëls, zal het ganse weekend onze speciale gast zijn om uw stukken te signeren. Als u de tentoonstelling niet kan bezoeken, dan kan u vanaf maandag 22 februari voor de vier "uilen"-postzegels nog altijd terecht op elk postkantoor of u kan schrijven naar de Directie Postzegels & Filatelie, Muntcentrum, 1000 Brussel. Plak dan ook eens een uil op uw brief!

Vroeger verzamelden heel wat mensen opgezette vogels of werden de dieren in volières gehouden. Door allerlei beschermende maatregelen wordt hier meer en meer paal en perk aan gesteld. Toch blijven vogels heel populair. Thema nummer één in de wereld van de postzegelverzamelaars is niet toevallig "vogels". De internationale competitieve tentoonstelling ORNIFILA 99 (alleen filatelistische verzamelingen "vogels") zal uit de volgende filatelistische tentoonstellingsklassen bestaan: thematische filatelie (een thematische verzameling van postzegels, stempels en allerlei poststukken), maximafilie (prentkaarten met daarop een postzegel en een stempel), open klasse (tot 50% niet-filatelistisch materiaal is in deze verzameling toegelaten, bvb. braakballen, krantenknipsels, enz.), één kader (slechts 12 bladen) en jeugdverzamelingen. Met 250 tentoonstellingsvlakken of 2 x 25 verzamelingen wordt het de grootste tentoonstelling die ooit van dit thema in België gehouden is. De meertalige tentoonstellingscatalogus zal een groot aantal artikels wijden aan "vogels", waarbij de "uil" een bevoorrechte plaats zal innemen. Dat heel wat vogelkijkers hun ornithologische kennis in een postzegelverzameling "vogels" kwijt kunnen, zal blijken uit de verzamelingen die op ORNIFILA 99 te zien zullen zijn.

De internationale "Motivgruppe Ornithologie" zal voor de eerste keer zijn 'Treffen' in België organiseren. Zij zullen te gast zijn van donderdag 18 tot zondag 21 februari. Deze Duitse groep met leden in geheel Europa (en daarbuiten) komt elk

jaar vier dagen samen. Het zijn allemaal postzegelverzamelaars en filatelisten van het thema "vogels", die ook graag de vogels in de natuur bestuderen. Voor hen staan dan ook een aantal randactiviteiten op het programma, zoals wandelingen in natuurgebieden in de streek en - in het kader van het "Steenuilenproject" van de Wielewaal - een avondtocht met "steenuilen"-inventarisatie. Een grote eer om die internationale groep nu te mogen ontvangen, want ook zij vierden in 1999 hun 25-jarig bestaan.

25 kaders worden voorbehouden om 25 kunstenaars voor te stellen die iets te maken hebben met "uilen" en "filatelie". Heel wat "wildlife art" kunstenaars zijn actief in de dierenbescherming of hebben een job bij een of andere milieuorganisatie. Op die manier kunnen zij hun hobby - het schilderen of tekenen van "vogels" - combineren met hun werk. De postzegelverzamelaars kunnen dan ook nog terecht bij 25 postzegelhandelaars.

Noteer alvast in uw agenda: 20 en 21 februari (10-17u.) - ORNIFILA 99, Scheppersinstituut, Coopallaan 128, 9230 Wetteren

Info: Koenraad Bracke, Baerdonckstraat 83, 9230 Wetteren (tel. 09/369.99.34)

NATIONALE WIELEWAALREIS 1999 EXTREMADURA (SPANJE)

Wegens het overgrote succes van deze reis (op ruim twee weken meer dan 50 inschrijvingen) werd er besloten om een tweede reis in te richten.

Omdat er ook voor deze tweede reis al een aantal gegadigden zijn, geven we de kans aan de eventuele deelnemers om zo vlug mogelijk in te schrijven om van deze prachtige streek met zijn vele vogelsoorten te kunnen genieten. Voor meer informatie over de reis naar "Extremadura" verwijzen wij naar het november-nummer van 1998, blz. 215.

De periode voor deze tweede reis loopt van zaterdag 22 tot zondag 30 mei 1999.

Reisverantwoordelijke: Hendrik D'Hertefelt, tel. 03/889 72 86.

WIELEWAALAFDELING NETE EN AA EN JNM NETELAND ORGANISEREN HUN EERSTE NATUURQUIZ

Zaterdag 6 maart 1999, zaal Nieuwland, Herentals. Begin 20.00 uur. Ploegen van maximum 5 personen. Prijs: 100 F per persoon.

Inschrijven noodzakelijk vóór 1 maart bij Wim Heylen (tel/fax 014/51 64 67) of Mieke De Wit (tel. 014/51 40 41) of via e-mail: jnm-neteland@geocities.com

GEZOCHT

"Wat groeit en bloeit op oude muren" van J. Kruij. Uitg. Thieme, Ndl. (ISBN 90-23901007)

"De Grote Natuurgids" voor iedereen. 470 Plant- en diersoorten. Uitg. Zomer & Koning-Ede, dr. Wilhelm Eissenreich & D. Becker).

Inlichtingen: E. Hermans, Gen. Lemanaan 49, 8310 Assebroek, tel. 050/35 25 38

FISCALE ATTESTEN: DE WIELEWAAL KRIJGT EINDELIJK MACHTIGING VOOR DE PERIODE 1997-1999

Beter laat dan nooit! Bij Koninklijk Besluit van 21 oktober 1998 heeft De Wielewaal uiteindelijk de definitieve machtiging gekregen tot uitreiking van fiscale attesten en dit voor de periode 1997 tot 1999.

Diegenen die in 1997 een gift deden, kregen recentelijk hun definitief fiscaal attest toegestuurd (de voorlopige fiscale attesten kreeg u vroeger op het jaar reeds toegestuurd). Dit dient bewaard te blijven en enkel toegestuurd te worden aan de diensten van financiën wanneer zij hier uitdrukkelijk om vragen.

Voor de giften die u in 1998 deed en die u in 1999 zal doen, is er dus geen enkel probleem en hiervoor ontvangt u een definitief fiscaal attest.

Indien u nog inlichtingen wenst kan u steeds contact opnemen met J. Bracquené (014/47 29 52).

Voor u gesprokkeld

SAMENSTELLING: WALTER BELIS

Bronnen: *British Birds*, 91 (3) '98, *British Birds*, 91 (6) '98, *Scottish Birds*, 19 (4) '98, *Journal für Ornithologie*, 138 (2) '97, *Scottish Bird News*, 50 '98, *Acta zoologica Lituanica: Ornithologia*, 6, '97, *Der Falke*, 45 (3) '98, *Der Falke*, 45 (7-8) '98, *Wings*, 9, '98, *Birdwatch Ireland*, annual report 1997, *De Grutter*, 22 (2) '98, *Dutch Birding*, 20 (1) '98, *Dutch Birding*, 20 (2) '98, *Ornithos*, 5 (2) '98, *National Geographic*, 194 (1) '98, *Aves*, 34 (3) '98, *Aves Contact*, 34 (4) '98, *Organbidexka Col Libre*, juni '98, *Mens en Vogel*, 36 (2) '98, *De Koerier*, 26 (3) '98, *Le Héron*, 31 (1) '98, *Pays de Provence*, 8 '98, *Natur- und Nationalparke*, 36 (136) '98, *Journal für Ornithologie*, 139 (3) '98, *Ciconia*, 22 (1) '98, *Ardea*, 86 (1) '98, *Limosa*, 71 (2) '98, *Dansk Ornithologisk Forening Tidsskrift*, 91 (2) '98, *IKC-Werk*, 11 '98, *L'Oiseau Magazine*, 52 '98, *Aves Contact*, 34 (5) '98, *British Birds*, 91 (9) '98, *Brabants Landschap*, 120 '98, *Groenlink*, 20 (3) '98, *Ornithos*, (5) 3 '98, *Nieuws van het Zwin*, 10 oktober '98, *Larus*, 46 '97, *British Birds*, 91 (8) '98, *Het Vogeljaar*, 46 (2) '98, *Het Vogeljaar*, 46 (3) '98, *Der Falke*, 45 (4) '98, *Mens en Vogel*, 36 (3) '98, *Butlletí del Grup Català d'Anellament*, 13 '96

* Een telling van de Cetti's zanger leverde in 1996 voor het Verenigd Koninkrijk en de Kanaaleilanden 536-593 zingende mannetjes op, verspreid over 26 graafschappen en 168 plaatsen in Zuid-Engeland en Jersey. Dit is een recordaantal sinds 1970. Twee derde van de populatie bevindt zich in de graafschappen Hampshire, Dorset, Devon en Somerset en één vijfde werd op drie geïsoleerde plaatsen waargenomen. (*British Birds*, 91 (3) '98)

* Bruine kiekendief was, als broedvogel in Groot-Brittannië, in 1899 uitgestorven. Tot 1927 werden drie nestpogingen vastgesteld, waarvan twee met succes. In 1958 werd een hoogtepunt bereikt met 15 nesten, nadien ging het bergaf tot één enkel broedpaar in 1971. Na 1990 nam de soort terug toe; in 1995 werden ± 148 broedende mannetjes en 156 broedende wijfjes geteld die 350 jongen grootbrachten. (*British Birds*, 91 (6) '98)

* Van 24 tot 29 mei 1992 werd de eerste onaanvechtbare waarneming van Brilgrasmus in Engeland en Ierland gedaan. (*British Birds*, 91 (6) '98)

* Een onderzoek in het Schotse Strathclyde toonde aan dat Braamsluipers zich hoofdzakelijk (86%) voeden met rupsen (6-10 mm). (*Scottish Birds*, 19 (4) '98)

* Een analyse van braakbal-

len, uitgevoerd in het Schotse Isle of Harris, wees uit dat Steenarenden in de periode vóór het broeden levende prooien verkiezen. (*Scottish Birds*, 19 (4) '98)

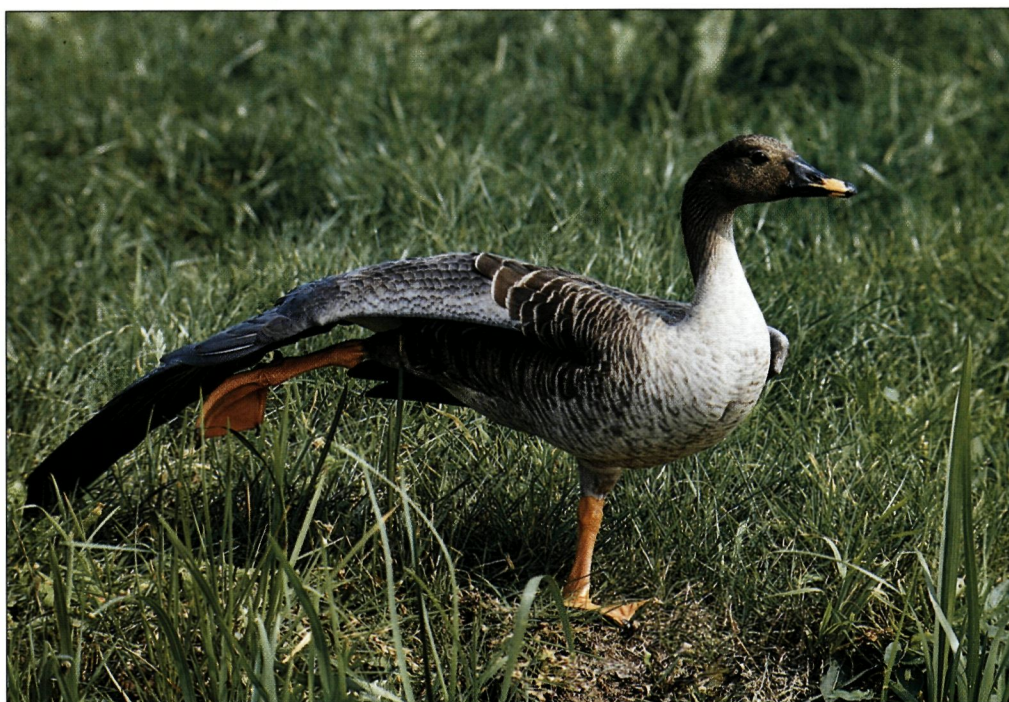
* Kol- en Rietganzen grazen minder in de buurt van hoogspanningskabels. Ze houden een afstand van 40 tot 80 meter tot de leidingen. Weiland, versneden door overhangende kabels, trekken minder ganzen aan. Kabels die op 60 meter boven de Rijn hangen schijnen de ganzen helemaal niet te storen. (*Journal für Ornithologie*, 138, (2) '97)

* De totale trekroute van een Ooievaar werd met satelliet gevolgd. Het dier legde meer dan 16 000 km af, was in de herfst 100 dagen onderweg en tijdens de terugkeer 70. Gemiddeld werd 350 km per dag afgelegd. (*Journal für Ornithologie*, 138 (2) '97)

* In 1997 werden in Schotland 7 Rode wouwen dood aangetroffen, een andere was gewond. Zes van de 8 vogels waren eerstejaars en vier werden vergiftigd in de buurt van sportterreinen. In 1998 werden reeds twee gifslachtoffers geteld. (*Scottish Bird News*, 50 '98)

* De Schotse populatie van Zeearend gaat achteruit. Van de 15 paren hebben er 7 succesvol gebroed in 1996 en 5 in 1997. De Zeearend heeft maar één legsel per jaar en de eieren worden vaak geroofd. (*Scottish Bird News*, 50 '98)

* Het broedbestand van Wit-ooggeend - geschat op 14 000 à 20 000 exemplaren - neemt in Europa af. Het grootste deel broedt in de Roemeense Donaudelta. Ook in Hongarije, Oekraïne en Moldavië komt de soort nog in belangrijke hoeveelheden voor maar in de Baltische landen, het noordoos-

Rietgans

Foto: A.C. Zwaga

ten van Polen en Litouwen geraakt de soort meer en meer geïsoleerd. (*Acta zoologica Lituanica: Ornithologia*, 6, '97)

* Bij de aanleg van het traject Hannover-Berlijn werden de werken gestaakt tijdens de balts en broedperiode van de Grote trap. Over een afstand van 5 kilometer werd een 7 meter hoge wal gebouwd. De grootste bedreiging vormt de Vos. (*Der Falke*, 45 (3) '98)

* De 50 000 tot 60 000 Kraanvogels, die zich in hun Spaanse overwinteringsgebieden voeden met de vruchten van de Steen- en Kurkeik, zijn bedreigd. De bomen worden, in het kader van het Europees landbouwbeleid, gerooit en vervangen door maïs- en graanvelden. (*Der Falke*, 45 (3) '98)

* De Kwartelkoning is een erg bedreigde vogelsoort in Ierland. In 1993 werden nog 174 zingende mannetjes geteld, een daling van 80% tegenover 1988. In 1994 waren er nog 129. In 1995 kwam er een stijging met 35% en in 1996 telde men 184 zingende mannetjes. (*Birdwatch Ireland, annual report 1997*)

* In Noord-Holland hebben 21 jagers de vergunning gekregen om niet alleen door afschot maar ook door nestverstoring het aantal Knobbelzwanen te verminderen. Een onbegrijpelijke beslissing en een absurde maatregel. (*De Grutter*, 22 (2) '98)

* De Sierlijke stern die in 1993 in de Spaanse Llobregatdelta werd waargenomen, was het eerste geval voor Spanje en het Middellandse-Zeegebied en het vijfde in Europa. (*Dutch Birding*, 20 (1) '98)

* Op 4 mei 1997 werd op het terrein van het Texel Birdwatching Center een adult mannetje Spaanse mus waargenomen, temidden van een groepje Huismus. Vermoedelijk is de vogel aan boord van een schip uit de Middellandse Zee aldaar aanbeland. (*Dutch Birding*, 20 (2) '98)

Goudplevier

Foto: J. Verbanck

* De Bartrams ruit die in oktober 1995 op de Maasvlakte (Zuid-Holland) werd opgemerkt, is de eerste waarneming voor Nederland. (*Dutch Birding*, 20 (2) '98)

* Op 29 april 1997 werd een Strandleeuwrik waargenomen in de Camargue. Het is de tweede waarneming van deze soort in deze streek (de vorige dateert uit 1943). Blijft de vraag of het om de ondersoort *flava* of *atlas* gaat. De vogel komt waarschijnlijk uit Scandinavië, is ver naar het zuiden doorgestoten en opgehouden door de mistralwind. De Strandleeuwrik overwintert op verscheidene plaatsen aan de Noordzeekust en het Kanaal. Uitzonderlijk (februari-maart 1995 en december-april 1995-96) werden exemplaren opgemerkt in het oostelijk gelegen Franche-Comté. (*Ornithos*, 5 (2) '98)

* De Ruigpootbuizerd is met gemiddeld 6 overwintelaars een zeldzame gast in Frankrijk. Begin 1997 werd in het noordoosten van het land (Champagne en Franche-Comté) een recordaantal van 60 exemplaren geteld. Meer dan 50% waren volwassen dieren. In Duitsland,

Zwitserland en België werden ook meer exemplaren geteld. Het vorige record betrof 36 vogels in de winter 1986-87. (*Ornithos*, 5 (2) '98)

* De oudste bekende vogel, *Archaeopteryx*, aangetroffen in 1861 in Beieren, was het eerste fossiel dat de link legde tussen vogel en dinosaurus. In juni 1997 werden in het Chinese Sihetun andere fossielen aangetroffen, o.a. van *Caudipteryx zoui*, *Sinosauropteryx prima* en *Protarchaeopteryx*. De *Protarchaeopteryx* vertoont primitievere en symmetrische pluimen en geeft ons een idee hoe de voorouders van de *Archaeopteryx* er waarschijnlijk uitzagen. (*National Geographic*, 194 (1) '98)

* Belgische terugmeldingen van Buizerd tot 1993 wijzen uit dat Belgische Buizerds hoofdzakelijk sedentair zijn, met een verspreiding (50 à 100 km) van $\pm 40\%$ van de individuen tussen augustus en oktober en $\pm 25\%$ tijdens de rest van het jaar. Het aantal trekkers wordt op $\pm 6\%$ geraamd en de overlevingsgraad ligt hoger bij vogels ouder dan 7 jaar. Tijdens de winter vertoeven vooral Buizerds uit het zuiden van Denemarken en van

Zweden en het noorden van Duitsland en Polen in ons land. (*Aves*, 34 (3) '98)

* In 1998 zijn 13 jonge Slechtvalken uitgevlogen in Wallonië. In de Franse Ardennen is er nog één koppel maar in de grensstreek met Duitsland doet de soort het zeer behoorlijk. In de Eifel zijn vele bruggen over de snelwegen bezet en in de valleien van Rijn en Moezel krijgen natuurlijke nestplaatsen de voorkeur. In het Groothertogdom Luxemburg waren deze winter 8 plaatsen bezet, waarvan 5 door koppels. Drie gevallen van nestbouw, waarvan 2 op natuurlijke plekken, werden vastgesteld. (*Aves Contact*, 34 (4) '98)

* Een vogeltelling van 960 km Ierse kustlijn in de winter 1997/98 leverde een (voorlopig) totaal op van meer dan 80 600 vogels: meer dan 29 000 ex. Kievit en Goudplevier, > 9000 Scholieksters, ± 4000 ex. Zwarte zee-eend, 925 Drieteenstrandlopers, 2038 ex. Bontbekplevier, 1827 ex. Steenloper en slechts 280 Paarse strandlopers. (*Wings*, 9, '98)

* Franse politici zijn gezwicht onder de jagersdruk. In juni 1998 werd een wet gestemd

die de stroperij op de Zomertortel en een vervroegde jacht op waterwild in kustgebieden mogelijk maakt. Anderzijds werd in het departement Pyrénées-Atlantiques de Houtduif geschrapt van de lijst "schadelijke dieren". Hierdoor wordt de jacht op deze soort in het voorjaar verboden. (*Organdibexka Col Libre*, juni '98, *Aves Contact* 34 (5) '98 en *Le Héron*, 31 (1) '98)

* Op 2 april heeft de Raad van State, in plaats van kleine wijzigingen te laten aanbrengen in de wetteksten betreffende de vogelbescherming in Wallonië, een besluit van de Waalse Regering, onder druk van internationaal bekende vogelhandelaars, gewoon geschrapt. Hierdoor kan het bezit en het verhandelen van Europese soorten voorlopig niet verhinderd worden. (*Aves Contact*, 34 (5) '98)

* In 1997 werden amper 182 broedgevallen van Kerkuil geregistreerd in Vlaanderen. 64 koppels maakten gebruik van nestkasten, aangebracht door de Kerkuilenwerkgroep. De sterkste achteruitgang werd opgetekend in de provincie Antwerpen. In vergelijking tot 1996 heeft slechts een derde van de koppels gebroed. Van de 45 geregistreerde broedgevallen mislukten er zes volledig. Een nestgemiddelde van 2,4 jongen per nest is tot nog toe het absoluut laagst gekende cijfer. (*Mens en Vogel*, 36 (2) '98)

* De populatie Roodborsttapuit gaat sinds 1960 met circa 50% per decade achteruit maar in Limburg handhaaft de soort zich met 700 à 800 broedparen. (*De Koerier*, 26 (3) '98)

* In juni '98 werd een handvest ondertekend waardoor het Parco Alpi Marittime (vroegere Argentera uit Italië) en het Franse Parc national du Mercantour evolueren naar het eerste Europese park. (*Pays de Provence*, 8 '98 en *Natur-und Nationalparke*, 36 (136) '98)

* De lengte van de zangstro-

fe bij de mannelijke Hop wordt bepaald door de fysieke conditie. Het exacte energieverbruik is nog onbekend. (*Journal für Ornithologie*, 139 (3) '98)

* In de Elzas is de Grielpopulatie de laatste 20 jaren gedaald met 50%. Irrigatie, pesticiden en mechanisering van de landbouw zijn de voornaamste oorzaken. In 1996 werden nog 60 à 80 paren geteld. (*Ciconia*, 22 (1) '98)

* De eisen die holenbroeders aan hun nestgelegenheid stellen zijn voor vele soorten bekend. Een onderzoek in een 2,5 ha groot oud loofbos in Zweden wees uit dat van de 151 aanwezige holtes, in bomen met een stamomtrek van 10 cm of meer, slechts 10 % jaarlijks door twaalf soorten werd benut. Bezette holen hadden gemiddeld een kleinere vliegopening en zaten hoger in de boom. Boomsoort en type holte waren onbelangrijk. (*Ardea*, 86 (1) '98)

* De broedduur bij Kluten kan een compromis zijn tussen enerzijds de relatieve dagelijkse overlevingskansen van eieren en kuikens en anderzijds de relatieve groeisnelheden van embryo's en de uitgekomen eieren. Zo hebben Kluten die uit een langer bebroed ei kruipen een langere snavel en grotere voeten. (*Ardea*, 86 (1) '98)

* De regionale verschillen in de reproductie van de Merel in Nederland zijn verdwenen. Het aantal legsel per broedpaar stijgt op het platteland en daalt in verstedelijkte gebieden. De sterfte onder vliegvlugge jongen (katten, verkeer...) ligt in de steden duidelijk hoger. Zodoende is deze ooit zo schuwe bosvogel niet onbedreigd. (*Limosa*, 71 (2) '97)

* Van 1992 tot 1996 is het aantal territoriale Eksterparen in en om Keulen gestegen van 15 tot $\pm 25/\text{km}^2$ tot zelfs 40 paren/ km^2 in bepaalde delen van de binnenstad. De groene gordel omheen de stad, het ruime voedselaanbod en de afwezigheid

van Zwarte kraai zijn hier niet vreemd aan. Eksters storen zich ook niet aan Haviken en 10 tot 15 paren/ km^2 broeden in de buurt van jarenlang door Havik bezette nesten. (*Charadrius*, 34 (2) '98)

* De milieuvereniging Euro-natur wil door een sensibiliseringscampagne de Kraagtrap op de Canarische eilanden Fuerteventura en Lanzarote redden. (*Der Falke*, 45 (7-8) '98)

* Op een symposium, gehouden op Texel in januari 1997, werd een internationaal beheerplan voor de bescherming van de trekroute van de Zwartbuikrotgans uitgewerkt. Binnenkort verschijnen concrete maatregelen waaraan de ondertekenaars (Rusland, Duitsland, Denemarken, Nederland, Frankrijk en Engeland) zich zullen binden. (*IKC-Werk*, 11 '98)

* Voor het tweede opeenvolgende jaar heeft de Aasgier gebroed in de Gorges du Tarn (F). Het uitvliegen van 40 Vale gieren en 1 Monniksgier tussen Jonte en Tarn was de bekroning op de versmelting LPO-FIR in 1998. (*L'Oiseau Magazine*, 52 '98)

* Voor het eerst sinds 1836 werden op 1 juni 12 Vale gieren opgemerkt in het departement Saône-et-Loire (F). (*L'Oiseau Magazine*, 52 '98)

* Na DNA-onderzoek en discussie over verschillen in verenkleed en zang zou het genus *Phylloscopus* in 4 soorten kunnen opgedeeld worden: *Phylloscopus collybita* (met vijf ondersoorten), *P. brehmii*, *P. canariensis* en *P. sindianus* (met twee ondersoorten). Taxonomisch blijft het statuut van *P. tristis* onduidelijk. (*British Birds*, 91 (9) '98)

* In de koude winter 1995/96 werden in Denemarken opvallend veel Nonnetjes, Zeearenden, Paarse strandlopers en Witsluitbarmsijsen waargenomen; het droge en milde voorjaar was bevorderlijk voor de roofvogeltrek en in de vroege zomer werden Kwartelkoning, Porseleinhoen, Krekeltzanger en Vuurgoudhaan opgemerkt.

In 1996 broedden voor de eerste maal Lepelaar en Zeearend in Denemarken. Zwartkopmeeuw en Kleine zilverreiger waren ongewone gasten. De grootste verrassing waren drie broedparen Alken die zich, na 96 jaren, weer op het eilandje Bornholm vestigden. Tijdens de herfstrek vielen Pallas' boszanger, Bladkoning en Witbandkruisbek op. (*Dansk Ornitologisk Forening Tidsskrift*, 91 (2) '98)

* Een gezamenlijke campagne van 28 Nederlandse natuurbeschermingsorganisaties gaat de Zeearend in 4 Oost-Europese gebieden beschermen. Elk jaar worden jonge, naar voedsel zoekende arenden opgemerkt in Nederland. Men hoopt deze vogel - twee eeuwen geleden vermoedelijk nog een broedvogel - terug aan te trekken. (*Brabants Landschap*, 120 '98)

* Jacques Van Impe geeft in het geciteerde tijdschriftnummer een exhaustief overzicht van twintig jaar bescherming, evolutie en toekomst van broedende watervogels te Antwerpen-Linkerover. (*Groenlink*, 20 (3) '98)

* Na de waarneming van een Pontische of Steppemeeuw in het Franse departement Pas-de-Calais op 1 februari 1997, hebben ornithologen hun aandacht toegespitst op de kusten van het Kanaal en de Noordzee. Tussen februari en eind december 1997 werden niet minder dan 12 exemplaren van *Larus cachinnans cachinnans* opgemerkt. Ook in Frankrijk is men nu geneigd *ponticus* als een apart taxon te beschouwen. De Franse benaming *Goéland pontique* krijgt, naar Nederlands model, de voorkeur boven andere vernaculaire namen als *Goéland des steppes*, *Goéland de la Caspienne* of *Goéland pontocaspian*. (*Ornithos*, 5 (3) '98)

* Op 25 september 1977 werd in de vlakte van de Crau (F, departement Bouches-du-Rhône) een Vale oeverwaluw opgemerkt te midden van een groepje Oeverwaluwen. Het is voor

Lepelaar

Foto: J. Verbanck

Frankrijk de eerste gehomologeerde melding. (*Ornithos*, 5 (3) '98)

* September en oktober leverden zeer interessante waarnemingen op in het Zwin, o.a.: 25 Kleine zilvertreigers, 3 Koereigers, 3 Reuzensterren, 25 Noordse sterren, 1 Slechtvalk, 1 Bredebekstrandloper, 1 Duinpieper, 1 Grote gele kwikstaart, 1 IJsvogel, 1 (mannelijke) Grauwe kiekendief, 12 Zwarte ruiters, opvallend veel Goudhaantjes en Vuurgoudhaantjes en in hun gezelschap de Bladkoning. (*Nieuws van het Zwin*, 10 oktober '98)

* Een studie naar de ornithofauna van Kroatië gedurende de laatste 200 jaar leverde de volgende resultaten op: 373 soorten, waarvan 13 twijfelachtig en 5 ontsnapt uit gevangenschap of zonder succes weer uitgezet. Bij de 373 soorten die met zekerheid werden geteld waren er 347 de laatste 50 jaar aanwezig; 244 (65,41%) zijn broedvogels, 232 (62,2%) zijn zeer recent als broedvogel waargenomen; 130 soorten overwinteren en 209 zijn doortrekkers. Vijftig soorten zijn dwaalgast en werden minstens tienmaal waargenomen. (*Larus*, 46 '97)

* De populatie Rosse stekelstaart in het Verenigd Ko-

ninkrijk wordt - rekening houdend met de tellingen uit 1994, een gestage aangroei en een aantal onbekende broedplaatsen - op 780 à 974 broedende wijfjes geschat. Hiermee laait de discussie weer op of de *Oxyura jamaicensis*, ten gevolge van hybridisatie met de Witkop-eend in Spanje waardoor de *Oxyura leucocephala* bedreigd wordt, uit Groot-Britannië mag worden verdreven. (*British Birds*, 91 (8) '98 en *Het Vogeljaar* 46 (2) '98)

* Het aantal broedparen van Purperreiger lag in 1997 in Nederland iets lager dan in 1996. In de periode 1994-1997 kwamen er gemiddeld circa driehonderd paren tot broeden en het totaal aantal nesten bleef ongeveer hetzelfde. (*Het Vogeljaar*, 46 (2) '98)

* Lepelaars worden in Nederland bedreigd door de

predatatie van de Vos en een onjuist beheer van moerasgebieden als de Oostvaardersplassen. (*Het Vogeljaar*, 46 (3) '98)

* Sinds 1956 wordt in Nordrhein-Westfalen onderzoek gevoerd naar de Roek. Toen waren er nog 3337 broedparen. In 1976 werd een absoluut dieptepunt bereikt met 1251 broedparen en zo bleef het tot 1985. Vanaf 1987 steeg, dankzij allerlei maatregelen, de populatie tot 6473 broedparen. (*Der Falke*, 45 (4) '98)

* In 1998 werden in De Panne twee broedsels van Bijeneter met succes grootgebracht. Na mislukte broedpogingen in 1933 en 1956 - respectievelijk in het Henegouwse Warcoing en Stambruges - en in 1993 in het Luxemburgse Fronville, werden op 2 augustus in een zandgroeve bij De Panne 7

adulte vogels en 2 jongen waargenomen. (*Mens en Vogel*, 36 (3) '98)

* De Europese populatie van Eider breidt haar broedgebied uit naar Zuid- en Zuidwest-Europa. Tussen 1975 en 1995 werden aan de kusten van Cantabrië, Catalonië, de Balearen en in de buurt van Valencia 515 individuen geteld, met maxima gedurende de wintermaanden. In totaal bleven 49 eenden tijdens de zomer in het Iberisch Schiereiland. Meer dan de helft werd tijdens de winter 1988-1989 geteld toen een invasie van eerstejaars Europa doorkruiste van het zuiden naar de Baltische Zee. (*Butlletí del Grup Català d'Anellament*, 13 '96)

Walter Belis

ORNITHOLOGISCHE WAARNEMINGEN IN FRANKRIJK

Natuurstudie, -beleving en -behoud kennen geen grenzen. Teneinde De Wielewaal meer naambekendheid te bezorgen in Frankrijk en plaatselijke initiatieven te steunen, mag u mij gegevens over bijzondere waarnemingen toezenden. Al naargelang de streek zal ik uw informatie doorsturen naar de gepaste antenne van de LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux), die de gegevens bundelt.

Ik houd u op de hoogte van het resultaat. Vergeet niet uw naam, adres, soort, plaats en datum van de waarneming te vermelden.

Veel succes!

Walter Belis, Hoverheide 51, 2540 Hove, tel. (03) 455 12 38.

Goed om te weten

TOTALE ZONSVERDUISTERING IN EUROPA

WOENSDAG 11 AUGUSTUS 1999

Het Koninklijk Sterrenkundig Genootschap van Antwerpen v.z.w. - zetel te Brasschaat, Kapelsesteenweg 340, nodigt de leden van De Wielewaal en alle natuurliefhebbers uit om deel te nemen aan de waarneming in groep en met begeleiding van de totale zonsverduistering op 11 augustus 1999, nabij de Noord-Franse stad Laon.

Vertrek te Antwerpen op 10 augustus. Overnachting omgeving Laon van 10 op 11 augustus in Hotel Campanile of gelijkaardige klasse motel.

Deelneming: gelieve contact op te nemen met Willy De Kort, tel. (03) 664 28 93. Verplaatsing: met eigen wagens.

DERDE PROVINCIALE NATUUR- EN MILIEUPRIJS LIMBURG

In april '96 besliste de Provincieraad om een Provinciale Natuur- en Milieuprijs in te stellen. Sindsdien wordt de prijs jaarlijks toegekend aan personen die zich ingezet hebben voor het behoud, de ontwikkeling of het onderzoek van de Limburgse natuur of die bijzondere inspanningen leveren of geleverd hebben ter bevordering van het leefmilieu in onze provincie.

De Provinciale Natuur- en Milieuprijs '98 werd toegekend aan Jan Gabriëls, vooral omwille van zijn rol binnen het natuuronderzoek in onze provincie. Hij is bij velen echter beter bekend als dé prominente vogelkenner van Limburg, als natuurbeschermers en dierenliefhebber in hart en nieren.

In de natuursector is Jan Gabriëls een duizendpoot. Naast zijn job als leraar biologie, werkte hij vanaf 1972 op LI-SEC als onderzoeker. Hij was en is nog steeds actief in heel wat natuurverenigingen, zowel plaatselijke als provinciale en nationale, waar hij gewaardeerd wordt omwille van zijn verenigingsengagement en zijn veelzijdigheid. Zo heeft Jan ook zijn sporen ruimschoots verdiend in De Wielewaal, o.a. als redactielid van Oriolus en als bestuurslid van afdeling Zuid-Limburg. Daarnaast maakt hij ook deel uit van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud, waar hij voor Limburg een belangrijke rol speelt als adviseur van het Vlaams natuurbeleid.

Het meeste belang hecht Jan Gabriëls aan zijn vogelonderzoek. Al op jonge leeftijd kreeg hij de vogelmicrobe te pakken, die jaren later zou resulteren in de uitgave van de eerste verspreidingsatlas van de Limburgse vogels. In de jaren

zeventig ronselde hij namelijk alle vogelliefhebbers samen om aan één groot provinciaal onderzoeksproject te werken.

Jan Gabriëls stond ook mee aan de wieg van de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA) waar hij naast de voorzitter van de vogelwerkgroep ook uitvinder en drijvende kracht achter de ondersteuningsovereenkomsten was. In het kader van LIKONA werd de tweede vogelatlas gerealiseerd, die een goed beeld geeft van de trends van de Limburgse broedvogels en die voorlopig in België niet geëvenaard werd.

De gedreven onderzoeksgeest gekoppeld aan de beleidsgerichte ingesteldheid van Jan Gabriëls is voor het natuurbeleid in de provincie van doorslaggevend belang.

Gedeputeerde Frieda Brepoels overhandigde de Provinciale Natuur- en Milieuprijs '98, een werk van de hand van Raf Timmermans, een Limburgs kunstenaar. Het stelt een koppel duiven voor, het symbool van hoop en toekomst. Hoop en toekomst voor de aarde waar Jan Gabriëls zich met hart en ziel voor inzet.

Proficiat Jan, de natuur rekent nog vele jaren op je.

GENETISCH ONDERZOEK INLANDSE BOOM- & STRUKSOORTEN

De Vlaamse regering heeft op voorstel van de Vlaamse Milieuminister Theo Kelchtermans een opdracht tot onderzoek van de genetische diversiteit van de Zomereik, Wilde appel en Haagbeuk toevertrouwd aan het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek.

Inheemse bomen- en struiksoorten staan in Vlaanderen sterk in verdrukking. Om inheemse bomen en struiken veilig te stellen, worden boom- en haagplantacties uitgevoerd. Het plant- en zaadgoed dat hiervoor wordt aangewend, is vaak afkomstig uit andere gebieden waar zaadwinning goedkoper is. Op deze manier wordt er vreemd genemateriaal ingebracht, van weliswaar inheemse soorten. Wat de impact hiervan is op lokale populaties van deze soorten, alsook op het planten- en dierenleven dat ermee samenhangt, dient nagegaan. Algemeen wordt aangenomen dat door inbreng van vreemd genetisch materiaal bepaalde populaties kunnen verzwakken of uitsterven.

Door de goedkeuring van deze onderzoeksopdracht zal voor de eerste keer in Vlaanderen de genetische structuur van mogelijke relictbestanden bekeken worden.

LIKONA ORGANISEERT ACHTSTE CONTACTDAG!

Op zaterdag 16 januari 1999 organiseert de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA) zijn jaarlijkse contactdag in het Limburgs Universitair Centrum te Diepenbeek. LIKONA is een samenwerkingsverband van een aantal werkgroepen die actief zijn op het vlak van bescherming van bedreigde planten- en diersoorten. Zij inventariseren, brengen veldgegevens samen en voeren acties. Het is de bedoeling op de jaarlijkse contactdagen alle mensen die de Limburgse natuur onderzoeken, of hierin geïnteresseerd zijn, samen te brengen en kennis te laten maken met recent natuuronderzoek in Limburg.

Vanaf 8.45 u. is iedereen welkom in het Limburgs Universitair Centrum, Universitaire Campus, gebouw D in Diepenbeek. Na de plenaire zitting om 9.15 u., waar het verloop van de dag wordt toegelicht, krijgen een aantal sprekers de gelegenheid om kort, max. 5 minuutjes, een interessant aspect van een onderzoek voor te stellen. Daarna vergaderen een aantal werkgroepen: deze voor vogels, herpetologie, zoogdieren, ongewervelden en geologie. Tijdens de middagpauze zijn er de bekende boeken- en informatiestands en is er gelegenheid om contacten te leggen.

In de namiddag worden dan de langere voordrachten gegeven over wetenschappelijk onderzoek in Limburg. Joël Burny zal het hebben over de fauna in de Limburgse Kempen in de periode 1910-1950. Lily Gora zal het natuuronderzoek in Limburg door AMINAL, Afdeling Natuur toelichten. Van Stijn Vanacker zult u te weten komen of Bever en Kwak te verwachten zijn bij de Grensmaas. Koen Leyens schetst 15 jaar vogelonderzoek in het Schulensbroek en de resultaten uit de nieuwe herpetologische atlas zullen besproken worden door Ignace Schops.

Alle LIKONA-leden, maar ook alle overige geïnteresseerden, worden uitgenodigd om deel te nemen. Deze uitnodiging geldt uiteraard ook buiten de provinciegrenzen. De deelname is gratis, maar inschrijven is noodzakelijk. Indien u een warme maaltijd wenst, dient u hiervoor te reserveren door 300 F te storten vóór 8 januari 1999 op rekeningnummer 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, Ontvangsten, met de vermelding "Contactdag 1999". Voor inlichtingen en inschrijvingen kunt u tijdens de kantooruren terecht bij het LIKONA-secretariaat in Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk, tel. 011/26 54 50, fax 011/26 54 55.

Vogel- en natuurreizen

In kleine groepen, onder deskundige begeleiding van Nederlandse en lokale gidsen. In 1999 naar Polen, Estland, Wit-Rusland, Hongarije, Roemenië, Slovenië, Spanje, Griekenland, Turkije, Marokko, Duitsland, België, Nederland, Zweden en India. Vertrek vanaf Brussel mogelijk. Interesse? Brochure bij Eco Tourist Services, Postbus 1580, 3800 BN Amersfoort (NL), tel. 0031 33 4565201 (fax 5314)

! TIERRA ! NATUURREIZEN

Tierra stelt haar reisprogramma 1999 voor op de TREFDAG op zondag 17 januari 1999 van 10 tot 17 uur

Toegang gratis

Plaats: Cultureel Centrum Ter Dilft, Bornem

Info: Tierra vzw, Heidebergstraat 227, 3010 Leuven, Tel/fax 016/25 56 16

Op vraag wordt het gedetailleerde programma toegestuurd.

Diavoorstellingen en videoreportages o.m.:

- Tanzania (juli-augustus '99)
- Spitsbergen (juni-augustus '99)
- Israël (maart-april '99)
- Extremadura (Nationale Wielewaalreis: mei '99)
- Nepal (maart '99)
- India (november '99)
- Indonesië (april, juli-augustus '99)

Lezingen over 'ecovolunteer projecten' door buitenlandse onderzoekers o.m.

- Wolven: Polen en Rusland
- Walvissen: Canarische eilanden
- Beluga's: Rusland
- Neushoorns: Swaziland
- Bruine beren: Slowakije

CLUB EXOTICA NATUURREIZEN

voorbehouden voor Wielewalers

DONAUELTA

10 dagen op 07/05/1999 en 17/09/1999
49.000 F (bij min. 10 personen),
singlesupplement + 6.000 F

CUBA, ornithologische rondreis

16 dagen op 03/04/1999
75.000 F (bij min. 15 personen),
singlesupplement: 12.000 F
Infovergadering op 24/01/1999

Spitsbergen

12 dagen op 5 juli 1999 o.l.v. Marc Sloommaekers
Richtprijs: vanaf 105.000 F
Nog slechts enkele plaatsen vrij!

UGANDA,

op zoek naar de Schoenbekooievaar
9 of 16 dagen op 29/10/1999
vanaf 85.000 F

Kenia en/of Tanzania

Ornithologische fotosafari
Tanzania, o.l.v. Marc Sloommaekers
13 dagen op 17 juli 1999
Richtprijs: 99.500 F

KENIA, o.l.v. J.L. Busschaert
16 dagen op 6 november 1999
Richtprijs: 110.000 F

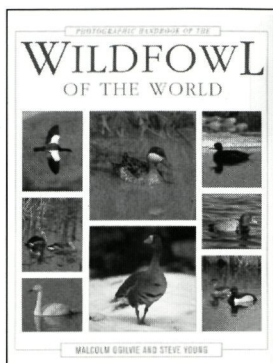

Inschrijving door storting van 10.000 F op rekening 415-3246381-97 van Club Exotica nv

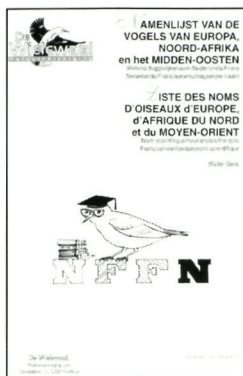
Grote Markt 10, bus 1, 9120 Beveren
Tel. 03/755 47 48 - Fax 03/755 47 01
e-mail: club-exotica@belgonet.be - lic. A5239

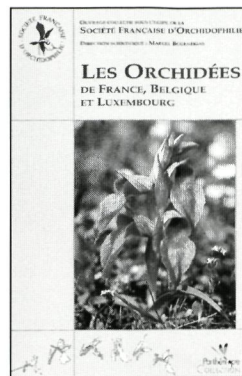
1.695,-

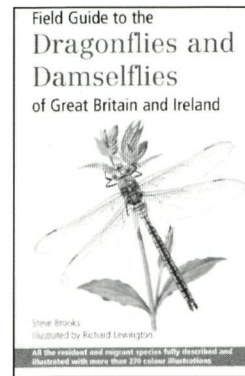
1.895,-

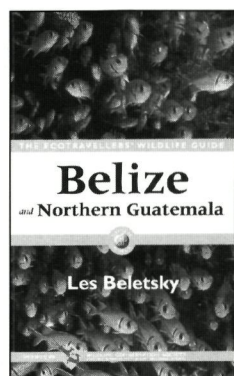
550,-

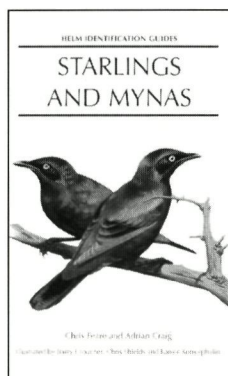
1.695,-

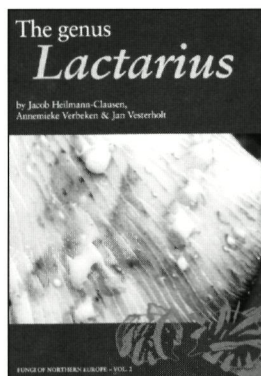
1.250,-

1.450,-

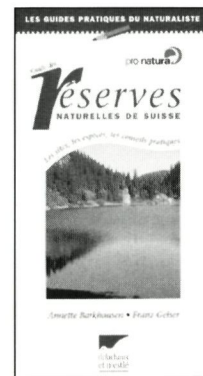
1.995,-

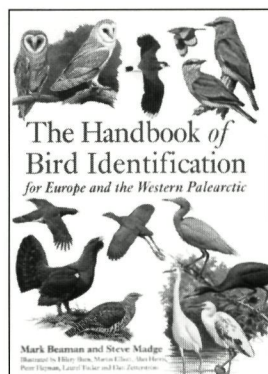
1.395,-

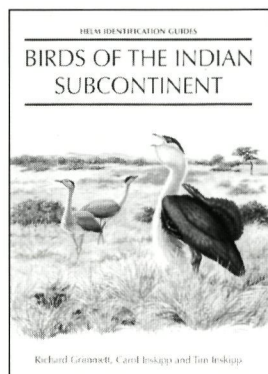
795,-

1.595,-

3.950,-

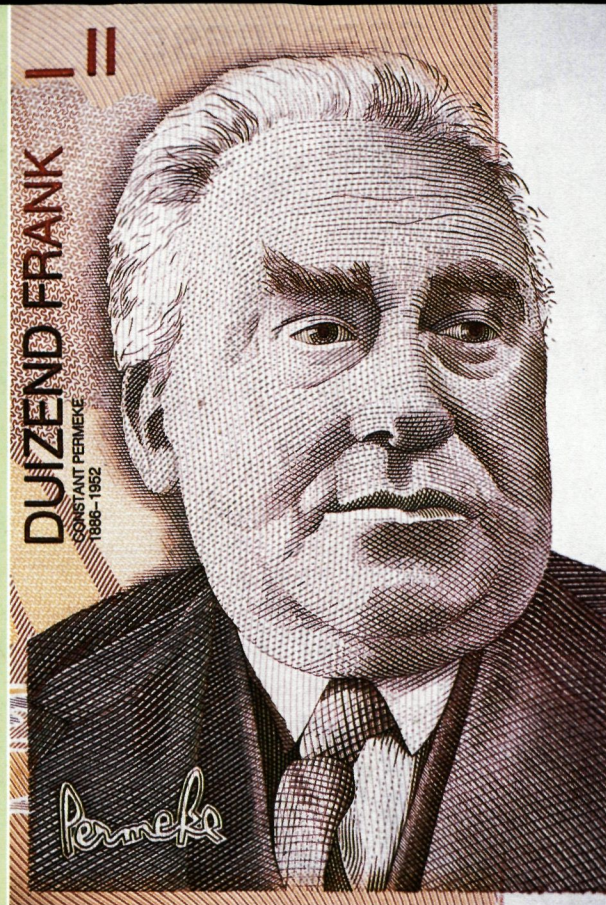

3.095,-

NIEUWS UIT DE
BOEKHANDEL

VOGAFR0048; Sinclair I. & Langrand O.; 1998; Birds of the Indian Ocean Islands - Madagascar, Mauritius, Réunion, Rodrigues, Seychelles and the Comoros; Struik; 184 blz.; 1.150,-
VOGEUR0413; Ogilvie M. & Young S.; 1998; Photographic Handbook of the Wildfowl of the World; New Holland; 176 blz.; 1.895,-
VAREUR0133; De Moor P. & Decretion J.; 1998; De Hoge Venen; Davidsfonds; 144 blz.; 1.695,-
WM00223; Bor P.H.F.; 1998; Eikapsels van haaien en roggen; KNNV; 48 blz.; 495,-
VOGAFR0049; Morris P. & Hawkins F.; 1998; A Photographic Guide to the Birds of Madagascar; Pica Press; 316 blz.; 1.595,-
VOGAME0060; Griggs J.L.; 1997; Pocket Guide to the Birds of North America - The New Guide to all the Birds of the USA and Canada; Harper Collins & ABC; 186 blz.; 1.095,-
VOGEUR0414; Glutz von Blotzheim; 1998; Handbuch der Vögel Mitteleuropas: Registerband: Register zu den Bänden 1-14 - Verzeichnis der Namen, Allgemeine Bibliographie; Aula-Verlag; 280 blz.; 1.595,-
VAREUR0134; Barkhausen A. & Geiser F.; 1998; Guide des Réserves Naturelles de Suisse - Les Sites, les Espèces, les Conseils pratiques; Delachaux et Niestlé; 426 blz.; 1.595,-
REPEUR0041; Matz G. & Weber D.; 1998; Guides des amphibiens et reptiles d'Europe - Les 173 Espèces Européennes; Delachaux et Niestlé; 292 blz.; 1.095,-
PLAEUR0188; Jalink M.H. e.a.; 1998; Indicatorsoorten voor verdroging, verzuring en eutrofiering van plantengemeenschappen in vennen: deel 5: Vennen (handboek + veldversie); KNNV; 202 + 34 blz.; 795,-
REPEUR0042; Delaunier M. & Cheylan M.; 1992; Atlas de répartition des batraciens et reptiles de Corse; P.M.R. de Corse; 128 blz.; 1.150,-
VOGAZI0063; Kazmierczak K. & Singh R.; 1998; A Birdwatchers' Guide to India; Prion Ltd.; 334 blz.; 1.250,-
VOGEUR0415; Geroudet P. & Cuisin M.; 1998; Les Passereaux d'Europe: Tome 1: Des coucous aux merles + tome 2: De la Bouscarle aux Bruants; Delachaux et Niestlé; 405 blz. + 512 blz.; 3.895,-
ONGEUR0176; Jeuniaux C.; 1996; Faune de Belgique - Elaterides (Elateriadae); KBN; 172 blz.; 795,-
ONGEUR0177; Brooks S.; 1997; Field Guide to the Dragonflies and Damselflies of Great Britain and Ireland; BWP; 160 blz.; 1.250,-
VOGEUR0416; Beaman M. & Madge S.; 1998; The Handbook of Bird Identification for Europe and the Western Palearctic; Helm; 870 blz.; 3.950,-
VOGAZI0064; Grimmett R., Inskipp C. & T.; 1998; Birds of the Indian Subcontinent; Helm; 890 blz.; 3.095,-
VARAME0009; Beletsky L.; 1999; The Ecotravellers' Wildlife Guide to Belize and Northern Guatemala; Academic Press; 488 blz.; 1.450,-
PLAEUR0189; Heilmann-Clausen J., Verbeek A. & Vesterholt J.; 1998; Fungi of Northern Europe Volume 2: The Genus Lactarius; Svampetryk; 288 blz.; 1.395,-
PLAEUR0190; Vermeulen N.; 1998; Kruiden encyclopedie; Rebo; 320 blz.; 299,-
GROPEP002; Gysels J.; 1998; Groene peper 98/2: het ABC van de natuurvergunning & een overzicht van de algemene natuurbehoudsmaatregelen & het besluit van 23 juli 1998; De Wielewaal vzw; 53 blz.; 150,-
VOGEUR0417; Olliso G.; 1996; Oiseaux de Vaucluse et de la Drôme Provençale; Seo; 208 blz.; 1.095,-
VOGAME0061; Tostain O.; 1992; Oiseaux de Guyane - The Birds of French Guiana; Seo; 222 blz.; 1.750,-
VOGEUR0418; Feare C. & Craig A.; 1998; Starlings and Mynas; Helm; 285 blz.; 1.995,-
NATHIS001; Belis W.; 1998; Namenlijst van de vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten/Liste des noms d'oiseaux d'Europe, d'Afrique du Nord et du Moyen-Orient; De Wielewaal Natuurvereniging vzw; 156 blz.; 550,-
PLAEUR0191; Bournerias M.; 1998; Les Orchidées de France, Belgique et Luxembourg; S.F.O.; 416 blz.; 1.695,-

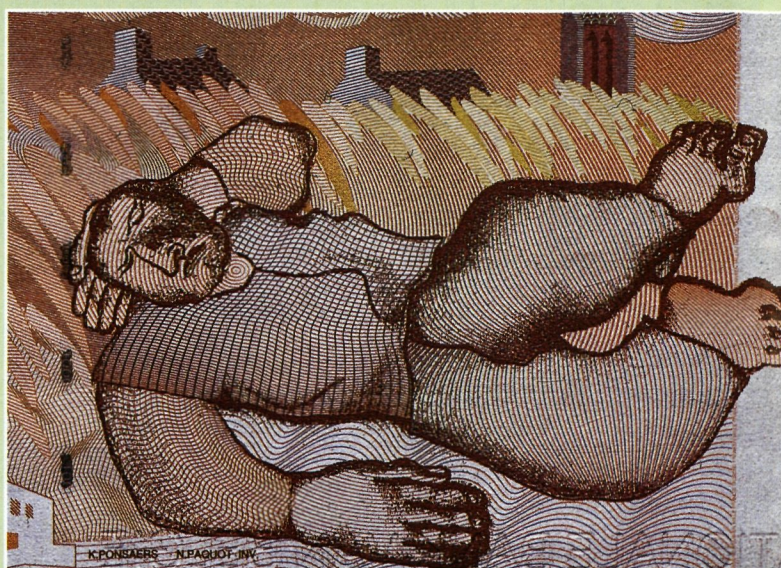
Openingsuren Wielewaalwinkel: dinsdag tot zaterdag van 9 tot 12 uur en van 13 tot 17 uur.

CONSTANT HEEFT GELIJK

**Wil je van de natuur blijven
genieten, dan is er geld nodig.**

**Steun daarom onze
aankoopprojecten**

Boven:
Versterking
voor de
begrazing komt
eraan.

Boven:
Voorjaar in het
Nico De
Boevereservaat

Links:
Spindotters in
het unieke
schorren-
reservaat aan
de Notelaer.

Rechts:
't Zuur Bemke.
Zou je geen
bijtje willen
zijn?

Inlichtingen: Koen Grolus tel. 014/47 29 54